

lopend vuur

jaargang 9, nummer 4, september 2003 Prijs € 3,50

Wandelpadennetwerk Utrecht
De pioniers van het polderwandelen
LAW door het Land van Cuijk

wandel mee
**11 Groene Maand-
wandelingen**

discussieer mee
**over ATB-ers en
wandelaars**

probeer uit
**wandelen in
Drents boerenland**

actie
**oversteken N31
bij Harlingen**

TeVoet, vereniging van wandelaars

Lopend Vuur

is het ledenblad van TeVoet, vereniging van wandelaars. Het verschijnt 5 keer per jaar.
Redactieadres: Middelbosstraat 6, 5469 ED Erp, tel. 0413-212692, redactielopendvuur@tevoet.nl

TeVoet

vereniging van wandelaars, staat op de bres voor het behoud en verbetering van de wandelmogelijkheden, zoveel mogelijk onverhard en in aantrekkelijke landschappen. Meer informatie op www.tevoet.nl.

Het lidmaatschap van TeVoet bedraagt € 12,50 per jaar. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 november schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie. TeVoet is aangesloten bij de Stichting Wandelplatform-LAW.

Secretariaat TeVoet

Els Bakker, Stoofdijk 46, 4671 CS Dinteloord, tel. 0167-523486, info@tevoet.nl

Ledenadministratie

Joop Stolk, Zeevat 154, 3224 SM Hellevoetsluis, tel. 0181-325122, ledenadministratie@tevoet.nl

Bestuur TeVoet

Jan Rijnsburger, voorzitter
Els Bakker, secretaris
Joop Stolk, penningmeester
Eef Boeve
Harry Benschop
Eeffien Huizing

Regiocoördinatoren

TeVoet werkt met contactpersonen in de regio:

Groningen

Eduard Korpel, A. Toriedreef 31, 7944 KJ Meppel, tel. 0522-251304, [groningen@tevoet.nl](mailto: groningen@tevoet.nl)

Friesland

Willem de Haan, Súdterp 4, 8821 LH Kimswert, tel. 0517-641502, friesland@tevoet.nl

Drenthe

Eduard Korpel, A. Toriedreef 31, 7944 KJ Meppel, tel. 0522-251304, drenthe@tevoet.nl

Overijssel

Gé Westgeest, Ganzenmarkt 22, 7631 EN Ootmarsum, tel. 0541-293351, overijssel@tevoet.nl

Flevoland

Jan Frederik Lubbers, Siriusstraat 3, 8303 ZZ Emmeloord, tel. 0527-697706, flevoland@tevoet.nl

Gelderland

Ton Schipper, Kleine Kampen 116, 3911 PM Rhenen, tel. 0317-617644, gelderland@tevoet.nl

Utrecht

Ineke Thierauf, Vlasstraat 14, 3572 TT Utrecht, tel. 030-2730658, [utrecht@tevoet.nl](mailto: utrecht@tevoet.nl)

Noord-Holland

Fred Triep, Zonhovenstraat 29, 1066 MA Amsterdam, tel. 020-6155502, noord-holland@tevoet.nl

Zuid-Holland-Noord

Jaap Mels, Leeuwkerkstraat 2, 2333 VX Leiden, tel. 071-5171081, zuid-holland-noord@tevoet.nl

Zuid-Holland-Zuid

Jannie Trouwborst, Kikkerveen 225, 3205 XB Spijkenisse, tel. 0181-641053, zuid-holland-zuid@tevoet.nl

Zeeland

vacature, e-mailadres: zeeland@tevoet.nl

Noord-Brabant

Harry Benschop, Middelbosstraat 6, 5469 ED Erp, tel. 0413-212692, noord-brabant@tevoet.nl

Limburg

vacature, e-mailadres: [limburg@tevoet.nl](mailto: limburg@tevoet.nl)

Van de redactie

Drie nieuwe LAW-streekpaden zijn deze zomer ingelopen: in het land van Cuijk, door de provincie Utrecht en rond de Oosterschelde. Boswachter Frank van Kalleveen heeft het pad door het Land van Cuijk ontworpen, dat- enigszins tot zijn spijt - Maasen Peelliniep is gedoopt. In dit dubbeldikke Groene Maand-nummer een kennismaking. Op beide andere streekpaden komen we nog terug.

Steeds vaker loopt TeVoet tegen onderwerpen aan die om gerichte actie vragen, wil het tot een oplossing komen. De komende tijd wil het bestuur drie onderwerpen aanpakken: de mountainbikeproblematiek, de toegankelijkheid van nieuwe natuurgebieden en de problematiek van de zandwegen. Graag komt het bestuur – zie de rubriek 'Van het bestuur' – in contact met leden die hieraan willen meewerken.

In Utrecht is wandelen tot een provinciaal speerpunt verheven. Hoe het provinciebestuur het wil gaan aanpakken en wat je ervan kan verwachten is te lezen in het openingsartikel. Wie gaat wandelen in Zuidwest-Drenthe kan veel te weten komen over het boerenleven. Het wandelen zelf is zeker niet een ondergeschoven kindje in dit NLTO-project.

In het hart van dit nummer deze keer geen Lopend Vuur-route. De Groene Maand-routes, tochten die TeVoet in het kader van de Groene Maand organiseert, bieden voldoende inspiratie voor wie toch onbekende paden wil belopen. Een beschrijving van alle routes is in deze Lopend Vuur opgenomen. Meewandelen kan ook; op vertoon van dit nummer is deelname voor leden gratis.

Inhoud

Utrechts wandelpadennetwerk	1
Rondje Hilver	4
Een plezierige kennismaking met Zuid-West Drenthe	6
Slingerend door het Land van Cuijk	11
De pioniers van het polderwandelen	13
Op pad met de pont	14
Gaan mountainbiken en wandelen samen?	15
Waterkant Wageningen weer aantrekkelijker	19
Hannekemaaierspad ingelopen	20
Wijzigingen LAW's op site	25
Polder Beschoot	29
Groene maand-wandelingen	
De Gouden Halsband van Pingium	18
Rond de Sloopwaardpolder bij Oudkarspel	20
Kortgevel en langgevel	22
Struinen in de Stiftische Uiterwaarden	24
Nieuwe routes in Midden-Delfland	26
Bedreigde doorgangen in het cultuurlandschap	27
Oude paden en stiegelkes in Altembroek	28
Meppel en z'n Ommelanden	30
Langs Grecht en Kromme Mijdrecht	31
Tiendwegen op de onverharde grens van Holland en Utrecht	32
Op de koffie op het Drentse platteland	34
Verenigingsnieuws	
Van het bestuur	3
Uit de regio	9
Activiteitenkalender	36

Foto omslag: 2003 is het Jaar van de Boerderij. Kortgevelboerderij in Nistelrode-Donzel langs de route van een TeVoet Groene Maand-wandeling.

Vormgeving en druk: Drukkerij Verhage & Zoon, Middelburg

Extra exemplaren van dit nummer van Lopend Vuur kunnen worden besteld door overmaking van € 5,00 (incl. verzendkosten) op giro 372685 van TeVoet in Hellevoetsluis o.v.v. LV-sept + het eigen telefoonnummer.

Volgend nummer

verschijnt december 2003. Inleveren kopij vóór 1 november 2003

Utrechts wandelpadennetwerk

Door de verkoop van het energiebedrijf krijgt het wandelen in de provincie Utrecht een stevige impuls. Meer en betere wandelmogelijkheden scheppen is een van de tien sleutelprojecten die het provinciebestuur de komende jaren onder de naam 'Agenda 2010' gaat uitvoeren. Als duurzame investering in de Utrechtse samenleving.

Agenda 2010

In oktober vorig jaar is een begin gemaakt met het wandelproject. Het luistert naar de naam 'Utrechts Wandelpadennetwerk'. Het is aan de ChristenUnie te danken dat het een van de tien sleutelprojecten van Agenda 2010 is geworden. In eerste instantie kwam het niet voor in het rijtje projecten die het Utrechts provinciebestuur wil uitvoeren om een concrete bijdrage te leveren aan het wonen, werken en recreëren van de Utrechtse burgers.

Dat lijstje was in nauwe samenspraak met de Utrechtse burgers tot stand gekomen. Er kon zelfs via internet op worden gestemd. De ChristenUnie vond dat niet alleen voor fietsers, maar ook voor wandelaars meer moest worden gedaan. En met deze partij bij de vaststelling van Agenda 2010 in de Utrechtse Staten ook andere partijen. Ten koste van een ander voorgedragen project.

Met de tien projecten wil het provinciebestuur investeren in de Utrechtse samenleving. Naast meer en betere mogelijkheden voor wandelen en fietsen gaat het onder meer om nieuwe vormen van wonen, een betere positie voor de boeren, natuurontwikkeling, versterking van het cultureel erfgoed, een kwaliteitsimpuls voor het Eemland (onder de naam 'Groen en Blauw rond Amersfoort'), een metamorfose van de Stichtse Lustwarande (de overgang van

Zuidelijke Heuvelrug naar Kromme Rijn) en het uitzetten van een koers voor het Hart van de Heuvelrug, tussen Amersfoort, Soest en Zeist. Niet gek, die plaats voor het wandelen tussen dergelijke majeure projecten. Dat het de provincie menens is met de Agenda 2010-projecten, blijkt wel uit de bestuurlijke aandacht. Voor elk project is een project-gedeputeerde aangewezen. Die is verantwoordelijk voor het wetslagen. Voor het wandelproject is het Jan van Bergen. Bij de opening in juni van het Utrecht-pad liet hij blijken het wandelwereldje te begrijpen.

Aan de slag

Sommige projecten zaten er al langer aan te komen, andere zijn nieuw. Dat laatste geldt zeker voor het wandelproject, zegt projectleider Leo van Hulst van de provincie. Op wandelgebied had de provincie een afwachtende houding. Er is nooit veel aan gedaan. Het had weinig prioriteit. Dat gaat nu veranderen. "Laten zien wat we doen." Dat is voor de provincie de leidraad bij Agenda 2010. Daarom is hij als projectleider voor het wandelproject ook niet begonnen met het opstellen van een plan. "Concrete projecten, daar draait het om. Die in uitvoering nemen. Dan zien mensen wat de provincie voor hen betekent." Dat plan moet er overigens wel van komen. "Tegen 2005, aan het eind van het project." In dat plan moet dan het beleid voor het behoud en de ontwikkeling van wandelroutes worden vastgelegd. Utrecht werkt op wandelgebied dus net andersom als Zuid-Holland. Die provincie heeft ervoor gekozen eerst een plan te maken.

Losse flodders

Kom maar op met initiatieven. Dat was de houding van de provincie Utrecht bij de start van het wandelproject. Zestien 'losse flodders', zoals Van Hulst ze zelf typeert, heeft hij nu binnen. Die staan in het eerste uitvoeringsprogramma. Twee 'flodders' komen uit de koker van TeVoet.

Voor die 16 projecten heeft de provincie 345.000 euro uitgetrokken. Alle projecten kunnen in principe nog dit jaar worden uitgevoerd. Ze staan niet ter discussie.

Het lijkt erop of er op wandelgebied in Utrecht alles kan. "Dat is ook zo", aldus een enthousi-

2 TeVoet-initiatieven

In het eerste uitvoeringsprogramma van het Utrechtse wandelproject prijken twee initiatieven van TeVoet.

De route die TeVoet vorig jaar in de Groene Maand naar voren heeft geschoven over de spoordijk bij Vinkeveen en door het open veenweidelandschap bij Wilnis kan nu met behulp van het Utrechtse wandelproject definitief gemaakt worden. Er staat geld voor op de begroting, bruggetjes (of een voetveer) kunnen worden aangelegd, recht van overpad gevestigd.

Kromme Rijn

Als tweede heeft TeVoet een project ingediend voor een wandelroute die min of meer de Kromme Rijn volgt van Wijk bij Duurstede naar Utrecht. Op het stuk tot Odiijk zitten meerdere knelpunten. Vooral de toegankelijkheid van enkele landgoederen op de route geeft problemen. Ook ontbreken enkele bruggetjes. De route zou een fraai onderdeel van het Utrechtse wandelnetwerk kunnen vormen: een echte rugengraat.

In het Kromme Rijngebied vindt momenteel een landinrichting plaats. Daar zou voor de realisering van de route mooi op kunnen worden ingespeeld. De knelpunten in de route doen zich vooral voor op de landgoederen die iets van de Kromme Rijn af liggen. Op zoek naar alternatieven ontdekte Leo van Hulst dat grote delen van het oorspronkelijke jaagpad langs de Kromme Rijn in eigendom zijn bij de provincie. In het kader van de landinrichting zou dat worden overgedragen aan het waterschap, maar voordat het zover is wil Van Hulst proberen de toegankelijkheid goed te regelen. Het bracht hem ook op een ander idee voor de wandelroute: de hoofdroute geheel over het jaagpad langs de Kromme Rijn. Plus voor de afwisseling enkele varianten door de landgoederen. De rondjes die zo ontstaan zouden ook goed gebruikt kunnen worden door de bewoners van de dorpen langs de Kromme Rijn. Als laatste wil hij nog een doorsteek vanaf de Kromme Rijn bij Odiijk naar Driebergen realiseren.

Vooruitlopend op de realisering van de Kromme Rijn-route kun je tijdens het eerste weekend van de Groene Maand alvast genieten van een voorproefje. Voor dat weekend worden afspraken gemaakt, die het mogelijk moeten maken onbekommerd van Wijk bij Duurstede naar Utrecht te lopen.

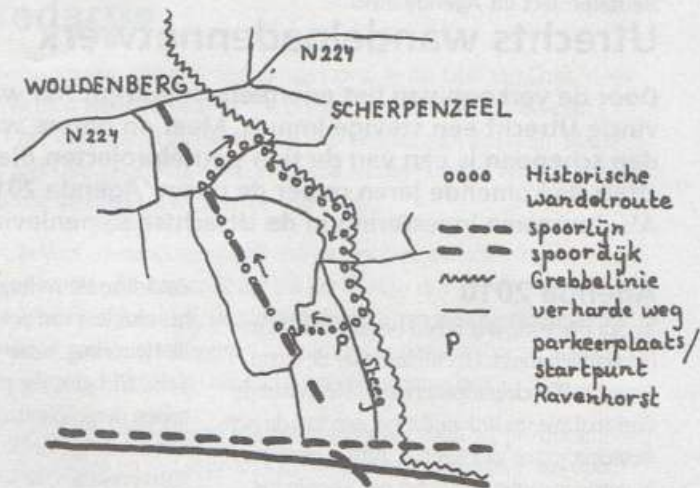
Niet gek, die plaats voor het wandelen tussen de negen andere majeure 'Agenda 21'-projecten

Historische wandelroute Woudenberg

In september wordt de historische route Woudenberg geopend, een van de door de provincie ondersteunde initiatieven. De route is nu ook al begaanbaar. Al raadt de provincie aan een lange broek aan te doen vanwege de brandnetels en bramen op het pad.

De wandelroute ligt tussen de Liniedijk en de oude spoorlijn van Amersfoort naar Rhenen. De Liniedijk is onderdeel van de Grebbelinie, een verdedigingslinie uit de 18e eeuw. Het is de bedoeling de Grebbelinie als cultuurhistorisch element zowel een ecologische als recreatieve betekenis te geven. Op de route oude landschappelijke elementen als boerderijen en elzensingels.

De route start bij boerderij Ravenhorst aan de Steeg 6 (parkeergelegenheid). Vandaar moet je naar de spoorlijn lopen. Na enige tijd rechtsaf de Brinkkanterweg op, waarna je via de Liniedijk terugloopt naar het beginpunt. Lengte van de wandelroute is 6 km.

aste Van Hulst. "We zien graag nieuwe initiatieven komen." Gaandeweg het gesprek dat TeVoet met Van Hulst had, somt hij de criteria op die een rol spelen bij de beoordeling van de initiatieven.

Onverhard netwerk

"Het liefst onverhard. Routes die over onverharde paden leiden. Of gebruik maken van paden die voorbehouden zijn aan wandelaars." Het visioen dat Van Hulst naar eigen zeggen heeft is een netwerk van onverharde paden door de provincie, zodat de wandelaar naar eigen believen op een aantrekkelijke manier de provincie kan doorkruisen. Steeds wordt bekeken of ingediende initiatieven een bijdrage leveren aan dat netwerk.

Profilering

Met de initiatieven moet de provincie zich ook kunnen profileren. Een eis die voortvloeit uit Agenda 2010: duidelijk maken wat de provincie doet! Dat betekent niet dat overal naam en logo van de provincie levensgroot op moeten prijken. Of dat de provincie door de hele provincie routebordjes gaat plaatsen. Die discussie – één uniforme bewegwijzering van allerlei wandelroutes – is er wel even geweest, zegt Van Hulst. "Maar die is snel afgeserveerd. Het is volgens ons ook niet nodig." Utrecht werkt vanuit de visie: laat andere partijen maar routes

en dergelijke ontwikkelen en 'uitventen'. "Of het nu een LAW is of een rondje van een gemeente. Ons maakt het niet uit. Wij willen met ons wandelproject net dat zetje geven, financieel, procedureel of anderszins, om zo'n route tot stand te brengen", verduidelijkt Van Hulst de werkwijze van de provincie.

Vanuit de provincie wordt er nu aan gedacht via 'straatmeubilair' langs wandelroutes duidelijk te maken dat de provincie met wandelen bezig is. Van Hulst: "Je kunt daarbij denken aan bankjes. Daar blijkt nog steeds veel behoefte aan te zijn. Vergelijk het maar met de bus-abri's die de provincie nu overal in Utrecht neerzet om haar bemoeienis met het openbaar vervoer aan te geven." Maar ook aan toegangshekken wordt gedacht. Dergelijke hekken zijn onlangs geplaatst bij Woudenberg. "Engelse landhekken, met een kissing-gate voor de wandelaar. De uitstraling van die hekken was enorm. De boeren vonden ze heel mooi. Alle aandacht was op die hekken gericht. Dat die hekken waren geplaatst om wandelaars de gelegenheid te geven over het land van een boer te lopen..... Dat speelde voor hen helemaal geen rol."

Gevoelskwestie

Ook in Utrecht is het moeizaam met boeren tot overeenstemming te komen over het gebruik van hun land als wandelpad. Volgens Van Hulst gaat het niet zozeer om praktische problemen. "Het is meer een gevoelskwestie. Iedereen kan elke dag over jouw land lopen." Goede voorbeelden koestert de provincie dan ook. "Die brengen we naar voren in nieuwe situaties. Je hebt ook een lange adem nodig. Stapje voor stapje moet je vertrouwen zien op te bouwen."

Onderhandelingen voeren met agrariërs gaat de provincie niet zelf doen. Juist de samenwerking met ter plekke goed bekende vrijwilligers

wordt gezocht. Projectleider Van Hulst: "Die kennen de situatie het best, kunnen mensen ook het best aanspreken en afspraken maken. Zij kennen de omgeving beter dan wij, zodat bij problemen eerder werkbare alternatieven boven komen." Op de achterhand kan de provincie bijvoorbeeld procedurele zaken regelen. Het is Van Hulst opgevallen dat het vaak om kleine stukjes gaat, soms nog geen honderd meter, die de ontbrekende schakel voor doorgaande wandelroutes vormen. Niet alleen over boerenland, maar ook in de landgoederen. "Op basis van de Natuurschoonwet krijgen veel Utrechtse landgoedeigenaren een vergoeding om hun bezit open te stellen. Niet het hele terrein is opengesteld. We kennen enkele plaatsen waar, in een geplande wandelroute, net een bosje van 50 meter breed is afgesloten, voor het wildbeheer." Het sterkt Van Hulst in zijn gedachte dat het een kwestie van praten is om juist die kleine, maar cruciale stukjes open te krijgen. En niet zozeer een financiële kwestie. "Die 45 eurocent per strekkende meter levert dan niet veel op."

Mensen aan de wandel

Meer mensen aan de wandel krijgen. Naast het realiseren van een routenetwerk van onverharde paden door de hele provincie is dat ook een hoofddoelstelling van het wandelproject Utrecht. Daarvoor is er ook aandacht voor kleinere routes. Juist voor ouderen moeten die goed beloopbaar zijn, stelt H el ene Thomassen. Ook zij is vanuit de provincie aan het wandelproject verbonden. Beide projectmedewerkers verwachten in dat opzicht veel van historische routes en paden: "Landschapsbeheer Utrecht verricht daarvoor veel werk. Nog dit jaar komt de historische wandelroute Woudenberg gereed." Speciale aandacht willen zij nog geven aan mogelijkheden om die kleinere routes

Engelse landhekken met een kissing-gate

Drie onderwerpen onder de loep

De komende tijd wil TeVoet meer aandacht besteden aan drie onderwerpen: het mountainbiken, de toegankelijkheid van (nieuwe) natuurgebieden en zandwegen. Op de ALV in Den Bosch is met deze keuze ingestemd. Door deze onderwerpen aan te pakken wil het bestuur meer zicht krijgen op de problematiek en de oplossingsrichtingen. Dat willen we samen met de leden doen. Leden die actief willen meedenken over een van de onderwerpen, wordt dan ook nadrukkelijk gevraagd dat kenbaar te maken. Je hoeft geen expert te zijn op het betreffende gebied. Een gezonde belangstelling voor het wandelen en alles wat je daarbij op je weg tegenkomt, is al een heel goede basis. Ons idee is voor elk onderwerp een werkgroepje in het leven te roepen van drie tot vijf mensen. Gezamenlijk kan daarin over het onderwerp worden gebrainstormd, worden zaken uitgezocht, contacten gelegd en standpunten voorbereid. In elk werkgroepje draait een bestuurslid mee. De keuze is nu gevallen op de drie genoemde onderwerpen. Mocht deze wijze van werken goed bevallen, dan willen we in de komende jaren zeker andere onderwerpen bij de kop pakken.

Mountainbiken

Voor dit onderwerp is in deze Lopend Vuur al een aanzet gegeven. Het gaat er vooral om te bekijken of en hoe voorzieningen voor wandelaars en ATB-ers op elkaar kunnen of moeten worden afgestemd. Hebben we last van elkaar en hoe kunnen we dat het best oplossen? Daarbij willen we verder kijken dan de duinen. Juist in de polder maken de weinige onverharde paden het misschien wel het lastigst om met een voor iedereen werkbaar visie te komen. Een visie die TeVoet lokaal kan inbrengen in inrichtings- en beheersplannen.

Toegankelijkheid nieuwe natuurgebieden

De toegankelijkheid op het platteland is de afgelopen decennia eigenlijk alleen maar afgenomen, zeker waar het gaat om aantrekkelijke, onverharde wandelmogelijkheden. In nieuwe natuurgebieden, ecologische verbindingzones, langs watergangen en dergelijke liggen op zich goede mogelijkheden hierin verbetering te brengen. Op papier wordt aan nieuwe natuur veelal recreatieve betekenis toegedicht. In de praktijk lopen we vaak toch nog tegen belemmeringen op. Wel een rondje (paaltjesroute), geen doorgaande mogelijkheden. Op lokaal niveau vaak ook welles, nietes spelletjes over de vraag of natuur en wandelen samen kunnen gaan. Onze ervaring is ook dat de ene natuurbeheerder er op een andere manier mee omgaat dan de andere. Om in gesprekken in individuele situaties sterker te staan, willen we in dit project eens wat diepgaander de zaak bekijken. De argumenten vóór openstelling, zonder de natuur onnodige schade te berokkenen, eens goed op rij krijgen. Een intrigerend onderwerp

dat we samen met wandelaars én natuurbeschermers willen oppakken. Misschien moeten we ook wel voor een deel de hulp van derden inroepen om tot een goede onderbouwing te komen. De resultaten zullen we ongetwijfeld ook goed kunnen gebruiken in al bestaande natuurgebieden.

Zandwegen

Ook voor dit project is het vertrekpunt het verdwijnen van de aantrekkelijke wandelmogelijkheden op het platteland. De nadruk ligt nu echter op het behoud van de onverharde wegen. Het belang van die wegen voor de wandelaar wordt vaak niet (goed) onderkend. Verharderen, omploegen, laten dichtgroeien of van de kaart halen. Hoe kunnen we dat het best voorkomen. Dat is de inzet voor dit project.

Meewerken? Graag!

Meedraaien in een van de werkgroepjes is naar ons idee een leuke manier om eens anders met het wandelen bezig te zijn. Je werkt eraan mee het wandelen aantrekkelijker te maken voor anderen en niet te vergeten jezelf. Veel meer dan een enkel uur in de week hoeft het niet te kosten. Reiskosten voor vergaderingen kunnen worden vergoed. Wie belangstelling heeft kan het best even contact opnemen met het secretariaat van TeVoet, Els Bakker, 0167-523486 of een van de andere bestuursleden. Schroom niet ons te bellen als je meer wilt weten.

Verschijning Lopend Vuur

Op de ALV is ook besloten Lopend Vuur volgend jaar vier keer te laten uitkomen. Niet dat er te weinig kopij is. Verre van dat, want elk nummer van het afgelopen jaar had meer pagina's dan gepland. En gezien de reacties wordt de inhoud ook op prijs gesteld. Het is meer een financiële kwestie. Het vernieuwde Lopend Vuur heeft nog niet die ledenwinst opgeleverd waarop we stilletjes hadden gehoopt. Vandaar dat we even wat rustiger aan moeten doen. Als alle leden met de nieuwe folder – misschien hoef je alleen maar deze Lopend Vuur te laten zien met zijn vele verrassende wandelingen – een nieuw lid werven, kunnen we weer op de oude voet verder. En staat onze vereniging sterker om voor de belangen van de wandelaars op te komen. De inhoud van Lopend Vuur zal niet echt veranderen. Kritisch blijven we kijken naar nieuwe wandeluitgaven in Nederland en brengen we knelpunten in beeld, waarbij we nog meer dan in het verleden de huidige wandelmogelijkheden willen uitlichten. We blijven doorgaan met de Lopend Vuur-route in het hart van elk regulier nummer. En vanzelfsprekend blijven we veel aandacht besteden aan nieuwtjes. Nog nadrukkelijker dan voorheen willen we inzoomen op de achtergronden van knelpunten en oplossingen in beeld brengen. De nieuwe verschijningsdata worden 1 maart, 1 juni, 1 september en 1 december. De deadline voor het inleveren van kopij is steeds één maand eerder. Tips

Even voorstellen

Els Bakker in de Zeeuws-Vlaamse polder

Op de ALV van juni ben ik gekozen als secretaris van de vereniging van wandelaars TeVoet. Ik volg Eeffien Huizing op, zij heeft ongeveer 6 jaar het secretariaat gedaan. Bedankt Eeffien. Ik wil mij even aan jullie voorstellen. Mijn naam is Els Bakker – de Vries. Ik woon in Dinteloord, in de polders van West-Brabant waar nog wel het een en ander te doen is aan onverhard wandelen.

Ik ben een jaar lid van vereniging TeVoet en vind het leuk om ook een actief lid te zijn. Dit is voor mij een vorm om er iets aan te doen. Naast het voeren van het secretariaat, ga ik ook proberen om de boeren in West-Brabant zover te krijgen dat we wat meer onverhard kunnen wandelen in dit gedeelte van het land. Ik hoop in de Groene Maand of bij een andere gelegenheid kennis te maken met meerdere leden van TeVoet. Tot ziens.

Els Bakker

Els Bakker is bereikbaar op 0167-523486 of info@tevoet.nl

voor onderwerpen of redactionele bijdragen worden als vanouds ten eerste op prijs gesteld. Het redactie-adres is te vinden in de colofon.

Oproep website

TeVoet beschikt over een eigen website www.tevoet.nl. Momenteel kijkt een klein groepje naar welke informatie op de site te zetten. De huidige webmaster Marion Zondervan heeft te kennen gegeven zich te willen terugtrekken. TeVoet is dus naarstig op zoek naar leden die de website van de vereniging willen onderhouden, informatie erop zetten en ook weer eraf halen. Wie hiervoor voelt, neemt best even contact op met Eeffien Huizing, tel. 0182-501483 of Jan Rijsburger 010-2489174.

Rondje Hilver

Hé, dezelfde folder, roepen twee tegemoetkomende wandelaars me toe op het eind van een dagje wandelen over de nieuwe wandelroutes in het Land van de Hilver. Gelijk maar even onze bevindingen besproken: aantrekkelijke paden, veel onverhard, door onbekend terrein. Daar waren we het snel over eens. Ook goed gemarkeerd, al bleken drie weken na de ingebruikname meerdere routepaaltjes al verdwenen.

Gorp en Rovert en De Utrecht zijn bekende wandelgebieden. Drie van de acht wandelroutes die in het Land van de Hilver, de streek rond Hilvarenbeek, zijn uitgezet lopen er door. De vijf andere lopen door onbekender terrein. Maar zeker zo aantrekkelijk, was de conclusie na een dag uitproberen. De nieuwe routes zijn elk rond de 10 km lang. Het aardige is dat ze tezamen een netwerkje van zo'n 110 km vormen rond Hilvarenbeek. Goed voor meerdere dagen of enkele flinke dagtochten.

Ruim een jaar geleden werd TeVoet benaderd over te ontwikkelen korte wandelroutes in de ruime omgeving van Tilburg. Zij moesten de bestaande MLAW's, de wit-geel gemarkeerde middellange afstandswandelroutes, gaan vervangen. Met die routes was op zich niets mis, maar er is meer vraag naar kortere routes. Was althans de argumentatie van het Brabants Bureau voor Toerisme. Het heeft in juni het 'Hilver-netwerkje' en nog acht andere routes opgeleverd.

Uniek noemt Charlotte Michielsen van het Brabants Bureau voor Toerisme (BBT) de samenwerking met de ondernemers in het

Land van de Hilver. Het Land van de Hilver is een pilot voor de reconstructie van het Brabantse platteland.

Door die pilot hebben veel partijen – op de routefolders staan de logo's van maar liefst negen partijen afgebeeld – elkaar gevonden.

Het BBT had het plan voor enkele korte wandelroutes. In de streek leefden ook enkele ideeën. En de gemeente Hilvarenbeek wilde iets met het wandelen.

Michielsen: "Tezamen heeft dat, met een subsidie vanuit de reconstructie, het routenetwerk opgeleverd. Het is na realisatie, en dat is het unieke aan dit project, volledig overgedragen aan de ondernemers in het Land van de Hilver. Zij zijn verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud. Vanzelfsprekend vanuit de gedachte dat het bezoek van wandelaars aan de regio goed is voor hun zaken en de leef-

baarheid van de streek."

Het is begonnen met het uitzetten van een aantal korte routes. Die zijn met verbindingsstukjes aaneengesmeed. En het moet gezegd, ook die zijn alleszins aantrekkelijk en dragen niet de sporen van een 'noodzakelijk kwaad'. Het BBT heeft, toch zeker met deze routes, laten zien dat het weet wat wandelaars willen. Mooie zandwegen door het agrarisch land, afwisse-

De Reusel, nog gekanaliseerd

lend door bos en open land, fraaie paadjes langs de bosrand, weinig verhard. Niet bang voor kleine omwegjes, die steeds de moeite waard bleken. En ook nog nieuwe paden opengesteld: het schouwpad langs de Reusel. Hoogtepunt op mijn tocht over de vijf rond Hilvarenbeek gelegen routes vormde, voor mij toch, het traject door de Reuselse Beemden. Binnenkort nog aantrekkelijker, als ik de folder

vervolg van pag. 2

tes op een voor de wandelaar aantrekkelijke manier met de dorpen te verbinden, zodat mensen minder snel geneigd zijn de auto te pakken om even een uurtje te wandelen. Ook voor de nieuwbouwlocatie Leidsche Rijn ten westen van de stad Utrecht zou eens goed moeten worden gekeken hoe aantrekkelijke verbindingen te maken zijn met de omgeving. Dat steeds meer mensen willen wandelen is ze bij de provincie niet ontgaan. Vandaar ook het wandelproject. Volgens Van Hulten leeft het wandelen ook steeds meer bij de gemeenten. "Zij willen eigen routes hebben. Zij worden ook geconfronteerd met door wandelaars aangedragen knelpunten. Die ze dan ook willen oplossen." Als voorbeeld noemt hij de onlangs afgesloten spoorwegovergang bij Groenekan. "De gemeente De Bilt gaat zelfs bestuursdwang uitoefenen op Prorail om deze overgang open te houden." Bij dit voorbeeld was door de actie

van De Bilt inzet vanuit de provincie niet nodig, maar "als dat nodig zou zijn, zijn wij er ook. De bestuurlijke inzet voor het wandelproject in de persoon van de gedeputeerde legt dan nog een extra gewicht in de schaal."

Site

Om mensen aan de wandel te krijgen moeten die weten wat de mogelijkheden zijn. Utrecht wil die informatie via een website gaan aanbieden. De site www.wandelen.provincie-utrecht.nl kan nu al aangeklikt worden, maar is nog in ontwikkeling. Het is in elk geval de bedoeling dat het routenetwerk er op komt. Ook routes van derden komen er op te staan. Zo staan bijvoorbeeld de Utrechtse Groene Hart-routes er al op, met een kaartje. "Wie meer informatie over die routes wil hebben, wordt gewezen op de voor die routes gemaakte folders. En op de plaatsen waar die te koop

zijn", zegt Héléne Thomassen. "Het liefst wil de provincie zoveel mogelijk informatie op de site zetten. Mensen lekker maken voor het wandelen. Dat kan het best door ze te interesseren in hun omgeving. En daarover informatie aan te bieden." De provincie wil graag in contact komen met wandelaars die willen meedenken over de inrichting van de site.

Harry Benschop

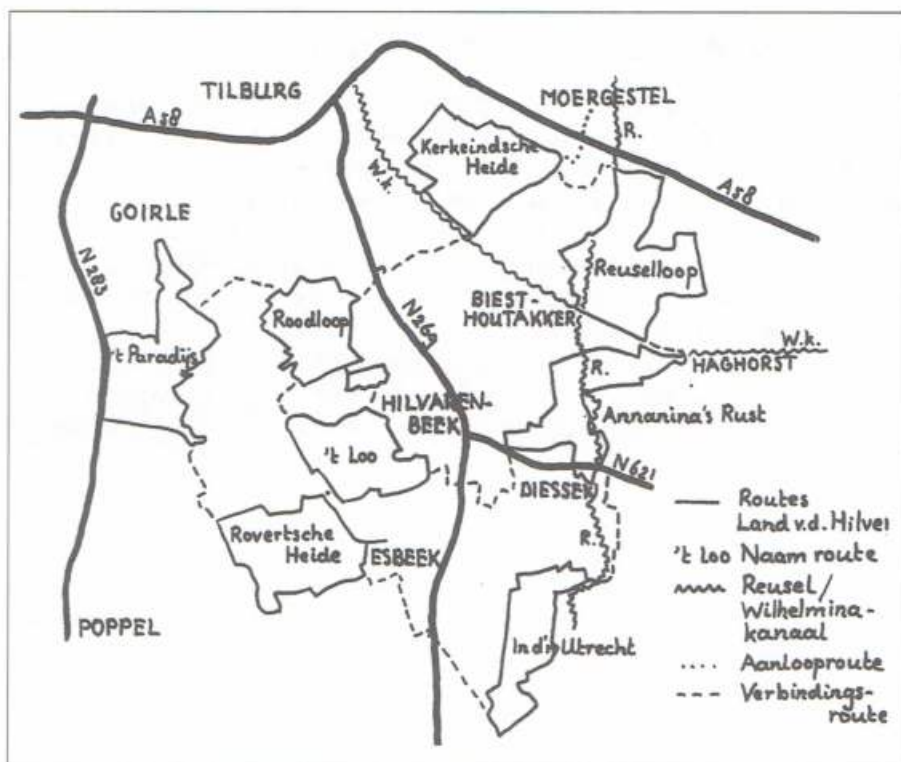
Heb je suggesties voor verbetering of uitbreiding van bestaande wandelroutes in Utrecht? Of een goed voorstel voor een wandelpad in de eigen omgeving? Of ideeën voor de digitale wandelrouteplanner? Neem dan contact op met de TeVoet-regiocoördinator voor Utrecht Ineke Thierauff (utrecht@tevoet.nl) of met de projectleider van het wandelproject Utrecht, tel. 030-2583621 of e-mail leo.van.hulten@provincie-utrecht.nl

Voor het Wandelproject Utrecht is een projectgroep opgericht waarin TeVoet participeert. Andere deelnemers zijn onder meer de gemeenten, het waterschap, het recreatieschap en de Wandelsportbond.

mag geloven. Want de Reusel, een van de Brabantse beken, mag binnenkort terug gaan meanderen. Als fouten uit het verleden toch hersteld gaan worden – je laat je gedachten onder het wandelen wel eens de vrije loop – wat is er dan op tegen ook eens te gaan nadenken over het ‘terugverzanden’ van wegen. Het vergroot zonder meer de beleevingswaarde van het landschap. Een mooie gedachte om aan de reconstructiecommissie mee te geven. En zeg niet dat automobilisten niet van zandwegen houden, want op een zondag zie je er (te) veel over heen rijden, ook zonder 4WD. Met de rustverstorende motoren in de bossen, legaal op het circuit bij Biest-Houtakker en illegaal over de kleine paadjes, is dat een van de weinige minpunten na een dag lopen op het netwerk. Of het moest zijn dat het Vrijthof, het Frankische marktveld met zijn dorpshuizen, terrasjes en lindebomen in Hilvarenbeek, in geen enkele route is opgenomen. Dat is echt een ideale plek om de wandeldag af te sluiten.

De routes zijn in één richting (altijd met de klok mee) bewegwijzerd en in de routefolder beschreven. Als je van beschrijving en markering afhankelijk bent en kaartlezen niet je sterkste kant is, beperkt dat het gebruik van het routenetwerk. De verbindingsroutes zijn overigens wel in twee richtingen bewegwijzerd.

De kaartjes in de routefolders zijn globaal. Lang niet alle zijpaden en wegen zijn opgenomen. Ook niet of een weg verhard is of niet. Veel waterlopen zul je tevergeefs zoeken, zoals de Roodloop – terwijl één route er zelfs naar vernoemd is! – en het Spruitenstroompje. Vooral bij het tegen de richting in lopen bemoeilijkt dat de oriëntatie. De markering in het veld is overigens goed,

duis verdwalen zit er niet snel in. Tenzij de routepaaltes blijven verdwijnen. Misschien zijn ze wel te mooi, aldus Charlotte Michiels. Op verzoek van de streek was namelijk gekozen voor inlands eiken.

Naast de wandelroutes in het Land van de Hilver zijn in juni ook acht korte wandelroutes (KAW's) uitge-

bracht in Midden-Brabant: door de Oisterwijkse Bossen en vennen, Landgoed Huis ter Heide, de Regte Heide en de Chaamse Bossen. Ze kennen dezelfde opzet. Alleen de drie routes bij Oisterwijk vormen een netwerkje.

Van de oude wit-gele MLAW's in Midden-Brabant wordt de markering weggehaald, zeker waar ze samenlopen met de nieuwe KAW's, zo verzekert Michiels. De folders waren al uit de handel gehaald. De wit-gele routes zijn zo'n tien jaar geleden door het Samenwerkingsverband Midden-Brabant opgezet. Doordat niemand de verantwoordelijkheid ervoor oppakte is jarenlang geen onderhoud aan de routes verricht. "Wat de nodige klachten opleverde bij het BBT. Maar misschien blazen we enkele MLAW's nog nieuw leven in."

Harry Benschop

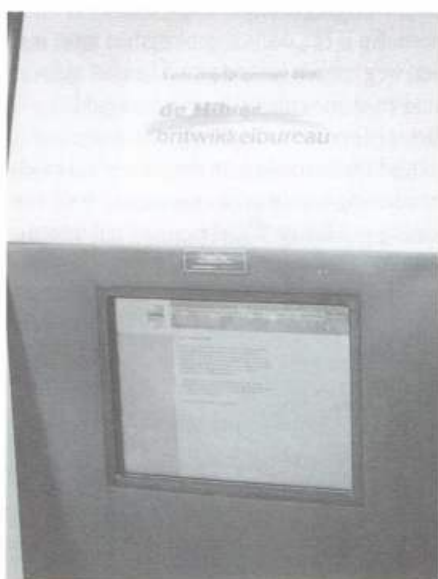

Het Vrijthof in Hilvarenbeek

Land van de Hilver praktisch

- De routefolders van het Land van de Hilver en de andere 8 KAW's in Midden-Brabant zijn verkrijgbaar bij de VVV-kantoren (o.a. in Tilburg, Oisterwijk en Hilvarenbeek) en diverse horeca- en accommodatiebedrijven in Midden-Brabant. De prijs bedraagt € 1,50 per stuk. Voor meer informatie: VVV-Hilvarenbeek, tel. 013-5052458.
- De startpunten van de routes bevinden zich meestal bij een agro-toeristisch bedrijf. Hier kan je bijvoorbeeld overnachten of kennismaken met streekgerechten. Meer info over de bedrijven en de omgeving op www.landvandehilver.nl. Helaas zijn lang niet alle startpunten goed met openbaar vervoer bereikbaar.

- Tip voor een flinke dagtocht: Door enkele routes van het Land van de Hilver te combineren, ontstaan leuke dagwandelingen van zo'n 20 km tussen Hilvarenbeek, Moergestel en Goirle. Deze plaatsen zijn goed met de bus vanuit Tilburg bereikbaar.

Informatiepaneel Land van de Hilver

Een plezierige kennismaking met Zuid-West Drenthe

Even de stroom eraf zetten, zegt Klaasje Doldersum na de koffie en wijst ons de weg door het land: het kavelpad aflopen, door die wei met schapen. 's Middags zoeken we onze weg over een boswal, na een hele discussie over het opzetten van het waterpeil.

'Wandelen door het Drentse boerenland'. Het is een aangename manier om kennis te maken met het landschap, zijn bewoners en hun werk. Na een dik uur wandelen weer binnenlopen bij een van de aan het arrangement verbonden agrarische bedrijven.

Oude voetpaden

Weg en fietspad oversteken, over sloot en afrastering het weiland inlopen. De routebeschrijving belooft gelijk al veel goeds voor onze tweedaagse tocht rond Zuidwolde, een van de tochten uit 'Wandelen door het Drentse boerenland'. In de hoek van het perceel over de afrastering rechtsaf, over het oude kerkenpad, luidt de volgende zin. Dat kerkenpad vormde eeuwenlang de enige verbinding tussen de buurtschap Ten Arlo en Zuidwolde. Noordelijker ging het niet. Was ook niet nodig want Hoogeveen bestond nog niet. De huidige weg, met fietspad, van Hoogeveen over Ten Arlo naar Zuidwolde langs het startpunt bij de kaasboerderij was een schapendrift en werd gebruikt door boeren met paard of ossen voor de wagen. Voor het kerkvolk was die weg meestal te modderig of te stoffig. Enkele uren later steken we over het Jodenvonder de Reest over. "Vonder is Drents voor een vlonder, een bruggetje dus. Het lag eeuwenlang op de kortste route voor wie te voet van Zuidwolde naar Ommen moest", legt Henk van Arragon van de Laanhoeve uit. "Joden reisden toen veel. Het waren de marskramers. Op een van zijn reizen is een Jood

Jodenvonder over de Reest

van het bruggetje gevallen en verdrongen, van daar de naam." Ook toen was het bruggetje niet meer dan een enkele plank. Voor onze tocht is het hersteld. "Om met paard en wagen aan de andere kant te komen moesten ze een kilometer zuidelijker de Reest over, bij een doorwaadbare plaats."

De familie Van Arragon – hun stal waarin nog elke dag 30 koeien worden gemolken dateert uit de 18e eeuw, de eiken balken zijn nog in goede staat en geven de stal van binnen een fraaie aanblik – stond ons op het erf op te wachten voor de thee. Ze hadden al gebeld naar de boerderij waar we voor de lunch waren gestopt.

De tijd

Zonder er zelf erg in te hebben, hadden we daar zo'n twee uur gezeten. Lekker eten, gezellig praten. De deelnemers nemen de tijd voor je. Willen ook graag hun bedrijf laten zien. Staan open voor je vragen. Dat was ook de bedoeling, vertelt Jo Muller ons achteraf. Hij stond samen met zijn zus Jannie Benning aan de wieg van de wandelroutes door het Drentse boerenland. Promotie van de landbouw. Dat was hun vertrekpunt. Wandelaars kennis laten maken met het boerenleven. Die mag over boerenerven, over kavelpaden, tussen de gewassen door.

Vertrek op tijd, was de raadgeving die we bij de boeking van de tocht meekregen. Niet voor niets, want je moet al gauw op zo'n negen uur rekenen voor de 25 per dag af te leggen kilometers.

Afstemmen

De omgeving van Zuidwolde is een perfecte streek om zo iets op te zetten. Afwisselend, eeuwenoude essen, kleine weidjes, bossen, dan weer vergezichten over boerenland. Het dal van de Reest, veel natuur. Bij dat laatste wringt het schoentje. "Het Landschap (bedoeld is het Drents Landschap dat in het dal van de Reest al veel gronden in eigendom heeft, red.) heeft nu wel genoeg grond", start de vroegere baas van het loonbedrijf Stapel de discussie met ons. We zitten met hem en zijn zoon Rudy aan tafel in de bedrijfskantine.

Dat punt van de natuur kwam op elk bedrijf ter sprake. Niet verwonderlijk, allemaal hebben ze er wel mee te maken. De een heeft een beheersovereenkomst om bijvoorbeeld later te maaien, op de grond van een ander heeft de overheid een oogje laten vallen om het aan te kopen als natuurgebied, de derde is niet tevreden met het op te zetten waterpeil. Loonbedrijf Stapel wordt geconfronteerd met steeds minder boeren, maar verricht nu ook werkzaamheden voor het Landschap. Kortom, 'de natuur' was bij onze bezoeken goed voor veel gesprekstof. Waarbij het aardige was dat je het van verschillende kanten hoorde. Ook bij de bedrijfsleider van een biologisch bedrijf van het Drents Landschap waren we uitgenodigd.

Muller, tot voor kort voorzitter van de plaatselijke afdeling van de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie NLTO, geeft nu aan dat het voor het landschap niet verkeerd is geweest dat begin jaren 80 de ruilverkaveling is afgestemd. "Van het landschap is veel bewaard gebleven, dat anders verdwenen zou zijn. Nu zouden we het anders aanpakken." Momenteel speelt in de streek de RAK, een ruilverkaveling met administratief karakter. "Feitelijk beperkt de RAK zich tot grondruil. Ingrijpende aanpassingen in het landschap zijn niet aan de orde." Maar door de RAK kunnen ook onverharde paden verdwijnen.

Om nul inbrengen

Jullie hebben het goede pad gevonden, constateert Jannie Wildeboer bij het open doen van de deur. "De meeste wandelaars vinden het pad niet meer". Vanuit haar keuken had ze ons over het land zien aankomen. Bij haar en haar man Egbert zouden we de avond doorbrengen. Het pad waar het over gaat, zal bij de RAK verdwijnen. Vroeger reden er nog auto's over heen. Nu is een deel omgeploegd en moet je je een weg zoeken langs de rand van het maïsveld en even verderop langs de bosrand. Het is in opdracht van de eigenaar omgeploegd om te voorkomen dat het om nul moet worden ingebracht in de verkaveling, is de verklaring van Egbert Wildeboer. Om nul inbrengen

Achter de boerderij het land in

Controle van de bossen kogeldistel

Water blijft de gemoeieren bezig houden

gen wil zoveel zeggen als bij de grondruilnet worden gecompenseerd voor de grond die je inbrengt. Dat is gebruikelijk voor particuliere wegen. Maar onderweg vingen we ook op dat er in het kader van de RAK gewoon afspraken zijn gemaakt over het verdwijnen van dit stuk pad. Hoe het ook zij, het zou jammer zijn als dit daadwerkelijk zal gebeuren.

Beregening

Onder het avondeten aan de keukentafel bij de familie Wildeboer werd druk gesproken over de regeninstallatie. "Al jaren niet meer gebruikt. Het is veel gedoe. Het wordt ook steeds lastiger toestemming te krijgen om oppervlaktewater te gebruiken. Voor nood hebben we enkele putten", zegt Egbert Wildeboer. Zijn vrouw zit te tellen wanneer het best kan worden begonnen met de beregening. "Ja, ik ga liever niet midden in de nacht mijn bed uit om de installatie te verplaatsen." Wildeboer heeft ruim 90 ha in gebruik. Grove akkerbouw. Het meeste doet hijzelf. In de winter onderhoudt hij zijn eigen machinepark, waaronder een combine van meer dan 30 jaar oud. "Onderdelen zijn amper te krijgen." Bij de toer langs het machinepark krijg ik nog een cursusje bestrijdingsmiddelengebruik. "Op één verpakking na geen doodskoppen meer. Het gebruik neemt nog jaarlijks af. Wij werken met uitgekende recepten. Betekent bijvoorbeeld wel dat ik de aardappelen elke week moet spuiten, een kwartaal lang, tegen vroeger een keer of drie." Elk jaar is hij dagen in de weer om zijn kennis bij te spijkeren. Dat is nodig voor zijn spuitlicentie.

We mogen in de cabine van een van zijn tractoren. "Computergestuurd. Zorgt ervoor dat er precies genoeg middel op het gewas komt. Zelfs met je snelheid wordt rekening gehouden."

Kleur

"Ik zie hier wel eens meer mensen langsko-

men", begroet een jongen ons, druk bezig met het sorteren van bossen kogeldistel. Hoe we hier kwamen, vroeg hij zich af. De landweg die op nog geen 100 meter van zijn perceel liep, had hij nooit opgemerkt. Ook wij hadden even staan twijfelen, toen we volgens de beschrijving na een tweede dam linksaf een landweg in moesten. Uiteindelijk bleek het te gaan om een nauwelijks zichtbaar paadje tussen hoog gras, brandnetels en takken. Aan de bomen was de weg nog herkenbaar als zodanig. Vijf duizend bossen hadden ze er met z'n zessen in vier dagen afgehaald. "Die gaan allemaal naar een drogerij in Gramsbergen." De pleisters op hun handen lieten zien dat het niet meeviel.

Op meer plaatsen had het landschap kleur. Deels door de braakregeling: tien procent van het graanoppervlak moet jaarlijks braak liggen. Vaak wordt dan gekozen voor het inzaaien van bloemen. Een perceel bladramenas en Phacelia was net gemaaid toen we langsliepen, in volle bloei om zaadvorming te voorkomen. De paar-se schijn was nog zichtbaar.

"Ik heb de bladramenas net met de hand eruit getrokken. Uit die twee graanpercelen aan de overkant. Twee dagen mee bezig geweest", vertrouwt Frans Nevels ons toe. Hij mag ze niet doodspuiten. Hij onderhoudt voor het Drents Landschap een deel van het Reestdal. Precies één jaar woont hij nu in Pieperij op een boerderij van het Landschap. "Een lot uit de loterij."

Reeën

Niet alle stukken van de route zijn even gemakkelijk te belopen. "Ik wil jullie wel even met de auto verderop brengen", zegt Jan Steert. Het had ons net zijn nieuwe melkcarroussel laten zien. Gelijktijdig kunnen 22 koeien gemolken worden. Met een knecht wisselt hij de melkdiensten af. "Om het weekend ben ik vrij". 's Nachts staan de ruim honderd melkkoeien op stal, overdag na het melken gaan ze weer de wei in.

Vanaf Steert's boerderij loopt de route op de grens van gerst en maïs naar het Reestdal. "Het onkruid zal er hoog staan. Als het niet lukt, mag je wel tussen de eerste twee rijen maïs door." Met wat doorzettingsvermogen lukte het. Halverwege huppelden twee reeën vlak voor ons weg uit het gerstveld. Onzichtbaar hadden zij zich daarin verscholen. Een machtig zicht. Blij dat we het auto-aanbod hadden afgeslagen. Die paar prikken van distels en netels namen we graag op de koop toe. Stapel sr. moet nog lachen als hij eraan denkt. "Van de week stonden twee wandelaars te twijfelen bij een wildrooster. Ze liepen dezelfde tocht als jullie. Ik was daar net in de buurt aan het werk." Hij was niet zo gek of hij moest beide wandelaars tussen de Schotse hooglanders door het natuurgebied heen leiden. "Het was net teveel. Of ik nu zei dat het toch te gek zou zijn als het Landschap die beesten in een wandelgebied zou uitzetten, als het kwaad kon. Niets hielp, zodat ik wel mee moest." Een uurtje later stonden wij oog in oog met zo'n twintig nieuwsgierige, opdringerige zwartbonte jonge dames. Zonder hulp.

Bezorgd

Meermalen kregen we van onze bezorgde gastheren de vraag voorgelegd of het traject niet te vermoeiend was. Of het wel te doen was. Want zelfs vierdaagse lopers hadden er veel moeite mee gehad. Tja, wandelen door boerenland is ook iets heel anders dan de vier-

Mogen we even langs, dames

daagse. Bijna met een zekere schroom hebben we onze gastheren aangegeven dat wij nu net dit soort paden prefereren. Overigens loopt de route lang niet altijd over boerenland. Langs watergangen – als het ergens lastig lopen is, is het hier wel, zeker als er veel maaisel op het pad ligt – door natuurgebieden, over stille klinkerwegen en zandpaden. Het zit allemaal in de route, het meeste onverhard. Op dat laatste valt niets af te dingen.

Over twintig jaar

"Nog maar drie bedrijven rondom." Een jonge boer die we midden in het veld tegenkomen zegt het met enige spijt in zijn stem. Hij wijst ons de drie nog in gebruik zijnde boerderijen aan. "Jammer dat het tegenwoordig allemaal zo groot moet. En op mijn land hebben ze ook al een oogje laten vallen voor natuurontwikkeling."

Vlonders op Oosterbeekse Kerkpad

Het glibberen en glijden op het Oosterbeekse Kerkpad, een wandelpad tussen de kerk aan de Benedendorpseweg en het Dennenoordspark, is verleden tijd. Het stond altijd onder water. Daardoor werden de klinkers glad. De gemeente Renkum heeft dat euvel opgelost door zestig meter aan vlonders over het paadje aan de rand van de uiterwaarden te leggen.

Over het pad loopt een NS-wandeltocht. Vroeger werd het gebruikt door kerkgangers die vanuit Driel, aan de overzijde van de Rijn, in Oosterbeek kerkten. Doordat bij het pad een aantal beken samenkwamen was het er vaak nat.

Bron: *De Gelderlander*, 10 juli 2003

Speciale landschapspaden

Binnenkort kan er rond Beltrum (gemeente Eibergen) worden gewandeld. Niet langs bestaande wegen, maar over speciale landschapspaden. De

Schaalvergroting, natuur en gebrek aan opvolgers. Drie thema's waar de boeren mee bezig zijn: "Vroeger stonden bij elke boerderij melkbussen aan de weg, nu ben ik de enige met melkkoeien." "Mijn jongens peinzen er niet over het bedrijf over te nemen." "In de buurt ben ik binnenkort nog maar de enige boer."

Wat betekent dit voor het landschap? Hoe zal dit landschap er over pakweg tien, twintig jaar uitzien? En hoe zal het zijn om er dan doorheen te wandelen? Hoe toegankelijk is het? Is er nog voldoende afwisseling? Is alles natuur? Het zijn vragen die je na de kennismaking met het 'Wandelen door het Drentse boerenland' meer dan ooit bezighouden. Kan het wandelarrangement dan nog wel worden aangeboden?

Voorwerk

Het zal duidelijk zijn. Een aantal stukken van de route is voorbehouden aan deelnemers van het arrangement. Zij gaan niet alleen bij de deelnemende bedrijven over het land. Ook andere boeren gedogen dat er over hun erf, door het weiland of langs een sloot wordt gelopen. Zonder dat daar iets tegenover staat. Jo Muller wijst er op dat een aantal van die paden dit voorjaar zijn opgenomen in de Loop van de Reest. Hij heeft ook die route voorbereid (zie Lopend Vuur, juni 2003), een tocht van 110 km van Meppel naar Hoogeveen door het dal van de Reest. "Zonder het voorwerk voor het NLTO-project had de Loop nooit in die mate gebruik kunnen maken van allerlei paden en doorsteekjes als nu het geval is." Nog een mooie spin-off van het wandelproject is dat men elkaar in de streek beter heeft leren kennen. De deelnemers weten elkaar te vinden. En ze krijgen door de vele bezoekers input van buitenaf.

Vereniging Agrarisch Natuurbeheer Berkel en Slinge heeft er een plan voor op gesteld. Het moet 25 km nieuw wandel- en fietspad opleveren. De paden sluiten aan op de kerkenpaden van Zieuwent. De totale kosten bedragen 280.000 euro.

Bron: *Apeldoornse Courant*, 18 juni 2003

Brug over Drentsch Diep

Half september kunnen wandelaars over een nieuwe brug over het Drentsch Diep bij de spoorbaan tussen Groningen en Hoogezand. De brug verbindt de Onnerpolder met de Westerbroekstemapolder. Het is een onderdeel van de ontwikkeling van het Zuidlaardermeer als recreatiegebied. Fietsers kunnen volgens de planning vanaf 2007 van de brug gebruik maken, wanneer diverse aansluitende fietspaden door het natuurgebied zijn aangelegd. Tot die tijd heeft de wandelaar er het rijk alleen. Een laarzenpad langs de spoorbaan van de Dr. Ebelsweg (Waterhuizerweg) leidt naar de brug.

Bron: *Dagblad van het Noorden*, 19 mei 2003

Binnenstappen

Heel bijzonder dat je na een stukje wandelen zo maar ergens binnenstapt. De koffie staat klaar. Met natuurlijk iets erbij. Bijna teveel van het goede. En passant maak je kennis met het boerenleven. Je hoort veel. Van verschillende kanten. Discussie wordt op prijs gesteld. Je ziet heel uiteenlopende bedrijven, van traditioneel tot grootschalig en biologisch. 'Wandelen door het Drentse boerenland': is dat nu wandelen met discussie of discussie met wandelen? Daar zijn wij nog niet helemaal uit. Eén ding is zeker: het zet je aan het denken.

Wilhelmien Dijkstra

Wandelen door het boerenland praktisch

Wandelen door het Drentse boerenland kent 3 routes:

- de Zuid-Wold tocht rond Zuidwolde;
- de Hooge Wold tocht in de omgeving van Ruinen/Hoogeveen;
- de Borker route bij Westerbork.

De dagetappes zijn ongeveer 25 km. Een tweedaags arrangement kost 95 euro, voor drie dagen (niet voor de Borker route beschikbaar) 120 euro p.p. In de prijs is inbegrepen overnachting, maaltijden, koffie/thee en een routeboekje.

Meer informatie op www.wandelenboerenland.nl of telefonisch 0528-391406.

Groene maand-aanbod

In de Groene Maand kun je het 'Wandelen door het Drentse boerenland' voor een dagje uitproberen. Speciaal voor TeVoet heeft initiator van het project en TeVoet-lid Jo Muller een ééndaagse tocht van 22 km uitgezet. Deze tocht kan **alleen in het laatste weekend van september** worden gelopen. Zie voor meer informatie de activiteitenkalender en de beschrijving van deze tocht achterin deze Lopend Vuur.

MAAK JE COLLEGA LID VOOR 15 EURO TOT EIND 2004 MET DE BON OP DE ACHTERZIJDE

Als het aan TeVoet ligt wel

Blijft de Oostvlisterdijk onverhard en de Benschopper Boezem stil?

Al vele jaren strijdt TeVoet-Zuid-Holland voor het behoud van het onverharde deel van de Oostvlisterdijk tussen Vlist en Haastrecht. De zandweg en de graskade worden voortdurend bedreigd door 'fietspadisering'. Iedereen die het Pelgrimspad of het Floris V-pad heeft gelopen kent de zandweg en het daaraan gelegen NTKC-terreintje. Holland op zijn mooist. Vooral waar de graskade bij de zandweg komt en de Zijdweg in de zandweg overgaat is erg fraai. Naast de twee genoemde routes lopen de Molenvlietroute (een van de Groene Hart-routes), een provinciale wandelroute en een natuurspad over de Oostvlisterdijk.

In april 1999 dachten we het pleit te hebben gewonnen. TeVoet diende een bezwaarschrift in tegen het plan van de Landinrichtingscommissie Krimpenerwaard om een fietspad aan te leggen. Dat pad was een initiatief van de gemeente Vlist. Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland besloten toen dat zo'n fietspad direct langs de Vlist ongewenst was. Nieuwe ontwikkelingen brengen het weer in zicht.

Gemaal Hooge Boezem

Deze keer is de Stichting Gemaal Hooge Boezem achter Haastrecht de aanrichter. Deze streeft naar herstel van de boezem zoals die in het in het stoomtijdperk was. Tegelijkertijd zou de polder een functie kunnen krijgen voor de tijdelijke berging van water. Ook wil de Stichting een deel van de polder omvormen tot een nat natuurgebied (dus weg grutto's) en de voormalige molenplaatsen weer zichtbaar maken. Langs de Vlist hebben ooit zeven windmolens gestaan die overtollig water vanuit de Vlist in de Hooge Boezem pompten. Daarmee zijn we er nog niet want als laatste wil men het gebied toegankelijk maken door de aanleg van wandelpaden en een fietspad. Voor TeVoet zit het pijnpunt in een gepland fietspad over een graskade waarover nu kan worden gewandeld.

Haalbaarheidsstudie

In 2002 is een studie uitgevoerd naar de haalbaarheid van restauratie, bescherming en recreatieve benutting van het Hooge Boezemgebied bij Haastrecht. Die studie – TeVoet heeft geparticipeerd in de klankbordgroep – is uitgevoerd met subsidie van de Provinciale Regeling Bevordering Ruimtelijke Kwaliteit en de regeling Belvédère. Je zou er in bepaalde opzichten dan ook wat van mogen verwachten. Helaas wordt dat in elk geval op één punt, de plannen voor de Oostvlisterdijk, niet bewaarheid.

TeVoet juicht cultuurhistorisch herstel van de Hooge Boezem toe. Maar is fel tegen de aanleg van een fietspad over de graskade van de Oostvlisterdijk. Daardoor wordt ook de zandweg fietspad; anders kom je niet bij het al geasfalteerde deel van de Oostvlisterdijk. De gemeente Vlist is de pleitbezorger voor dit fietspad. Volgens TeVoet draagt dit fietspad niet bij aan het cultuurhistorisch herstel van de Hooge Boezem. En dat was het primaire doel van het plan. Door

aanleg van het fietspad worden juist een landschappelijk en cultuurhistorisch waardevolle zandweg en graskade opgeofferd. En vanzelfsprekend een – in veel routes gebruikt én gewaardeerd – onverhard wandelpad.

Het fietspad is volgens de gemeente nodig als oplossing voor de verkeersproblematiek aan de andere kant van de Vlist: van de smalle Westvlisterdijk maken te veel en te hard rijdende auto's gebruik. Dat probleem moet volgens TeVoet ook aan de westzijde van de Vlist worden opgelost. Daar zijn zeker oplossingen voor te bedenken zoals het autoluw maken van de hele Westvlisterdijk of door het afsluiten van de Franse Kade in de spits het sluipverkeer onmogelijk maken. In het uiterste geval moet er aan de westzijde maar een fietspad worden aangelegd, al zal dat geen gemakkelijke opgave zijn. Het Zuid-Hollandse Landschap had in eerste instantie bezwaar tegen het fietspad. Als het gebied langs de Oostvlisterkade van grasland in rietland wordt omgezet, geeft dat aanzienlijk minder verstoring, aldus het Landschap. En weegt hun bezwaar niet meer op tegen de verkeersveiligheid. De Stichting Gemaal de Hooge Boezem achter Haastrecht heeft eveneens met enige bedenkingen ingestemd met het fietspad. Hun voorwaarden zijn: het fietspad mag niet zichtbaar zijn van buiten het gebied en het moet als recreatief fietspad worden uitgevoerd, dat wil zeggen zonder lantaarnpalen. De provincie Zuid-Holland is nu, zo is in het studierapport te lezen, voor aanleg van het fietspad, vooropgesteld dat de Hooge Boezem officieel de status van 'moeras' krijgt.

Streekplan

Zover is het nog niet, want er ligt nog steeds de oude uitspraak van de provincie dat een fietspad

direct langs de Vlist (lees: over de graskade en zandweg van de Oostvlisterdijk) ongewenst is. Zeker zolang er formeel dan wel feitelijk sprake is van een weidevogelgebied ziet de provincie dat fietspad niet zitten.

Dat stempel kan er afgaan in de herziening van het Streekplan Zuid-Holland Oost. Op dit moment doorloopt dat een wijzigingsprocedure. TeVoet heeft erop ingesproken. We zijn vooral benieuwd wat het Wandelpadenplan Zuid-Holland in deze zaak waard is. Dat plan, zie Lopend Vuur van december 2002, heeft als doel-

stelling onverharde wandelpaden te beschermen. Een definitieve uitspraak over de Oostvlisterdijk is er nog niet. TeVoet zal alle mogelijkheden die er nog zijn, aangrijpen om de aanleg van het fietspad te voorkomen.

Benschopper Boezem

De fietspadiseringsplannen van de Oostvlisterdijk zijn helaas niet de enige in dit gebied. Er is ook een fietspad (F107) gepland door de Benschopper Boezem in de Lopikerwaard. Waarschijnlijk komen de plannen hiervoor deze herfst in de inspraak. Het fietspad zal moeten gaan lopen van de Oostvlisterdijk over een aantal percelen van Staatsbosbeheer en de provincie Zuid-Holland naar de hoek Hoenkoops Buurt-Hoenkoopse Rijweg. Het doorsnijdt een gaaf gebied, dat nu alleen buiten het broedseizoen van juli tot maart toegankelijk is voor wandelaars (zie het 'Het Weigevoel in de Lopikerwaard' in Lopend Vuur van september 2002). Sinds kort loopt hier de Molenvlietroute. Onlangs is in een onderzoek door de stichting Natuur en Milieu juist dit gebied gekenschetst als een van de weinige stiltegebieden in Zuid-Holland.

Landschapsbeheer Zuid-Holland en de Werkgroep Behoud Lopikerwaard zijn geen voorstander van dit fietspad. TeVoet ook niet. We moeten zuinig zijn op gave, niet door wegen doorsneden, stille gebieden. Met het oog op de (weidevogel)natuur is ook voor TeVoet afsluiting in het broedseizoen alleszins acceptabel. Het bevreemdt dan ook dat juist door dit gebied een fietspad is gepland. Met daarbij de vraag of ook hiervoor een afsluiting tijdens het broedseizoen gaat gelden. Bovendien liggen twee kilometer noordelijker nog drie prima oost-westverbindingen voor de fietser: het jaagpad langs de Hollandse IJssel (zo'n 20 jaar geleden geasfalteerd als fietspad), fietspaden langs de provinciale weg en de IJsseldijk zelf. Een dwingende noodzaak voor nog een fietsverbinding is er in de ogen van TeVoet dan ook niet.

N31 Zurich-Harlingen

In de plannen voor de ombouw van de N31 tussen Harlingen en de Kop van de Afsluitdijk zijn over een afstand van 7 kilometer geen oversteekmogelijkheden voor voetgangers en fietsers voorzien. Daardoor wordt de Waddenkust, ter plaatse loopt een aantrekkelijk voet/fietspad op de zeedijk, vanuit het achterland onbereikbaar. TeVoet-Fryslân is het daar niet mee eens en zet alles op alles om die oversteeken in stand te houden.

Anders worden inwoners van dorpen als Witmarsum, Pingjum en Kimsward gedwongen eerst de auto te pakken als ze naar de zeedijk willen. In de omgeving van die dorpen liggen nu enkele aantrekkelijke wandelpaden zoals over de Pingjummer Gouden Halsband en oude, nog bewaard gebleven kerkenpaden van het klooster Vinea. Voor de inwoners van het dorpje Zurich, dat tussen de rijksweg en de zeedijk ingeklemd ligt, is de bestaande oversteek bij Ald Mar de enige mogelijkheid te voet naar het achterland te gaan.

In een reactie op de tracénota/MER heeft TeVoet aan Rijkswaterstaat laten weten dat de drie bestaande oversteeken bij Dijksterburen, Strand en Zurich in stand moeten blijven. Of er tunneltjes of bruggen voor in de plaats komen, maakt TeVoet niet zoveel uit. Ook wijst TeVoet erop dat door het afsluiten van enkele auto-aansluitingen op de N31 het verkeer op de smalle plattelandsweggetjes – er liggen daar ook enkele bedrijven langs – fors zal toenemen, wat het er voor de wandelaar niet aantrekkelijker én veiliger op maakt.

Aantrekkelijk voet-fietspad langs Waddenkust straks onbereikbaar?

Zandwegen Borculo

TeVoet is een van de bezwaarmakers die te hoop lopen tegen het voornemen van de gemeente Borculo om acht zandpaden en zijweggetjes van de kaart te vegen. Borculo wil die weggetjes schrappen – ze mogen van het gemeentebestuur feitelijk die naam niet hebben – omdat ze slecht begaanbaar zijn. Die gebrekkige toegankelijkheid heeft echter alles met het nalaten van onderhoud te maken. Door diezelfde gemeente notabene!

De bezwaren komen niet alleen uit de hoek van wandelaars. Ook de ruiters – “De paarden rijden er regelmatig” – en een aantal Borculose families keren zich tegen het voornemen van de gemeente. Eén van hen gebruikt de Oude Weg in Dijkhoek al vijftig jaar én wil daar ook niet vanaf: “Als dat onverhoopt wel gebeurt, dan willen we recht van overpad.” TeVoet wijst erop dat er in de afgelopen decennia al veel van dergelijke paden zijn gesneuveld. Onder andere door asfaltering. Met het oog op het recreatief wandelen zou er juist weer een uitbreiding moeten plaatsvinden. Vaak hebben deze wegen een cultuurhistorische betekenis. Niet verstandig om daar zo maar een streep door te zetten.

Westveense Kade

Bij het uitkomen van dit nummer, stond in Lopend Vuur van juni te lezen, moet het allemaal voor elkaar zijn. Hét, dat was in dit geval het herstel van een aantal opzettelijk vernielde overstapjes op de Westveense Kade langs de Kromme Mijdrecht. Mooi niet dus, liet een TeVoet-lid weten, nadat hij de Lopend Vuur-route uit het juni-nummer had gelopen. “Vóór september is het allemaal in orde”, bezweert Martin van Toor van de gemeente Liemeer TeVoet eind juli. Eerder had hij aangegeven dat de overstapjes eind mei al hersteld zouden zijn. “Dat is helaas niet gelukt. Wij hebben nu een ander opdracht gegeven de wandelroute te herstellen. Ook ons is er alles aan gelegen het zo snel mogelijk in orde te krijgen. Liever begin augustus dan eind die maand.”

Papier, beloften en werkelijkheid. Drie zaken die onderling nogal eens niet willen kloppen. De rechterlijke uitspraak van 31 maart dat het een voor een ieder openbaar pad is; de belofte dat het pad toegankelijk wordt gemaakt door de overstapjes te herstellen; de moeizame toegankelijkheid maanden later. Dat TeVoet de vinger aan de polis houdt tot het bittere eind, de daadwerkelijke ‘oplevering’, blijkt eens te meer noodzakelijk.

Van Toor heeft TeVoet ook beloofd er zorg voor te dragen dat het pad in september echt te belopen is. “Als het gras moet worden gemaaid, dan doen wij dat. In overleg met Aad van Montfoort van de gemeente Nieuwkoop. Want een deel van de kade ligt op hun grondgebied.” Niets lijkt een ongestoorde wandeling in de Groene Maand (zie activiteitenkalender bij 27 september) over de Westveensekade nog in de weg te staan.

Vóór september kan iedereen daadwerkelijk over de Westveense Kade

Zeeuws-Vlaamse krekken

Langs de Voorste en Achterste Kreek bij het Zeeuws-Vlaamse dorp Hoek moet er via vrijwillige medewerking van de grondeigenaren een onverhard laarzenpad komen. Dat is het streven van de Landinrichtingscommissie Hoek. De exacte ligging van de paden is nog niet vastgelegd. Het zou een mooie opsteker zijn voor het toch al niet ruimschoots met wandelmogelijkheden bedeelde Zeeuwsch-Vlaanderen. Vooral langs de krekken liggen in deze streek de fraaiste kansen voor de wandelaar. TeVoet heeft de Landinrichtingscommissie gesuggereerd de paden zo te situeren dat er een aantrekkelijke verbinding vanaf de Braakman naar het nieuwe busstation bij de Westerscheldetunnel ontstaat. Dat zou onder meer wandelaars over het Grenslanpad - zij moeten na het opheffen van het veer Kruijningen-Perkpolder nu per bus door de tunnel, zie ook Lopend Vuur van april 2003 - ten goede komen. Ten oosten van de Braakmankreek is de huidige route niet zo aantrekkelijk.

Of het er echt van gaat komen is maar zeer de vraag, bleek onlangs uit contacten met de Dienst Landelijk Gebied in Goes. De landbouwers staan er afwijzend tegenover. Ze zijn huiverig voor zaken als zwerfvuil. Eigenlijk is de situatie in Hoek het spiegelbeeld van die in de polders bij Moerdijk. Daar waren de landbouwers akkoord met wandelaars over hun land, juist om burgers meer te betrekken bij de agrarische sector en de werkzaamheden. maar was er geen geld voor de uitvoering (zie Lopend Vuur van april 2003), in Hoek is er wel geld maar geen medewerking. Die impasse te doorbreken zal niet gemakkelijk zijn. TeVoet heeft DLG haar medewerking aangeboden.

Slingerend door het Land van Cuijk

Een nieuw streekpad, dit keer door het Land van Cuijk, 122 km lang waarvan 73 procent onverhard. Boswachter Frank van Kalleveen, initiator van het pad, was bij de officiële ingebruikstelling medio mei apertrots op de geboorte van 'zijn kindje'. Hij had er zelfs zijn vakantie voor onderbroken.

Veel kopers

De roem was het kindje al vooruitgesnel. Van het routegidsje, dat al vanaf december vorig jaar in de winkel lag, zijn sindsdien 1800 exemplaren verkocht, wist secretaris Frans de Kok van het Wandelplatform te vertellen. Met het nieuwe pad, het Maas- en Peelliniepad gedoopt, is de teller van wit/rood en geel/rood gemarkeerde lange-afstandroutes in Nederland op 6000 km komen te staan. De Kok herhaalde

Initiator Frank van Kalleveen

in kasteel Tongelaar, waar de presentatie plaatsvond, dat de aandacht van Wandelplatform nu veeleer op het beheer en verbetering van de bestaande routes zal zijn gericht dan op ontwikkeling van nieuwe. Met die belangstelling voor het gidsje zal het pad ook wel aan de bekende 'economische cijfers' gaan voldoen. Directeur Rob van Egeraat van de regio-VVV Meierij & Noordoost-Brabant lepelde ze vlot op: per 250 km LAW-route 250.000 overnachtingen per jaar en 862.000 euro aan bestedingen. Van Egeraat was dan ook erg in zijn nopjes met het Maas- en Peelliniepad: "Het Land van Cuijk is erg in opkomst bij de recreanten, vooral voor korte vakanties." Het streekpad betekent dan ook een verdere stimulans van recreatie en toerisme in dit deel van Brabant.

Natte voeten

Vijf jaar geleden is Frank van Kalleveen begonnen met het uitzetten van een route. "Eerst alleen, later met een groepje, en op het laatst met een hele club." Hij was wat uitgekeken op zijn coördinerende IVN-activiteiten en wilde mensen toch op een leuke manier in contact brengen met de natuur. Dat is hem aardig gelukt. De route loopt er bijna onafgebroken door. Zijn werk bij Staatsbosbeheer is daar niet vreemd aan. Van Kalleveen heeft ook geprobeerd het asfalt zo goed mogelijk te ontwijken. Ook dat is hem gelukt: "Zo'n driewart loopt over zand, klei, bermen en gras." Dat is een hoog percentage voor een LAW. Op Kasteel Tongelaar benadrukte hij dat hij 'niet bang is voor wandelaars met natte voeten'. Het liefst had Van Kalleveen het pad Streekpad Land van Cuijk genoemd. "Dat dekt de lading het best." Het mocht niet 'vanuit Amersfoort'. "Omdat het niet eindigde op pad." Pas later bedacht hij dat Streekpad Nijmegen dan ook niet 'klopt'. Even heeft de naam Oorlogspad gecirculeerd vanwege de aandacht die in het boekje wordt besteed aan de vele militaire relictten in de streek. Van Kalleveen vond dat echter een te negatieve naam. Voor hem hoefde ook alle aandacht voor het militaire verleden van de streek niet zo. Juist omdat hij de nadruk wilde

Veel aandacht voor het oorlogsverleden bij de officiële opening in mei

leggen op de natuur en het (afwisselende) landschap. Uiteindelijk is het dan Maas- en Peelliniepad geworden, een naam die wel erg veel weg heeft van het in de buurt liggende Peellandpad en ook al voor verwarring heeft gezorgd.

Oorlogsverleden

In het Land van Cuijk kom je niet om het oorlogsverleden heen. Het heeft altijd in een verdedigingslinie gelegen. In de Tweede Wereldoorlog is er zwaar gevochten. De Peel-Raanstelling, de aspergestelling in het Duits spoorlijntje, de kazematten aan de Maaslinie herinneren eraan. Eigenlijk zijn deze oorlogsrestanten alleen goed te voet bereikbaar, constateerde de Regio-VVV. Eén van hun beweegredenen om zich voor het nieuwe streekpad in te zetten.

Enkele militaire objecten langs de route zijn speciaal voor het streekpad opnieuw ingericht. Zoals in Mill. Daar is een authentieke bunker (kazemat 538) door de stichting Sporen van de Oorlog samen met het Nationaal Oorlogs- en Verzetsmuseum in Overloon ingericht als 'kijkbunker'. In Grave is de Militaire Traditiekamer, een militair museum gevestigd in een bunker, te bezichtigen.

Enkele kilometers – het rechte valt door de begroeiing nu niet meer op, aldus Van Kalleveen – loopt de route langs het Defensiekanaal, of het Peelkanaal. Het is een gegraven tankgracht met kazematten, die nog steeds als de Peellinie wordt betiteld. De linie heeft de Duitse opmars in 1940 met een etmaal weten te vertragen.

Veel kronkels

Het pad slingert met grote kronkels door de streek. Het is in tegenstelling tot veel andere LAW-routes zeker geen gestrekte route geworden. "Juist om het mooie wat de natuur in het Land van Cuijk te bieden heeft in de route op te nemen." Met het traject van Boxmeer naar Vierlingsbeek is Van Kalleveen niet tevreden, vertrouwde hij TeVoet tijdens de inloopwandeling toe. Het moest persé samenvallen met het Pieterpad. "Dat laat zeker niet het karakter van dit deel van het Maasheggebied ten volle zien. Er is daar veel meer te beleven." Jammer dat die beleving nu niet door de wandelaars van het pad kan worden gedeeld.

Gelijk met de opening van het streekpad is ook een nieuwe NS-wandeling in gebruik genomen. "De mooiste NS-wandeling is geen NS-wandeling", zei Van Kalleveen wat kryptisch op de openingsbijeenkomst. Hij had liever gezien dat het traject van Cuijk naar Boxmeer tot NS-wandeling was gepromoveerd en niet Boxmeer-Vierlingsbeek zoals nu het geval is. Ik kan het niet anders dan met hem eens zijn. Niet voor niets is in Lopend Vuur van mei vorig jaar een wandeling door het Maasheggebied bij Oeffelt opgenomen, ongeveer over het traject van het streekpad. Cuijk-Boxmeer zou te lang zijn, verklaarde Van Kalleveen desgevraagd. "De verkoop van NS-wandelroutes laat zien dat er steeds meer behoefte komt aan kortere routes", gaf Menno Zeeman van het Wandelplatform aan. "Wees misschien ook maar blij dat voor Boxmeer-Vierlingsbeek is gekozen. NS-routes willen nog

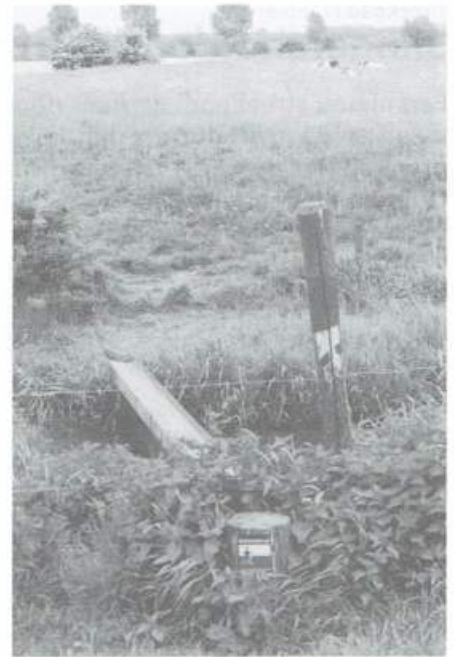
wel eens druk belopen worden." Voor wie de 20 km tussen Cuijk en Boxmeer niet te ver is, een goede tip om deze route eens uit te proberen. Het zal je niet tegenvallen.

Door de kronkels in het pad kan nog een tip worden gegeven: voor een fraaie rondwandeling van 21 km vanuit Grave. Langs de Graafse Raam, Tongelaar – hier moet je even zelf de kortsluiting maken – Gasselse Heide en Kraaijenbergse Plassen.

Ijzeren balk

De Oeffelter Meent is een van de juweeltjes in de route. De route door het gebied is onlangs al gewijzigd. Een ijzeren balk, die dient als bruggetje over de Oeffelter Raam is de oorzaak. Deze wil wel eens van zijn plaats raken als de Maas buiten zijn oevers treedt. "Voordat een kraan de balk weer op zijn plaats kan leggen, wil er wel eens wat tijd overheen gaan. De grond blijft lang te drassig om overheen te rijden", verduidelijkt Van Kalleveen deze routewijziging. Ook al is het Maaswater weer gezakt - voor perioden met hoog water zijn alternatieve routes aangegeven - dan nog is het soms weken onmogelijk de Oeffelter Raam over te steken. Door die balk die van zijn plaats is. Maar als hij er wel ligt, vind ik persoonlijk de oude route zoals in het boekje opgetekend, aantrekkelijker.

Iets zuidelijker, nog steeds in de Oeffelter Meent, heeft Staatsbosbeheer de weien dit voorjaar wat anders afgezet. Oude overstapjes hebben geen functie meer; op andere plaatsen moest je medio mei zelf je weg zoeken.

De ijzeren balk over de Oeffeltsche Raam

Toevallig schoot een van de vrijwilligers die het pad onderhouden, Van Kalleveen er bij de presentatie op aan. "Dat traject wordt ook gebruikt als laarzenpad. Neem even contact op met Staatsbosbeheer. Zij moeten zorgen dat het weer op orde komt." Hij voegt er nog aan toe met Staatsbosbeheer ook even te overleggen of een stukje weiland dat heel vaak onder water staat, ontweken kan worden. De vrijwilligers hebben het er maar druk mee.

In het hooi

Enkele jaren geleden stond in de regionale pers al een stuk over de route. Blikvanger was toen het idee om wandelaars onderweg in het hooi te laten slapen. Op twee plaatsen is het nu al mogelijk om na een dag stappen het hooi te verkiezen boven iets anders. Aan een derde wordt nog gewerkt. Het maakt de route er nog aardiger door.

Harry Benschop

Land van Cuijk praktisch

- De prijs van het routegidsje van het Maas- en Peelliniepad (streekpad 14) bedraagt € 10,50.
- Met openbaar vervoer goed bereikbare plaatsen langs het pad zijn Cuijk, Boxmeer, Vierlingsbeek (alle drie met een NS-station) en Grave (frequente bus vanuit Nijmegen).
- Voor plaatsen als Mill en Sint Anthonis moet je rekening houden met minder frequente busdiensten: door de week uurdiensten vanuit Cuijk resp. Boxmeer, in het weekend elke 2 uur. Overloon, met zijn Oorlogsmuseum, is alleen op werkdagen bereikbaar met de buurtbus vanuit Venray of Sint Anthonis.
- Als de Maas buiten haar oevers is getreden, moet van Cuijk tot Vierlingsbeek grotendeels een alternatieve route worden gevolgd.

GEVRAAGD: EEN WEBMASTER VOOR DE TEVOET-SITE. KIJK OP PAGINA 3

De pioniers van het polderwandelen

Kees ten Holt en Jouke van der Meij publiceerden in het begin van de jaren tachtig zes boekjes met wandelingen in de serie 'Lopen over gras'.

Beide auteurs zijn voor Fred Triep en Renée van der Haar 'de pioniers van het polderwandelen'. In een lawaaiig café in Amsterdam hadden zij een gesprek met Jouke van der Meij.

Jouke leerde Kees kennen, toen hij na zijn studie Engels in 1975 op de Osdorper Scholengemeenschap les ging geven. Kees werkte daar al. Ook als docent Engels. De eerste aanzet tot hun latere tochten 'over gras' waren hun reizen naar Engeland. Enthousiast vertelt Jouke hoe Kees en hij vier wandelreizen in Engeland hebben georganiseerd voor hun leerlingen.

Op hun eerste reis, in 1976, liepen ze de Ridgeway. Ze hadden hooguit 30 aanmeldingen verwacht. Er bleken 60 leerlingen mee te willen. Ze hebben er maar twee groepen van gemaakt die tegen elkaar inliepen. Want voor 60 personen is het te lastig overnachtingadressen te vinden. Op de plek waar de twee groepen elkaar kruisten, konden ze met zijn allen in een schuur slapen. Die mochten ze van de plaatselijke padvinderij gebruiken. Hun tweede tocht was het Offa's Dyke Path. In een week liepen ze van het begin tot Kingston. Met dertig leerlingen, die limiet hadden ze zich gesteld, was de organisatie wel een stuk gemakkelijker. Daarna hebben ze samen met leerlingen nog de South Downs Way en de Dalesway gedaan.

Het beleid op de school veranderde echter. Er mochten geen vakantiereizen meer worden

georganiseerd. Schoolreizen moesten educatief verantwoord zijn. Dat was dus einde verhaal. Maar het gevoel dat je lekker loopt als er gras onder je voeten is, behielden ze.

Rond 1980, ze waren inmiddels dik bevriend geraakt, trokken ze er in de weekenden regelmatig een dag op uit om te wandelen. Toen zij de verhalen van Henk Raaff in de Volkskrant lazen – later zijn die gebundeld in de boekjes 'Stappen', 'Verder stappen' en 'Nog verder stappen' – dachten ze, dat kunnen wij ook. Een andere bron van inspiratie waren de schitterend getekende en geschreven Engelse gidsjes van Alfred Wainwright. Kees kon goed tekenen. Vanaf dat moment zou hij de tekeningen en kaartjes maken voor hun wandelboekjes. Jouke nam het schrijven voor zijn rekening.

Hun eerste 'project' situeerde zich rond het IJsselmeer. Om het weekend liepen ze een etappe. Na zes etappes maakten ze een concept. Ze waren vanuit Amsterdam net bij Den Oever aangekomen. Met dat concept gingen ze naar uitgever Bert Bakker. Die zag er evenals bij de verhalen Henk Raaff wel brood in. In 1981 hadden ze hun tocht rondom het IJsselmeer helemaal volbracht. Uiteindelijk heeft hun samenwerking met Bert Bakker zes titels opgeleverd.

Wat is er nou zo leuk aan het wandelen over die grasdijken? Het is toch veel aangenamer om in een heuvellandschap of door een bos te lopen? Daar is Jouke het niet mee eens. In het bos mist hij vaak de uitzichten. En lopen is alleen plezierig als je over gras kunt lopen. Het lopen in Engeland, waar je door het 'Right of way' weilanden dwars kunt oversteken, was een grote inspiratiebron.

Hebben hun boekjes niet veel kwaad bloed gezet bij eigenaren? Want ze liepen toch ook over privé-terreinen? Volgens Jouke liepen er toentertijd weinig wandelaars over de dijken. "We gaven in de boekjes ook altijd aan, dat situaties konden veranderen." Eén keer zijn ze opgebeld door een boer. "Die woonde voorbij Uithoorn aan de dijk. Hij niet wilde dat er over zijn erf gelopen zou worden." Dat was naar aanleiding van hun boekje 'Een wandeling van Amsterdam naar Antwerpen'. Kees heeft toen een bord gemaakt. Met rode verf

heeft hij erop geschilderd 'Wandelaars richting Antwerpen, eerste weg links'. Dat bord heeft hij op de bewuste dijk geplaatst. Het bord zou er volgens Jouke nog staan. We hebben het niet meer gevonden.

Kees is in 1990 aan kanker overleden. In het boek 'De wandeling, ontboezemingen van een kankeraar' heeft hij opgeschreven wat hij maakte op een kleine wandeling vlakbij zijn huis. Die maakte hij iedere dag bij wijze van therapie. Een aangrijpend verhaal.

Na al die jaren mist Jouke hem als wandelmaat en vriend nog steeds. Inmiddels heeft hij kinderen gekregen en geen zin meer om veel weekenden van huis te zijn.

Uitgeverij Kosmos heeft in 1990 twee van hun boekjes heruitgegeven. Van hun wandelingen rond het IJsselmeer en in de Randstad. Van andere heruitgaven is nooit meer iets terechtgekomen. "Dan zou ik die wandelingen moeten nalopen. En daar had ik alleen geen zin in", zegt Jouke van der Meij.

Vindt hij wandelen in Nederland nog leuk? "Nee, in Nederland loop ik niet zo vaak meer." Dat komt onder andere omdat zijn vrouw niet goed meer kan lopen. En het valt hem ook af en toe zwaar tegen, als er op een grasdijk nu asfalt ligt. Als hij wandelt doet hij dat meestal in Engeland. In de zomer van 2000 heeft hij met zijn oudste dochter, toen 12 jaar, de Dalesway gelopen. Dat beviel hem kennelijk zo goed dat hij twee jaar later dezelfde tocht met zijn jongste dochter heeft gedaan. De werkzaamheden van een vereniging als TeVoet, die belangen voor wandelaars behartigt, vindt hij lovenswaardig. Jouke bagatelliseert het belang van hen beiden voor het wandelen in Nederland. En welke lezer zou nu geïnteresseerd zijn in hun levensverhaal? Daar denken wij dus anders over.

Fred Triep en Renée van der Haar

De boekjes in de serie 'Lopen over gras' van Kees ten Holt en Jouke van der Meij zijn niet meer in de boekhandel te koop. Wellicht zijn ze in bibliotheken nog in te zien. Verschenen zijn:

- Een wandeling rondom het IJsselmeer (1981);
- Wandelingen in en om de Randstad (1982), heruitgave in 1990 onder de titel 'De groene wandelpaden in de Randstad';
- Een wandeling van Amsterdam naar Antwerpen (1983);
- Wandelingen in Friesland (1984);
- Een wandeling van Amsterdam naar Zutphen (1985);
- Wandelingen in het westen van Noord-Holland (1986).

Pontjes bij Zwolle

September is een geschikte maand om lange wandelingen te maken langs rivieren. Het massatoerisme is voorbij. De natuur is rustiger, niet meer zo uitbundig. Het water is hobbeliger en het licht heeft soms al iets van de herfst in zich. En het allerbelangrijkst: het is de laatste maand dat de seizoenpontjes varen. We beschrijven drie pontjes in de omgeving van Zwolle.

Drie seizoenspontjes

Station Zwolle is een geschikt startpunt voor prachtige wandelingen waarin overzetveren zijn opgenomen. Op korte afstand zijn drie fiets/voetveren te vinden: twee over de IJssel en één over de Overijsselse Vecht. Alledrie zijn het seizoenpontjes. Ze varen dus uitsluitend in de periode van 1 mei tot 1 oktober. Waar je ook loopt, overal is het even fraai. Grote delen van het landschap zijn nog puntgaaf.

De Vereniging Vrienden van de Voetveren heeft in deze omgeving een wandeltocht uitgezet. De beschrijving is te vinden op www.voetveren.nl. Elk veer is een afzonderlijke wandeling waard - bijvoorbeeld naar Hattem en met bus 90 of 97 terug naar Zwolle. Met een goede kaart zijn meerdere slimme combinaties heel goed mogelijk.

Het **Zalkerveer** vaart op een schilderachtig punt over de IJssel van 's Heerenbroek naar Zalk. In de omgeving buitendijkse gebieden die getransformeerd zijn of worden tot natuurgebied. Aan beide zijden van de overzet kan de reiziger een drankje en hapje nuttigen. Aan de Zalker kant waan je je in een 17e eeuwse schilderij. Strandjes en even verder koeien in de schaduw van het geboomte. Het Zalkerveer is een motorveerbootje voor maximaal 10 personen. Bij de uitvoering wordt de veerbaas bijgestaan door medewerkers van de Stichting Dagverblijven voor Gehandicapten te Kampen e.o.

't **Kleine Veer** dat over de IJssel van Hattem naar Zwolle vaart is een wat grotere motorveerboot. Maximaal kunnen 40 passagiers mee. De exploitatie is in handen van de Regio IJssel-Vecht. Het is een veer met een lange geschiedenis. In notulen van de Magistraat van Hattem uit 1795 is al sprake van het 'Kleine of Oldenieler Veer'. Van 1962 tot 1987 was er geen veer. In 1987 werd 't Kleine Veer weer in ere hersteld. Houd bij mooi weer rekening met wachttijden. Aan de Hattermer zijde bevindt zich de culturele theeschenkerij Oldeniel. Deze is uitsluitend geopend op zondagen. Het derde veer is een handbediende kabeltrek-

Handbediende kabeltrekpont over de Overijsselse Vecht

pont, die over de Overijsselse Vecht van Haerst naar Agnietenberg vaart. Vroeger vormde het **Haersterveer** de verbinding van Zwolle naar het Noorden. De veerman kan met behulp van een bel gealarmeerd worden. Het veer ligt idyllisch, onder de bomen. De loopplanken naar het veer zijn 'echte planken'. Hier, onder de rook van Zwolle, ligt een historisch interessant gebied. Vanaf 1617 stond de havezate van de familie Van Haersolte in Haerst. Deze is inmiddels gesloopt. Nu staat er een fraaie boerderij. Ook de Agnietenberg heeft een rijke geschiedenis. Hier lag het klooster waarvan Thomas van Kempen de eerste prior was.

Zwelse pontjes praktisch

- Meerdere wandelroutes voeren over of langs de pontjes. Een selectie:
- - de LAW Maarten van Rossumpad gaat over 't Kleine Veer bij Hattem;
- - het Hanzestedenpad (streekpad 11 van Doesburg naar Kampen) maakt gebruik van de pontjes bij Hattem en bij Haerst;
- - In de IJsseldeltaroute van Kampen naar Zwolle staat een verkorting via het pontje bij Zalk.

Het muZEEum

In 2002 is in Vlissingen het muZEEum geopend. Aldaar is momenteel de prachtige tentoonstelling 'Met de boot mee. Vervoer over Zeeuwse wateren, 1800-2003' te zien. Directe aanleiding is de opheffing van de PSD-diensten van Kruiningen naar Perkpolder en van Vlissingen naar Breskens. De tentoonstelling, een eerbetoon aan de geschiedenis van de Zeeuwse beurtvaart, is geopend tot en met 1 februari 2004.

Almanak 2003 Zeeuwse pontjes

Deze Almanak is uitgegeven door de Stichting 'Fiets een Rondje met een Pontje', tel. 0118-659984. Elk voorjaar verschijnt een nieuwe editie, onder meer verkrijgbaar bij de Zeeuwse VVV's en boekhandels. Er staan beschrijvingen in van 16 overzetveren in het Deltagebied, voor het merendeel seizoenpontjes, met korte karakteristieken van de boten, afvaartijden, vaartijden, prijzen en telefoonnummers. Er staan ook 11 leuke suggesties in voor fietsrondjes. De Almanak kost 2 euro en vormt een regionale aanvulling op het boekje Overzetveren.

De Eemlijn

Voor veel wandelaars is de Eemlijn die in het zomerseizoen van Amersfoort naar Spakenburg vaart al een bekende. In 2002 maakten bijna 6000 passagiers gebruik van de boot. Dit jaar is er een extra stopplaats bijgekomen, en wel in Soest. Nadere informatie op www.eemlijn.nl.

Meta de Visser bij de uitreiking van de Zilveren Anjer

Meta de Visser

Oprichtster en ere-voorzitter van de Vereniging Vrienden van de Voetveren Meta de Visser heeft op 20 juni uit handen van Prins Bernhard de Zilveren Anjer ontvangen voor haar inzet voor het behoud van de voetveren. Zij heeft laten zien dat je als individu veel kunt bereiken.

Rob de Jong, Vrienden van de Voetveren

Alle pontjes staan vermeld in het boekje 'Overzetveren', te bestellen door 10 euro over te maken op girorekening 5265803 t.n.v. penningmeester Vrienden van de Voetveren te Wassenaar.

Gaan mountainbiken en wandelen samen?

Rijden in de duinen. Voor een mountainbiker moet dat, binnen de gegeven omstandigheden in Nederland, zo ongeveer het summum zijn. Op en af, naar links en naar rechts, buiten in de natuur, smalle paadjes, uitkijken voor de bomen, rul zand. Kortom, uitdaging genoeg. Maar hoe denken de duinbeheerders over deze activiteit in hun gebied? Heel verschillend, bleek TeVoet op een zaterdagochtend in mei, op een door de stichting Duinbehoud georganiseerde bijeenkomst in Castricum. Op één punt was men het wel met elkaar eens: er is niet zozeer een conflict met de natuurbelangen als wel met andere recreanten, waaronder de wandelaar.

Een aanzet tot discussie, die ongetwijfeld moet worden verbreed naar andere terreintypen.

Faciliteren, reguleren of verbieden

Directe aanleiding voor de bijeenkomst vormde de beheersvisie voor het Noordhollands Duinreservaat tussen Wijk aan Zee en Bergen. Beheerder PWN, het Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland, is daar nu mee bezig. In die visie komt niet alleen de waterwinning aan de orde en alles wat daarbij hoort, maar ook het gebruik van de duinen door de recreanten en wat men met de natuur voor heeft. Eind dit jaar wordt de visie vastgesteld. Opletten dus, voor wat het plan voor de wandelaar in petto heeft.

Van de vier duinbeheerders langs de Hollandse kust gaven er drie acte de présence in Castricum. De Amsterdamse Duinwaterleiding was niet vertegenwoordigd: mountainbiken in hun duingebied – tussen Zandvoort en De Zilk – is niet toegestaan. Bij de drie andere beheerders bleek hun benadering van de mountainbikers vooral gestoeld op de visie die ze voor hun gebied hebben ontwikkeld én op de recreatiemogelijkheden daarin. Dat leidt tot drie verschillende oplossingen: faciliteren, reguleren en verbieden.

Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer heeft in de Hollandse duinen op drie plaatsen een apart parcours voor mountainbikers aangelegd: op Texel, bij Schoorl

en ten noorden van Noordwijk. Dat voldoet goed. Volgens de boswachters rijdt nog maar zo'n vijf procent buiten het parcours, zegt stafmedewerker recreatie Saskia de Heij van de regio Noord-Holland van Staatsbosbeheer. Over de boswachterij in het Zeeuwse Westerschouwen, waar ook een ABT-baan is, heeft zij geen gegevens.

De mening van Staatsbosbeheer is de afgelopen tijd veranderd. Zo werd in het uit 1987 daterende beheersplan voor de Schoorlse Duinen mountainbiken niet toegestaan. Tien jaar later werd besloten tot aanleg van een mountainbikeroute door de duinen. "We constateerden dat het geen hype was, in tegenstelling tot bijvoorbeeld het surfen", verklaart De Heij de veranderde koers. "De vraag werd steeds groter, de groep rijders eveneens. De mountainbikers brachten schade toe op plaatsen waar we dat niet wilden." De routes zijn dus eigenlijk ontstaan uit de overlast die ze veroorzaakten. Daarbij heeft zeker de veranderde taakopvatting van Staatsbosbeheer – een multifunctioneel beheer, niet alleen gericht op de natuur maar ook ten dienste van de recreatie – een rol gespeeld. "Dat wil niet zeggen dat wij elke recreatievorm maar toestaan in onze gebieden", zegt De Heij. "Andere overwegingen om tot aanleg van een aparte route voor

mountainbikers over te gaan waren: ze veroorzaken geen geluidsoverlast en hebben slechts een smal spoor nodig." Samen met mountainbikeclubs zijn de routes aangelegd. Die helpen ook bij het onderhoud.

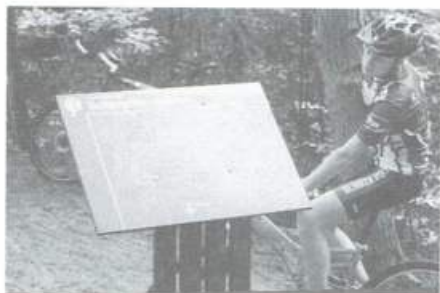

Bij het uitzetten van het parcours is wel degelijk gelet op de natuur- en landschapsbelangen. In alle gevallen zijn de routes in het bos gesitueerd. "In onze beheersplannen vallen die in de zonering voor intensieve recreatie. Andere recreanten hebben er zo ook geen zicht op", verklaart De Heij deze keuze. "Juist ook vanwege de klachten van wandelaars en fietsers zijn aparte routes voor mountainbikers aangelegd. We hebben er bij het uitzetten voor gezorgd, dat er niet te veel kruisingen met andere routes kwamen." Ook met de wensen van de mountainbiker zelf zegt Staatsbosbeheer rekening te hebben gehouden. "Het moesten spannende, aantrekkelijke banen worden, zodat de rijders geen behoefte meer hebben ergens anders te rijden. Een groot deel van de mountainbikeroutes loopt dan ook over nieuwe, smalle paadjes."

'Vrij rijden is én blijft uit den boze'

Het toestaan van mountainbikers in de duinen is voor Staatsbosbeheer een bewuste keuze geweest. "Volgens de lokale beheerders nemen de klachten van andere recreanten over de mountainbikers af in die gebieden waar aparte routes zijn aangelegd. De routes worden ook goed gebruikt: in Schoorl zo'n 1.000 rijders per week. Op Texel en in Schoorl is er veel gastgebruik: rijders van verder weg dus," weet De Heij nog. Bij nieuwe routes wil Staatsbosbeheer nog meer afwisseling aanbrenge(n), bijvoorbeeld een acht, of aantakking naar andere routes. Vrij rijden in de duinen is én blijft voor Staatsbosbeheer uit den boze, verzekert De Heij.

PWN

Piet Veel, manager natuur en recreatie bij het Waterleidingbedrijf Noord-Holland, geeft wat cijfertjes over het recreatiebezoek in het Noordhollands Duinreservaat: 4 miljoen bezoekers vorig jaar tegen 2 miljoen in 1980. Van die bezoekers – cijfers recreatie-onderzoek 2002 – fietst 55%; 70% komt in voor- of najaar. Meer dan 80% woont op nog geen 10 kilometer van het duin. Zondag is de drukste dag, na half elf begint de echte drukte. Voor de natuur komt 75%, 15% trimt of sport.

Algeheel fietsverbod voor alle onverharde paden?

Zo'n 40 procent zegt hinder te ondervinden (schrikken) van andere recreanten: vooral fietsers, mountainbikers en honden worden genoemd.

Het Noordhollands Duinreservaat wil er vooral zijn voor de op natuurbeleving gerichte, rustige recreant. De wandelaar dus, en de toerfietser. "De mountainbiker komt in onze visie pas op de tweede plaats", zegt Veel. "Die brengt vooral hinder met zich mee voor andere recreanten, vooral voor 'onze rustige wandelaar'. De schade aan de natuur valt erg mee." Verbieden van het mountainbiken in het PWN-gebied zonder een alternatief aan te bieden is, na jaren van gedogen, erg lastig.

PWN speelt nu met de gedachte een fietsverbod voor alle onverharde paden uit te vaardigen. Niet alleen voor de ATB-rijder, maar ook voor de toerfietser. Achterliggende reden: juridisch zijn beide niet te onderscheiden. Dat verbod zou de gehele zondag moeten gelden, op andere dagen na half elf 's ochtends. PWN wil geen ATB-baan aanleggen. "Daarmee trek je mensen uit verder weg gelegen regio's aan. Dat is niet onze doelgroep. Wij willen er vooral zijn voor de mensen die in de directe omgeving wonen", legt Veel de filosofie van PWN uit. Die filosofie moet nog wel politiek bekrachtigd worden, door de Noordhollandse Staten. "Maar een eerste overleg over de nieuwe beheersvisie heeft op dat punt geen andere gezichtspunten opgeleverd."

De mountainbiker is dus nog wel welkom in het Noordhollands Duinreservaat, maar alleen op de bestaande paden én in de ochtenduren op doordeweekse dagen. Die benadering levert het gevaar op dat die onverharde paden worden kapotgereden, werd vanuit de zaal opgemerkt. Veel: "Als dat zo is, zorgen we voor extra onderhoud. Zodat wandelaars en toerfietzers er niet de dupe van worden." Hij gaf ook aan dat PWN de nieuwe koers zal handhaven.

Duinwaterbedrijf Zuid-Holland

"Mountainbikers zijn bij ons niet welkom", verklaarde Theo Bakker van het Duinwaterbedrijf Zuid-Holland. "Onze prioriteit ligt bij de natuurgerichte recreanten, fietsers en wandelaars. Wij willen rust en stilte bieden. In dat opzicht willen we nog meer voor de recreanten gaan betekenen. Alle andere vormen van recreatief medegebruik in ons duingebied worden aan die 'rust en stilte' getoetst." Daarom geen mountainbikers, maar ook geen 'pret-parknatuur': geen boomkroonpad, geen verdwaa routes met GPS, wel meer stilte, meer wandelpaden. En ook een stevige surveillance om de rust en stilte te kunnen blijven aanbieden.

'ATB'ers bij ons niet welkom'

In de visie van Bakker horen de mountainbikers in het geheel niet thuis in bestaande natuurgebieden. Wel in recreatiegebieden als Spaarnwoude en Geestmerambacht en opmerkelijk genoeg ook in 'nieuwe natuur'. "Dat geeft extra draagvlak, zeker nu er een aankoopstop is, om die gebieden alsnog te ontwikkelen", verklaart hij zijn standpunt.

De mountainbiker zelf

Wie zijn dat, die ATB-rijders? Wild, egoïstisch, onbeleefd, dat is het beeld. Terecht? "Er zijn naar schatting zo'n twee tot driehonderdduizend actieve mountainbikers," zegt directeur Henk van Lind van de Nederlandse Toer Fiets Unie NTFU. Bij deze organisatie zijn 430 verenigingen aangesloten, met zo'n 37.000 leden. De NTFU organiseert naast mountainbiketochten ook pure toertochten.

Een tot twee keer per week trekken ze erop uit. Mountainbikers zoeken de vrijheid, de ruimte, de buitenlucht en de uitdaging. Ze willen presteren. Ze houden van afwisseling. Een vaste route is niet direct wat ze willen. Alleen als het niet anders kan, dan maar een vaste route. Het zijn natuurliefebbers, die 'niet

alleen maar rauschen'. Zo schetst Van Lind het beeld. "Het zijn gewone mensen als u en ik. En ze willen graag de duinen voor hun sport gebruiken".

"We zitten met velen in een klein landje. Motorrijders op slingerende dijkwegen in het rivierengebied, trompetspelers in hun kamertje in de stad, mountainbikers en wandelaars in het buitengebied. Iedereen wil zijn eigen

Zo maar twee voorbeelden

Landgoed Rechteren

Dalfsenaar Ad Wevers heeft, gebruik makend van het spreekrecht in de raadsvergadering, kritiek geleverd op de algehele afsluiting van paden op landgoed Rechteren voor fietsers. Aantasting van het zeven meter hoge stuifduin 'de Kogelvanger' door ATB-ers en fietscrossers treft volgens hem nu ook andere fietsers. Hij pleitte bovendien voor het door Rechteren geven van een alternatief voor de groep ATB-ers en fietscrossers. Daarnaast vroeg hij om de aanleg van ruitpaden naast de wandelpaden.
Bron: Apeldoornse Courant 24 juni 2003

Ede overweegt vaste route

Mountainbikers kunnen in de toekomst alleen nog over een vaste route in het Edese natuurgebied rijden. De gemeente Ede wil hen daarmee grotendeels weren uit de natuur. Volgens de gemeente is de belangstelling van mountainbikers onverminderd groot, wat leidt tot schade aan het natuurgebied. Mountainbikers rijden bij voorkeur over onverharde paden, dwars door de natuur. Om de druk op het natuurgebied te verminderen wil de gemeente ook andere vormen van recreatie beperken. Niet alleen mountainbikers, maar ook andere fietsers en ruiters mogen straks alleen nog op voor hun bestemde routes rijden. Wandelaars blijven daarentegen welkom op alle paden.

De Wielervereniging Ede ziet een vaste mountainbikeroute absoluut niet zitten. "Er is geen enkele reden voor. De wethouder heeft ons zelfs beloofd dat zo'n route er niet zou komen", zegt voorzitter R. van Roekel. Voor de echte mountainbiker is een vaste route saai, zo meent hij: "Je rijdt altijd hetzelfde rondje. Bovendien hebben de routes een aanzuigende werking op mountainbikers uit andere delen van het land. Die weten de weg niet, maar als er een route ligt wel." De gemeente Ede erkent die mogelijkheid, maar is van mening dat die aanzuigende werking van korte duur zal zijn.

Bron: De Gelderlander, 30 juni 2003

hobby uitoefenen. We zullen er niet aan ontkomen daarover afspraken met elkaar te maken. En elkaar daarop aanspreken." Van Lind geeft als voorbeeld de gedragscode die voor mountainbikers is ontwikkeld. 'Voorkom onnodig remmen: spaar de ondergrond' en 'Waarschuw andere recreanten tijdig en vriendelijk' zijn twee 'regels' uit die gedragscode. Onder andere bij wedstrijden wordt een 'pasje' met die regels aan de rijders gegeven.

Aanzet tot discussie

Wat moet TeVoet, als vereniging die opkomt voor de belangen van de wandelaar, met al deze informatie? Bij TeVoet komen wel eens klachten binnen over het ATB-rijden. Andersom gebeurt dat overigens ook, vertelde Van Lind: "We krijgen op ons kantoor telefoontjes over wandelaars die zich niet gedragen tegen mountainbikers, hen uitschelden." Niet fijn als je je probeert te ontspannen. Wandelaars zijn niet altijd gecharmeerd van mountainbikers. Zeker als je ze 'ineens in de natuur' tegenkomt, wil het wel eens schrikken zijn. Paden waarvan de openstelling soms met veel moeite bevochten is, dreigen door ABT-gebruik weer te worden afgesloten. ATB-rijders die de LAW- en GR-boekjes kopen om zo verzekerd te zijn van een aantrekkelijke meerdaagse tocht; rustig wandelen over die routes is er – vooral in de Ardennen schijnt dit vaker het geval te zijn – dan niet meer bij. Paden die worden kapot gereden. Zo maar wat voorbeelden.

Een volledig verbod op ATB-rijden in 'de natuur' of de rijders alleen naar 'oude vuilstorten' verwijzen is, zeker in ons overvolle landje, niet realistisch én ook niet nodig. Ook wandelaars zouden het niet pikken dat ze geweerd worden uit de natuurgebieden en worden verwezen naar speciaal ingerichte recreatiegebieden. Er is best het een en ander mogelijk, zonder dat de wandelaar er hinder van ondervindt. Faciliteren of reguleren lijkt dan wel geboden.

Een gewaarschuwd man

Voet bij stuk: reageer op de mountainbikeproblematiek!

Mountainbikers en wandelaars, een onderwerp dat al langer leeft. Mede op aandringen van TeVoet heeft het Wandelplatform al weer zo'n twee jaar geleden een kleine vragenlijst opgesteld. Met het doel om meer grip te krijgen in de mate waarin mountainbikers zorgen voor overlast, hinder, vernieling van wandelpaden een dergelijke. Deze vragenlijst is ook gepubliceerd in Lopend Vuur van januari 2002.

"Bij het Wandelplatform zijn afgelopen tijd zo'n 40 reacties op de vragenlijst binnengekomen", zegt Bas Kippers van het Wandelplatform in Amersfoort. Graag had TeVoet er op deze plaats kort op ingegaan. Helaas zijn de resultaten nog niet beschikbaar, al is nu door het Wandelplatform toegezegd het op korte termijn uit te werken.

De tussentijd wil TeVoet goed gebruiken. Daarom stellen we graag alle leden van TeVoet nogmaals in de gelegenheid op de mountainbikeproblematiek te reageren. De drie hoofdvragen van destijds waren: 'Heeft u voorbeelden van het probleem' (bijv. een evenement, locatie of route waar regelmatig sprake is van overlast, 'Wat is dan de aard van het probleem' (bijv. agressie, veiligheid, rust, visueel) en 'Heeft u ideeën voor oplossingen van het probleem'. Liefst met een reactie op het artikel 'Gaan wandelen en mountainbiken samen?' (gaat je voorkeur uit naar faciliteren, reguleren of verbieden én hoe regel je dat dan?) zien redactie en bestuur uw brieven of e-mails graag tegemoet. Bij voorkeur **vóór 1 november**, op het adres van het secretariaat, zie colofon op binnenzijde vooromslag.

Een paar reacties heeft het bestuur al gekregen bij een eerste navraag. Faciliteren op de manier waarop Staatsbosbeheer het nu doet geeft de wandelaars weinig overlast. Dat was in grote lijnen de teneur. En betrek ook de ruiters bij een gesprek: ook zij willen graag gebruik maken van onverharde paden. Ben je het hier niet mee eens of juist wel, **laat het TeVoet weten!**

Met name de duingebieden oefenen een aantrekkingskracht op de mountainbikers uit. De wijze waarop Staatsbosbeheer het ATB-rijden in de duinen nu faciliteert met een eigen parcours (en een verbod ertussen) lijkt, ook voor de wandelaar, te voldoen. De keuze van het parcours moet dan wel zorgvuldig geschieden: weinig kruisingen met wandelroutes, de baan aan het zicht onttrekken en liefst geen wandelpaden ervoor gebruiken, al helemaal niet als daarmee 'de enige' verbindingroute tussen (deel)gebieden voor de wandelaar niet meer bruikbaar wordt. Als aan al deze zaken wordt voldaan, is er aan de andere kant geen enkele aanleiding voor de wandelaar verongelikt te zijn dat hij niet over dat mooie, kronkelende, exclusief voor de mountainbiker aangelegde paadje kan lopen.

De beperkte openstelling voor mountainbikers waar PWN nu aan denkt, hoeft op het eerste gezicht ook geen onoverkomelijke bezwaren van de zijde van de wandelaar op te leveren: de meeste gaan inderdaad na een uur of tien op pad. Een proefperiode van een jaar voor deze vorm van regulering, ook PWN speelt met die gedachte, lijkt evenwel op zijn plaats.

Wellicht is de in de tijd beperkte openstelling van PWN het ei van Columbus, ook voor andere zandgebieden. Weinig extra voorzieningen, zo min mogelijk confrontaties tussen wandelaar en mountainbiker. Controle op de naleving is misschien nog wel het lastigst te realiseren. Eerst de resultaten van de proef maar afwachten.

Dat de duinbeheerders er verschillende opvattingen op na houden, is hun goed recht. Maar dan lijkt het wel goed dat er tussen die beheerders afspraken worden gemaakt voor een goede regionale spreiding van de mountainbikevoorzieningen. Deze aanbeveling aan de beheerders van de duingebieden vormde het slot van de discussie in Castricum. Maar het lijkt mij goed zo'n afspraak door te trekken naar andere zandgebieden. Zo kan worden voorkomen dat er elders wildgroei plaatsvindt met alle nadelige gevolgen voor de wandelaar. Lastiger dan in de duinen lijkt de discussie te worden in de veenweidegebieden. Daar liggen de onverharde paden veelal niet voor het oprapen, zodat een fysieke scheiding tussen wandelaar en mountainbiker er eigenlijk niet tot de mogelijkheden behoort. De kades en tiendwegen in het veenweidegebied zijn ook kwetsbaarder. Ze worden sneller kapotgereden. Hoe hier mee om te gaan, daar moeten we als TeVoet in het verlengde van de discussie over het mountainbiken in de duinen, nog maar eens over brainstormen.

Eeffien Huijzing

De Gouden Halsband van Pingjum

Rond het dorpje Pingjum ligt de Gouden Halsband, een oude dijk die het land rond het dorp moest beschermen tegen het zoute water. Op diverse plaatsen is de Gouden Halsband onderbroken en zelfs op sommige plaatsen verdwenen, maar het grootste gedeelte is nog intact.

TeVoet Groene Maand-wandeling
Zaterdag 6 september 2003, vertrek om 11.00 bij het gemeentehuis van Wûnseradiel in Witmarsum.
Afstand: 18 km, rondwandeling
Informatie: Willem de Haan, tel. 0517-641502

Vanaf het gemeentehuis in Witmarsum (bus-halte, ruime parkeergelegenheid) loop je de hoofdstraat in. Café Kuperus naast het gemeentehuis is helaas 's ochtends gesloten; open vanaf 15.00 uur. Je loopt over een 'katterug-brug' en weer RD tot aan het eind van het dorp. Steek de (gevaarlijke) weg over en RD, Kampweg. Na 50 m LA Koudehuisterweg. Nadat je rechts huis 'De Harmonie' bent gepasseerd, maar nog vóór boerderij nr. 4 RA een halfverharde landweg in. Waar de landweg naar rechts buigt RD. Na ca. 100 m wordt de landweg graspad. Blijf dit volgen tot een heksenstelsel over een brede tochtvaart.

Op dit punt heb je een fraai uitzicht op de omgeving. In het zuiden de windmolens nabij de Kop van de Afsluitdijk en links daarvan ontwaar je achtereenvolgens de kerktorens van Kornwerd, Makkum, het koepelachtige kerkje van Wons en Schraard. In het oosten zie je uiteraard de koepelkerk van Witmarsum en rechts daarvan Schettens en Bolsward. In het noorden ziet u het dichtstbij de zadeldaktoeren van Pingjum en wat verder Kimsward en Arum. In het westen is de Waddenzeedijk prominent aanwezig met daarvoor het spitse torentje van Zurich.

RD in westelijke richting. Je bent nu echt op de Gouden Halsband. Op het eind kom je uit bij een asfaltweg met rechts een rode woning en links een boerderij. Op dit punt LA, Buitendijk. Deze weg volgen tot de laan naar recreatieboerderij Hilarides; vóór deze laan RA een graspad tussen twee sloten langs een grote veehouderij.

Dit pad is een zogenaamd kerkenpad. Je ziet hier ook de tekens van het Friese Kustpad, onderdeel van de E9 van Biskaje naar Gdansk. Het pad ongeveer 2 km blijven volgen tot een

asfaltweggetje bij een boerderij. RA naar Waltingaleane en LA naar driesprong. Rechts en direct weer links, een smal weggetje. Na een bungalow kom je op een driesprong; hier RD!

Op dit punt kun je een uitstapje maken naar de Waddenzee, maar daarvoor moet je wel de gevaarlijke N31 oversteken. Achter de dijk een bijzonder fraai uitzicht over het wad en bij helder weer kun je Vlieland en Terschelling aan de horizon zien liggen. Met een goede kijker is het zelfs mogelijk om het Griend te zien. De plek waar je nu staat is een zogenaamde hoogwatervluchtplaats voor allerlei wadvogels. Je kunt dit zien (vooral in de vroege lente) aan de witte kleur van het verder zwarte asfalt (poep!) Als je je omdraait en naar het land voor je kijkt, zie je de plaats waar het klooster Vinea Domini was gesitueerd. De boerderij recht voor je heet Fiskharne (Vishoek) en de boerderij aan je linkerhand is Vinea State. In het gebied waar je vanaf dit punt doorheen loopt, leeft een groep van zo'n 9 reeën. Met wat geluk tonen ze zich ook op het moment dat je er bent. Wanneer je naar de route teruggaat, is de N31 net zo gevaarlijk, dus kijk goed uit!

Na de driesprong RA langs een wit huisje; de zandweg op. Op een kruising van kerkenpa-

De Gouden Halsband

Voor een groot deel loopt de wandeling over een oude dijk, de Pingjumer of Gouden Halsband genoemd. Een van de laatste wapenfeiten uit de geschiedenis van de dijk is zonder twiifel zijn goed functioneren tijdens de stormvloed van februari 1825. Een groot deel van Friesland liep toen onder, het gebied van Pingjum bleef droog. In de Middeleeuwen moet de Halsband zijn functie als binnendijk hebben gekregen. Sommige gedeelten waren ook als zodanig aangelegd, andere als stukken zeedijk.

De Marne liep ooit in een halve cirkel ten noorden en oosten van Pingjum rond. De kwelderwallen langs deze vroegere zee-arm hielden op de meeste plaatsen het zeewater wel tegen, alleen de wat lagere plekken zullen wel eens water hebben doorgelaten. Door het op die lagere plaatsen aanleggen van lage dijkes was de eerste bedijking in de loop van de elfde eeuw een feit. Oorspronkelijk heeft de dijk veel meer naar het westen gelopen, ten noordoosten van Zurich (Suder-igge, letterlijk 'de zuidelijke oever'). Hier, vlakbij Fiskharne, op de plaats van de boerderij It Sán, lag in die tijd het pramonstratenzer klooster Vinea Domini. De overstroming van 1287 zou de kloosterlingen hebben genoodzaakt te vluchten, waarschijnlijk naar Bolsward. Er lagen meer van dergelijke kloosters in Friesland. Voor het verkeer tussen de kloosters ontstonden de kerkenpaden, waarvan enkele stukken in deze omgeving nog intact zijn.

Vanaf de elfde eeuw lijkt de Marne snel te zijn dichtge-slibd. Over een paar nieuwe kwelderwallen in de Marne kon een nieuwe dijk worden aangelegd. Met genoemde dijken was een groot deel van de waterkeringen die later tezamen de Gouden Halsband zouden vormen, al ontstaan. Het zuidelijk deel van de Halsband is niet zo recht, maar bestaat uit een groot aantal haaks op elkaar staande stukken. Dat zou erop kunnen wijzen dat deze binnendijk door een aantal individuele landeigenaren, die overlathadden van het water uit het zuiden, op de grenzen van hun bezit is aangelegd.

Tollegrietman

In het oudste schriftelijke stuk over de Halsband, van 1 april 1504, is het dijkrecht van Pingjum opgetekend. In het stuk wordt de dijk nog niet als Gouden Halsband geduid – die benaming dateert uit de 16e eeuw – maar als 'in dijk'. Volgens het stuk was er een tollegrietman, die bijgestaan door vier tollers (rechters) besliste over zaken die de dijken, dammen, lanen, watergangen, greppels of grenspalen betroffen. Als iemand uit de Pingjumer gemeenschap zijn dijk niet herstelde, moest hij een half pond boete betalen. Maar het ging over meer dan het dijkrecht. Zo kwamen er strafbepalingen in voor tegen eigenaren die een paard schade laten aanrichten 'int noth off in meden' (in het koren of in de weiden).

Griendiken

Grote stukken van de Halsband waren eigendom van de Hervormde Kerk van Pingjum, bijvoorbeeld in de buurt van het voormalige klooster. Die stukken werden 'Griendiken' genoemd. Elk jaar op 27 december werden deze in de herberg van Pingjum opnieuw verhuurd voor het maaien van gras. Alle volle uren van acht tot zes sloeg de torenklok 99 maal. 's Middags om drie uur vond de verpachting plaats. De Pingjumer schoolmeester legde de afspraken vast. Nadien werd er getraceerd en 's avonds was het dansen. Voor het laatst in 1881, daarna kwam de notaris te pas aan de verpachting van de Griendiken.

0000 Wan
o Dorpskerk
— Vert

WADDEN

Zurich
M
Kjfeluid

den LA naar een asfaltweg. LA naar De Blokken en voorbij twee boerderijen bij dijk-huisje RA.

Als je ongeveer 100 m doorloopt op de asfaltweg, dan staat je op hetgeen nog over is van de slenk De Marne. Deze slenk was in de tijd dat de Gouden Halsband werd aangelegd, erg belangrijk voor het achterland tot Bolsward. Het was toentertijd de vaarroute naar zee. Aan sommige huizen in Bolsward is nog te zien, dat het ooit een Hanzestad is geweest.

Op dit punt zie je ook de zogenaamde kwelderwallen aan de noord- en zuidkant van de Marneslenk. Op de zuidelijke kwelderwal zijn de boerderijen in de Rûige en de Nes gebouwd, op de dorpen Kimsward en Arum. Dit soort bebouwing was de eerste bebouwing in dit gebied! De fraaie molen is 'De Eendracht'; een info-bord bij de weg vertelt er meer over.

Volg weer de Gouden Halsband. Na een scherpe bocht naar links kom je bij een stalen hek. Klim erover en loop langs een brede sloot naar een nog bredere vaart. RA over een stalen hek en RA langs de brede sloot naar weer een stalen hek. Hierover heen en LA. Grasdijk volgen naar asfaltweg. RA. en na 100 m LA. Na 50 m weer grasdijk en deze volgen tot wit bruggetje.

Je komt hier bij de beroemde Elfsteden Route. Deze plek heet 'De Skûtelbank'. Hier was de Gouden Halsband doorbroken en kon bij erg hoogwater gedicht worden met zware houten balken (de zogeheten skûtels) welke als een pakket naast deze plek lagen.

Over het bruggetje en de grasdijk vervolgen tot vlak bij Witmarsum; hier oversteken naar fietspad en RA. Fietspad volgen en je loopt zo Witmarsum binnen.

OV-info. Witmarsum is ieder uur per bus met lijn 99 te bereiken vanuit Harlingen en Heerenveen. Per auto afslag Kievitshome op de A7. Horeca alleen bij het eindpunt.

Direct pad over loopbrug vanuit binnenstad naar steenfabriek

Waterkant Wageningen weer aantrekkelijker

Wandelaars in Wageningen kunnen vanaf de rand van de stad weer door de uiterwaard weer naar de Rijn lopen. Een directe verbinding vanaf het Bowlespark naar de steenfabriek.

Over de nevengeul in de uiterwaard de Bovenste Polder heeft het waterschap Vallei en Eem een voetgangersbrug gelegd. Hiermee wordt de oorspronkelijke wandelroute naar de steenfabriek en de Rijn hersteld. In de winter kunnen twee delen van de brug open, zodat schaatsers op de nevengeul geen hinder ondervinden van de brug.

De aanleg van de wandelbrug is al in 1996 overeengekomen. Toen is de strang gegraven.

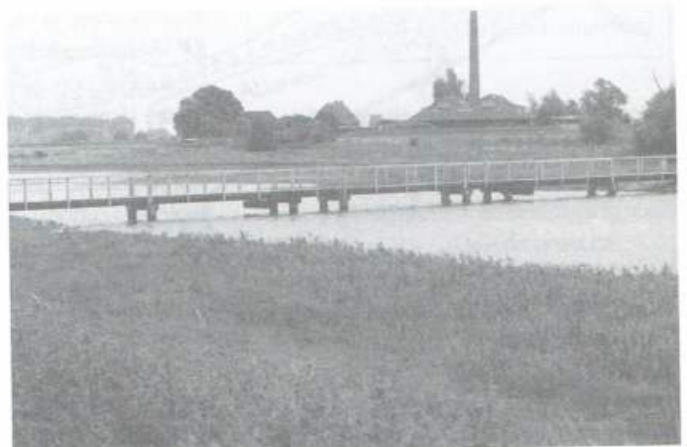
Twee jaar geleden is de inrichting van de geul als natuurontwikkelingsgebied afgerond. De brug heeft 80.000 euro gekost, waarvan het rijk 83 procent heeft betaald. Staatsbosbeheer en het waterschap Vallei en Eem nemen elk 8,5 procent van de kosten voor hun rekening.

TeVoet is tevreden met de nieuwe verbinding. "Het maakt het lopen door de uiterwaarden interessanter. Vooral doordat het een directe verbinding vanuit de binnenstad geeft, en ook nog over een oude verbindingroute", zegt TeVoet-lid Emile Ott uit Wageningen. Stapje voor stapje wordt het rivierenlandschap opengelegd voor de wandelaar. "We blijven onze pijlen ook nog richten op een andere verbinding in de uiterwaarden. Ten oosten van de weg naar het Lexkesveer, over een oude zomerdijk naar de oostkant van de Wageningse Berg." De plannen voor het herstel van het Renkumse Beekdal geven wellicht een goede mogelijkheid die oude wens aan te kaarten.

De Vogelwerkgroep Wageningen en omstreken is niet zo blij met het wandelpad dwars door het natuurgebied. "Dat pad is echter jaren geleden al bedongen, toen de nevengeul is gegraven", zegt secretaris Henrik de Nie. "Aan de andere kant: de aanleg van het wandelpad beoogt de verstoring van het hele gebied door recreanten tegen te gaan. Zo worden er greppels gegraven, zodat de mensen op het pad zijn aangewezen en niet zoals nu vaak het geval is door het hele gebied kunnen dwalen."

Grebbedijk

De bouw van de loopbrug is het sluitstuk van het dijkverbeteringsproject Grebbedijk. De klei die vrijkwam bij het graven van de nevengeul heeft het waterschap destijds gebruikt bij de verbetering van de Grebbedijk. Dat was hard nodig, want in februari 1995 heeft het erom gespannen. Als de dijk was doorgebroken, was het leed niet te overzien geweest. Bij de laatste dijkdoorbraak in 1855 bleek dat als de

Brug over nevengeul in Bovenste Polder

Grebbedijk doorbreekt niet alleen delen van Wageningen, maar heel Veenendaal en Achterberg en zelfs Amersfoort meters onder water komen te staan.

De dijk was vooral te smal. Met bredere en flauwe taluds en zo hier en daar een (onzichtbare) stalen damwand zijn zwakke plekken verstevigd. Met voor de natuur positieve gevolgen. Aan de kronkelende loop van de dijk is niet getornd. De dijken mogen niet meer intensief begraasd worden waardoor bloemen en kruiden meer kans krijgen. Dat draagt op zijn beurt weer bij aan de stevigheid.

Op en rond de Grebbedijk heeft het waterschap een nieuwe wandelroute uitgezet van bijna 15 km tussen de Grebbeberg in Rhenen en de steenfabriek in de Wageningse uiterwaard. Ook de nieuwe loopbrug is in de route opgenomen. Minpunt van de route is dat deze voor een groot deel over de Grebbedijk zelf (de winterdijk) loopt - gevaarlijk door het autoverkeer - en niet deels over de schitterende zomerkade.

De informatieve gratis brochure Grebbedijk-wandelroute is te verkrijgen bij het Waterschap Vallei en Eem, tel. 033-4346000 of www.wve.nl.

Rond de Slootwaardpolder bij Oudkarspel

Helemaal rond over de dijk van de Slootwaardpolder lukt helaas niet; een stukje is privé bezit. Maar voor twee weekenden heeft TeVoet-Noord-Holland overpad kunnen regelen. Met de wandeling wil TeVoet aan het waterschap Groot Geestmerambacht en de gemeente Harenkarspel laten zien, dat met eenvoudige middelen een fraaie permanente polderwandeling te realiseren valt over onverharde en deels bijna vergeten paden. Bijvoorbeeld door twee voetbruggen over de boezem te leggen of het weer openbaar maken van een stuk dijk, dat ten onrechte is afgesloten.

TeVoet Groene Maand-wandeling

Op 6, 7, 13 en 14 september, vertrek 11.15 uur bij eetcafé 'Moeders' in Oudkarspel, Dorpsstraat 826
Afstand: 15 km
Informatie: Fred Triep, tel. 020-6155502

Let op: Deze wandeling kan **alleen in het eerste en tweede weekend van september** worden gelopen. Je kunt die dagen ook op eigen gelegenheid de rondwandeling maken.

Op deze wandeling zijn **honden** niet toegestaan. Houd er rekening mee dat er over **hekken** moet worden geklommen.

0 km Vanuit eetcafé 'Moeders' RA de Dorpsstraat in. Loop langs de Allemanskerk. Al

snel zie je een eerste groen bordje met de tekst 'Recreatieve wandelroute Woudmeer'. Volg deze bordjes tot aan het punt 4,7 km. Steek een straat over en vervolg de Dorpsstraat tot voorbij café Knip. Ga dan RA de Woudmeerweg in. Ga enkele meters verderop RA een smalle asfaltweg in met bordje 'Eigen Weg'. Deze loopt een stukje door. Via een houten klaphekje kom je op een grasdijk. Na een kilometer kruis je een weg met fietspad. Blijf de grasdijk volgen. Steek nogmaals een asfaltweg (Zutweg) over. Links zie je een gemaal. Even verder passeer je een picknicktafel. Waar drie waterlopen samenkomen, maakt de dijk een scherpe bocht naar links. Even verder kom je bij een houten brug.

4,7 km Ga RA de brug over en ga aan de overkant weer naar rechts. Vanaf hier loopt de

route een stuk langs de noordoever van de Ringsloot. Op deze dijk kom je geen voorzieningen tegen als overstapjes. Verschillende bewoners langs de dijk hebben hun erf uitgebreid tot de oever. Volgens de provinciale wegenlegger is deze dijk echter wel dege-lijk een openbaar voetpad. Door hier te lopen behoed je het pad voor de vergetelheid en de dreigende onttrekking aan de openbaarheid!

De smalle asfaltweg brengt je naar het oude gemaal (bord 'Eigen Weg', 'Verboden voor vrachtauto's'). Links een modern gemaal met 'automatische krooshekreiniger'. Het weggetje eindigt even voorbij het oude gemaal bij een huis. Ga het hekje (pas op voor schrikdraad) door en ga over het grasdijkje langs het water verder. Je passeert 2 huizen en 2 schuren.

Hannekemaaierspad ingelopen

Op 9 mei is het Hannekemaaierspad ingelopen. Tientallen genodigden konden na de officiële opening in het informatiecentrum van Bourtange het pad 'uitproberen' op het eerste

stukje: van het poepenkruis in het net over de grens gelegen Neurhede naar de vesting Bourtange.

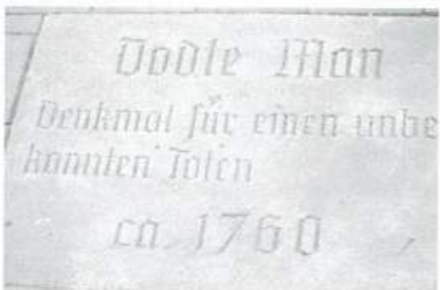
Het pad is een initiatief vanuit TeVoet. Het pad is 95 km lang en loopt door tot Bakkeveen. "Juist op het laatste stuk, vanaf Een, volgt het pad de oorspronkelijke route van de Hannekemaaiers", zei wethouder De Boer van Opsterland bij de presentatie. "Ook op het einde van het pad staat een monument dat herinnert aan de Hannekemaaiers. Ook een Poepenkruis dat onlangs is gerestaureerd." Hij kreeg het routeboekje, in een heuse juten plunje zak, aangeboden door Netty Weijenberg van TeVoet. Zij tekende voor de achtergrond-

Op weg van Neurhede naar Bourtange, ook over een oorspronkelijke route van de Hannekemaaiers

informatie in het boekje.

De wethouder gaf aan wel verder te willen stappen. "In de gemeente Opsterland liggen nog veel mogelijkheden." Ook de werkgroep die het pad heeft voorbereid zei bij monde van TeVoet-coördinator Eduard Korpel aan verlenging van de route te denken. "Naar het westen en mogelijk ook naar het oosten, Duitsland in." Het boekje 'Hannekemaaierspad, een trekroute van Neurhede via Bourtange naar Bakkeveen' is te bestellen door overmaking van € 9,50 op giro 9471411 t.n.v. TeVoet werkgroep Groningen-Drenthe te Meppel. In het aprilnummer van Lopend Vuur is uitgebreid aandacht besteed aan het pad.

Gedenksteen bij poepenkruis Neurhede

Rechts voor je zie je weer een brug over het boezemwater. Dit is de eerste van twee nog te passeren bruggen over de Ringsloot.

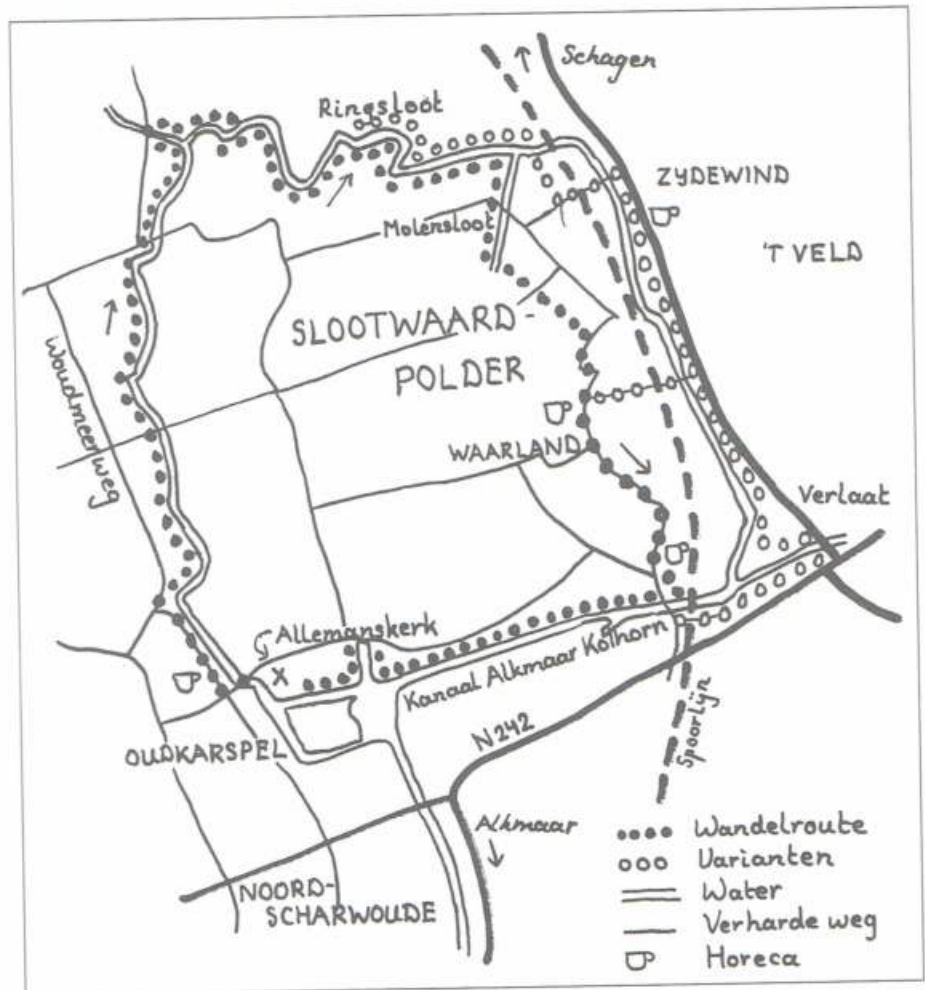
Vanaf dit punt zijn er twee mogelijkheden tot aan de molen. Het openbare pad loopt volgens de wegenlegger verder langs de noordoever. Bij het volgende huis langs de dijk is de tuin ondoordringbaar uitgebreid naar de dijk en tot 'Vogelreservaat' verklaard. Via een kleine doorsteek via twee poortjes door de tuin aan de andere kant (links) van het huis kun je deze hindernis omzeilen. Bij de volgende brug over de Ringsloot moet je voor deze wandeling dan oversteken naar de zuidoever. Sla daar LA en volg de zuidoever naar de molen.

De bewoner van het huis met de tuindoorsteek is echter niet enthousiast over de openbaarheid van het pad en schijnt soms moeilijk te doen. Daarom is TeVoet blij, dat er dankzij boer Ruigrok voor de twee weekenden een alternatief is: over diens land langs de zuidoever.

Ga voor de **alternatieve route** over de eerste brug naar de overkant en daar LA de dijk op. Vervolg je wandeling over de dijk, waarbij je mogelijk enkele keren over een hek moet klimmen (of dat hek moet openmaken). Bij de volgende boerderij, na de scherpe knip naar links in de dijk, loop je over het land van boer Ruigrok. Hij verleende voor deze gelegenheid toestemming voor overpad. Houd daarmee rekening en veroorzaak geen overlast. Ter hoogte van de boerderij is er weer een brug over het boezemwater. Negeer deze brug en vervolg de dijk. Na enkele bochten kom je bij een molen. Deze oudste molen van Noord-Holland werd recent gerestaureerd en kreeg dit jaar zijn wieken weer terug.

7,7 km Ga links voor de molen langs en sla RA een asfaltweggetje in. Dit loopt langs een brede sloot, de Molensloot. Steek een bredere asfaltweg over en vervolg je weg rechts van de Molensloot. Zo'n 200 meter voorbij de kruising zie je links een dwarsloot en een kleine stuw. Steek de stuw over (pas op, stap hier voorzichtig!). Aan de overkant rechtdoor over een schouwpad op de rechteroever van de dwarsloot van de Molensloot. Steek een asfaltweg over en vervolg je route, eerst over asfalt en verderop weer over gras. Bij de volgende asfaltweg RA. Je komt langs 'Manege Waarland' (in beide weekenden open voor een consumptie), waarna je het dorp Waarland binnen loopt.

9,6 km Er komt nu een wat vreemde kruising. Ga hier 'rechtdoor' de Veluweweg in. Je komt langs café 'De Posthoorn' (links). Negeer voorlopig alle zijstraten. Voorbij de zijstraat

'Leiakker' houdt het trottoir op. Je kunt dan het beste links lopen. In een bocht van de weg naar rechts gaat de Veluweweg over in de Hogebrug. Bij een kruising met een bredere asfaltweg LA en direct weer links de weg in naar Recreatiepark 'De Luwe Stuwe' (ook hier zijn horecafaciliteiten). Voorbij de receptie zie je de dijk langs het Kanaal Alkmaar-Kolhorn.

Steek de stuw voorzichtig over!

11,2 km Ga op de dijk RA naar de verkeersbrug. Over een smal paadje onder de brug (voorzichtig!) kom je op een asfaltweg langs het kanaal. Deze gaat over in een klinkerweg. Even verderop verlaat je de klinkerweg naar links, om de grasdijk langs het kanaal te volgen. Ga het houten hek over. Waar het kanaal zwak naar links buigt, ga je weer 2 hekken vlak achter elkaar over. Vervolg de grasdijk,

die later een haakse bocht naar rechts maakt. De dijk loopt langs een zijkanaal, waarin enkele bootjes liggen. Na weer een hek kom je op een klein stukje asfalt. Enkele meters voor een kruising met asfaltweg LA een klein hekje over naar een grasdijk.

13,5 km Deze dijk maakt een bocht naar links. Je loopt nu aan de overkant van het zijkanaal. Klim nogmaals over een houten hek en vervolg de dijk. Rechts zie je een 'aangelegd' moerasgebied. In de verte de Allemanskerk. De dijk maakt een bocht naar rechts. Loop nu in de richting van de kerk. Blijf de dijk volgen tot je op de terp van de kerk stuit. Ga RA de dijk af en loop rechtdoor om de terp rond het moestuintje en het kerkhof tot aan de vaart. Rechts zie je een brug over de vaart van een asfaltweg. Neem nu het kleine paadje, dat naar links de terp van de kerk opgaat. Je komt voor de Allemanskerk uit. Steek een van de twee bruggetjes voor de kerk over en even later sta je weer in de Dorpsstraat van Oudkarspel. Ga LA, 300 meter verder is het startpunt bij café 'Moeders'. Je hebt dan 15 km afgelegd.

OV-info. Vanaf station Alkmaar met bus 155 naar Oudkarspel, uitstappen halte Barnewiel. De bus rijdt op zaterdag elk half uur, vertrek uit Alkmaar om -.04 en -.34, op zondag elk uur om -.04 (rijtijd 35 minuten). Terug vanuit Oudkarspel om -.19 en -.49 op zaterdag en -.45 op zondag.

Kortgevel en langgevel

Tientallen cultuurhistorisch waardevolle boerderijen liggen er nog in Nistelrode en omliggende buurtschappen als Donzel, Menzel, Loo en Slabroek. Voor TeVoet aanleiding om er in dit Jaar van Boerderij een wandelroute langs uit te stippelen.

Twee typen kom je het meest tegen: kortgevel- en langgevelboerderijen. En één wel heel bijzondere: de uit 1294 daterende krukboerderij, onlangs nog gerestaureerd.

TeVoet Groene Maand-wandeling

Zondag 7 september, vertrek 10.45 uur op het Raadhuisplein (pomp) te Nistelrode
Afstand: 20 km, rondwandeling
Informatie: Harry Benschop, tel. 0413-212692

Nistelrode is een langgerekt dorp op de overgang van hoog (de heidevelden van de Maashorst in het oosten) en laag (de weilanden van Het Broek in het westen). Nog altijd twee gebieden met een geheel ander karakter. De wandelroute doet beide aan. In Het Broek vind je geen oude boerderijen, te nat. Daarvoor moet je in het dorp zelf zijn en in een aantal kleine buurtschappen errond.

Op zichzelf zegt het woord langgevel niet zo veel. Veel langer dan breed. Het kenmerk is

De aanduiding van de cultuurhistorisch waardevolle boerderijen is afkomstig uit een recente inventarisatie van heemkundekring Nistelvorst.

Stegen

Heel kenmerkend zijn de lange rechte paden vanaf het dorp het laaggelegen gebied in waarover de koeien het veld in werden gedreven (nu nog trouwens). In dit deel van Brabant worden deze veldpaden stegen genoemd. Veel van deze stegen zijn bij de ruilverkaveling in de jaren 80 verdwenen, geasfalteerd of als houtsingel beplant. Maar enkele juweeltjes zijn er nog. In diezelfde ruilverkaveling zijn ook enkele nieuwe doorsteken bijgekomen. Met minder karakter, maar je loopt er wel lekker midden door het land.

De naam Het Broek zegt genoeg: laag en nat. Van ouds in gebruik als hooi- en weiland.

Een voorbeeld van de forse boerderijbouw in de kom van Nistelrode

dat deuren en ramen van het aan elkaar gebouwde woon- en bedrijfsgebouw zijn geplaatst in één lange zijgevel die parallel aan de weg ligt. Woonruimte, deel, stal en tas zijn onder één dak geplaatst. Boven de voorgevel veelal een wolfseind, een schuin dakvlakje. Het dak zelf van riet met een voet van pannen.

Door een 'verbeterde' ontwatering zijn ook hier de maispercelen opgeruikt.

Vanaf de pomp op het Raadhuisplein langs Brouwershoeve in noordelijke richting. Op kruising LA Heuvelstraat.

Verschillende stroompjes vanaf het hoger gelegen heidegebied kruisten de noord-

zuid gelegen dorpsstraat op hun weg naar het laaggelegen gebied in het westen. Vroeger moeten die wel groter zijn geweest dan nu, want op de kruising - de straat rechts heet de Beekgraaf - was zelfs ooit een veer. Of had het meer het karakter van een doorwaadbare plaats, waar je door de veerman doorheen werd getrokken? Bij het beeldje van de veerman kun je lezen:

'Wie door deze veerman en diens veer eens Nistelrode heeft gevonden die blijft steeds varende heen en weer met Nistelrode graag verbonden.'

In de Heuvelstraat eerste weg RA, Poelstraat. In bocht weg volgen naar rechts. Na vijver LA voetpad. Over bruggetje RA langs water. Aan het eind RA en direct tweemaal LA over onverharde steeg. Eerste weg RA. Hoogbroeksesteeg (met fietspad). Na bocht naar rechts LA, Donzel.

In het buurtschap Donzel ziet het er eigenlijk nog uit zoals vijftig jaar geleden. De ene na de andere monumentale boerderij. Bomen die de straat een heel plezierig uiterlijk geven. Ook het stegenpatroon is hier het best bewaard gebleven.

Sla tegenover huis nr. 60 de onverharde Donzelse Steeg in. Na de bocht naar rechts, graspad LA langs Waterloo. (Vroeger liep de steeg in de bocht nog honderd meter door, aan de bomen nog te zien en boog dan pas af naar de Waterloo.) Bij een kruisende Waterloo RD smal paadje in houtwal. Aan het eind LA onverharde steeg. Op verharde weg LA, 't Broek. Deze weg volgen tot aan Loosbroekseweg. Op de hoek bij nr. 40 RA onverharde weg, de Vinkelsestraat.

De naam spreekt voor zich. Dit is de oude weg naar Vinkel, dwars door Het Broek heen. Even verderop heet het Aardenbaan, een anachronisme want nu verhard. Verharde weg ('t Broek) oversteken. Bij stuw RD blijven gaan. Op verharde weg, Aardenbaan, RA. Eerste weg LA, Venhofstraat. Bij picknicktafel tegenover nr. 6 LA, over slagboom, over een nieuw ruilverkavelingspad. Off-the-road motoren zijn hier gelukkig bij APV verboden. Pad in bocht naar rechts blijven. Langs watergang blijven lopen tot aan verharde Jonkersweg. Hier LA en op viersprong RA, Loosbroekseweg.

Voor een bezoekje aan de krukboerderij bij nr. 80 de oprijlaan inslaan. Het woongedeelte dateert uit 1293. Het hoorde toe aan kasteel Heeswijk. Tot 1964 is het gepacht,

VEEL WANDELINGEN EN ACTIES. STEUN TEVOET EN WORD LID VAN DE VERENIGING

daarna particulier eigendom. Vanaf 1904 heeft het zijn huidige functie. In 1994 is het landbouwbedrijf gestopt. De aan het woonhuis vastgebouwde schuur – binnen zijn nog de eiken binten te zien en de zoldering van geschildre sparrenstammetjes – dateert uit 1645. 36 Koeien konden daarin een plaatsje vinden. Let ook eens op het metselwerk: drie verschillende soorten, muren van meer dan 30 cm dik.

Woonhuis en schuur zijn in 2000 fraai gerestaureerd. De kleurstelling is die van Kasteel Heeswijk. Op het erf vind je nog de oude schaapskooi, een varkensstal met zijn strooien muur met de typische indeling van hokken voor drie en zes slachtvarkens en een voor twee fokzeugen ("Daar moesten ze het vroeger wel mee verdienen") en een hennenstal. Voor het huis de waterpomp. Helaas onttrekt de maïs deze uitzonderlijk fraaie boerderij aan het zicht. Als de maïs op 7 september geoogst is (twijfelachtig) mogen we via een veepad langs de sloot achterlangs op de boerderij aflopen.

Loosbroeksweg vervolgen. Op driesprong LA Kampweg. Op rotonde RD en in bocht naar rechts RD, Bosschebaan. Deze helemaal uitlopen, ruim 2 km, tot aan de weg Nistelrode-Vorstenbosch. Op fietspad RA en eerste weg LA. Op kruising opnieuw LA, onverharde

Brakkensedijk. Aan het eind was in de boerderij (nr. 2) een café gevestigd. Enkele meters RD over het fietspad en eerste onverharde weg RA. Aan het eind LA en 50 meter verder RA, onverharde pad langs het fietspad. In duidelijke bocht naar rechts het fietspad opgaan. Dit leidt via een wild/fietsviaduct over de nieuwe A50. Als het viaduct nog niet gereed is, iets ten zuiden ervan de weg oversteken (doe voorzichtig, hoewel er nog een snelheidsbeperking tot 50 km geldt) en pad langs de noordkant van het zandlichaam inlopen. Na het terrein van de PHV De Rakkers tweede pad LA (oranje paaltje). Dit pad helemaal tot het einde uitlopen en RA gaan, langs de rand van bos en akker. Je komt op de groene route terecht (kabouterpad). Dit volgen tot aan de verharde Maashorweg. Hier RA en bij parkeerplaats LA, Slabroekweg; aan de linkerzijde graspad. Bij het bezoekerscentrum Slabroek (horeca) LA Zevenbergseweg. Eerste graspad (wit en rood paaltje) LA.

Vanaf hier zijn er twee mogelijkheden om Nistelrode te lopen: over de verharde weg langs enkele boerderijen of over een deels wat lastige te belopen meer onverharde route, waarbij je ook langs het wijstverschijnsel komt. Loop voor de eerste route na het onverharde pad RD, menzel. Onder viaduct door en RA, Delst. In bocht weg naar links volgen, Laar.

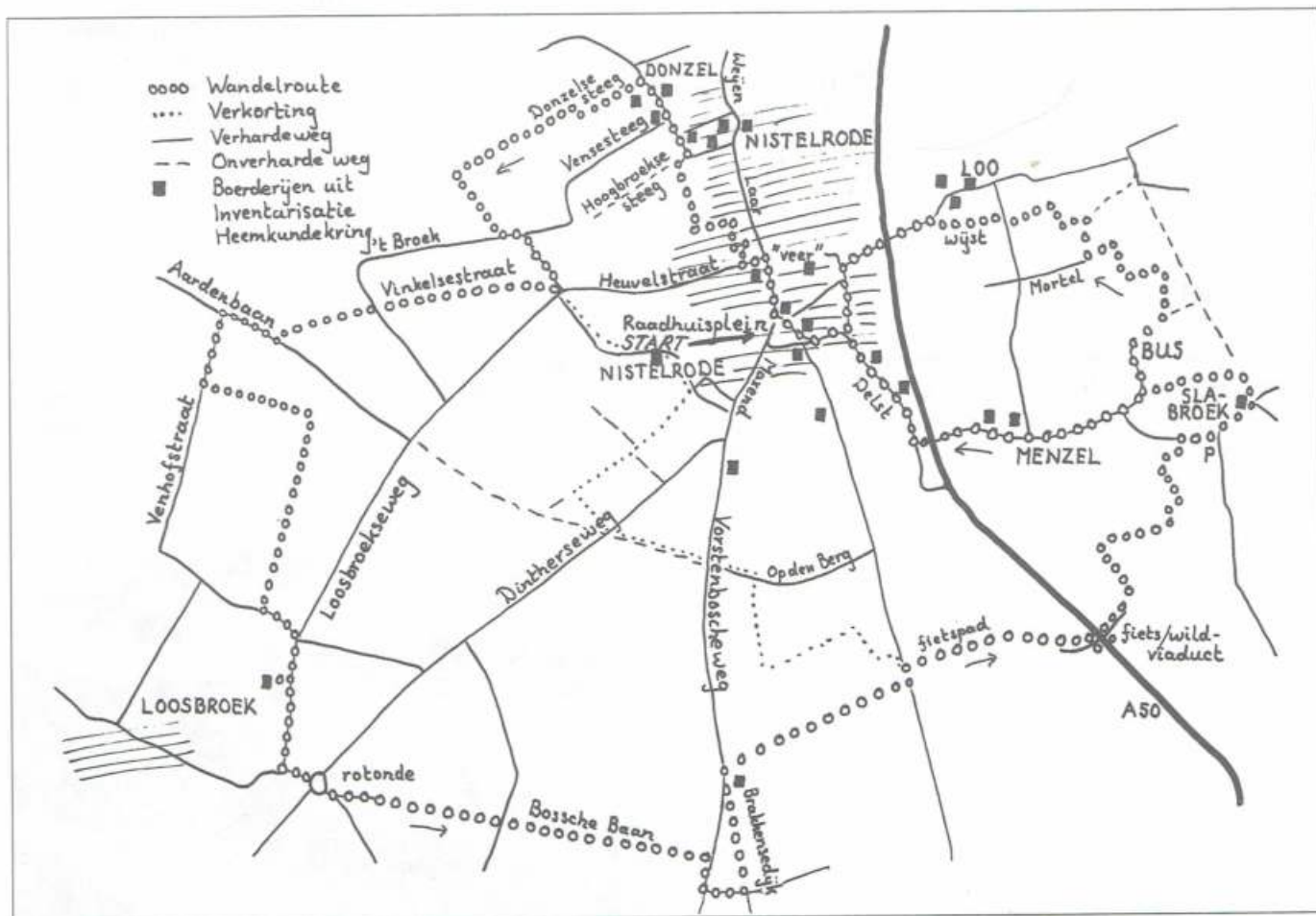
Door Tramstraat RA naar het beginpunt. Voor de andere route op verharde weg RA, Bus. Weg naar rechts blijven volgen, wordt onverhard. Net voor gegraven poel graspad LA. In de hoek van het veld RA en direct weer LA (rode route). Op volgende viersprong LA, de rode route blijven volgen. Op Hogeweg RA. Bij woning nr. 12 LA, graspad naar boom. Aan het eind RA (proefpercelen), over sloot LA. Een klein stukje over de verharde weg RA en na het bosje direct LA graspad. Langs de sloot blijven lopen tot verharde weg, Loo.

Langs de sloot aan het eind van het bosperceel zie je iets heel merkwaardigs: de hoge gronden (het bosje) zijn veel natter dan de lager gelegen weilanden iets verderop. Het heeft alles met de Peelrandbreuk te maken. De wijstgronden op de hoger gelegen horst vormen, voorzover nog intact, een bijzonder waardevol ecosysteem.

Over de verharde weg RD, onder het viaduct door en aan het eind LA, Hoogstraat. Ook deze straat uitlopen en RA gaan: Laar. De eerste straat RA (Tramstraat) leidt je zo terug naar het beginpunt.

OV-info. Nistelrode is bereikbaar vanuit Oss en Eindhoven met bus 157.

Op de Groene Maand-wandeling op 7 september wordt vertrokken na aankomst van de bus uit Oss (vertrek 10.28 uur).

Struinen door de Stiftsche Uiterwaarden

Het landschap in de Betuwe heeft het flink te verduren gehad na de laatste dijkverzwaring. Het tij lijkt te zijn gekeerd. In december 2000 heeft het kabinet besloten dat bij het nemen van maatregelen in eerste instantie moet worden gedacht aan het verlagen van de uiterwaarden en het verwijderen van obstakels (zoals hoge terreinen, veerstoepen en zomerkades). Verdere dijkverhoging is vanuit de beleidslijn Ruimte voor de Rivier niet gewenst. De uiterwaarden langs Maas en Waal krijgen weer een natuurlijker gezicht. Of het misschien toch weer een beetje goed komt, kun je op deze wandeling zelf beoordelen.

TeVoet Groene Maand-wandeling

Zaterdag 13 september, vertrek 10.45 uur vanaf de parkeerplaats bij het voetveer van Varik, vlakbij de Dikke toren. Om 10.00 uur is het veerhuis open voor een kopje koffie.

Afstand: 14 km, met voor de liefhebbers nog een rondje aan de overkant van de Waal.

Informatie: Petri van Asseldonk, tel. 073-5030425

Stiftsche Uiterwaarden

Je staat op de parkeerplaats bij het voetveer van Varik en kijkt richting toren. Je ziet een wilg waarvan de voet is ingepakt in basaltblokken. Loop voorbij deze wilg en ga meteen daarna RA het weiland in.

De bol van Varik is wat overgebleven is van het werkeiland dat de dijkverzwaarders hadden aangelegd. Eén wilg mocht blijven

staan en werd ingebed in een bolvormig heuveltje van basaltblokken.

Je loopt het weiland over en RD over de basaltblokken. Wanneer deze onder water staan, kun je links om het water heenlopen. Na de basaltblokken ga je RA en volgt het struinp pad langs de Waal. Links bevindt zich een strang. Her en der zijn overstapplaatsen gemaakt over prikkeldraad. Al struinend moet je hier een beetje je weg zoeken. Je kunt doorlopen tot kilometerraai bord 919.

Vlak hierna ga je LA het weiland over. Je komt bij een hek waar je omheen kunt lopen. (Toen ik hier struinde was er een opening. Maar het is mij niet geheel duidelijk of het nu de bedoeling is hier door te gaan. Ik heb nog wel even gekeken of ik wellicht nog verder door moest lopen langs de Waal, maar de overstapplaatsen hielden bij het kilometerraai bord 919 op.)

Zennewijnen

Je steekt de dijk over en gaat RD. De weg

rechts negeren en camping rechts passeren. We komen langs een fraai landhuis met prachtig aangelegde tuin en eigen begraafplaats. In een paar bochten liggen een paar mooie boerderijtjes. Voorbij de begraafplaats, aan het einde van de weg ga je linksaf de Pippertsestraat in. Na 100m ga je linksaf een bruggetje over en loop je door een prachtige laan.

Dit landgoed is een oude heerlijkheid en is in eigendom van de Schotse baron Mackay van Ophemert en Zennewijnen. Kasteel Ophemert wordt al in 1403 genoemd. Het is nog geheel intact en in de slotgracht zwemen nog steeds zwarte zwanen. De legende zegt dat wanneer de zwarte zwanen uit de slotgracht verdwijnen het kasteel tot ondergang is gedoemd. Het landgoed bestaat uit een kasteel, park, bos en landbouwgronden. Het gebied is vrij toegankelijk, met uitzondering van de tuin en de naaste omgeving van het kasteel.

Of de kasteelheer nog leeft...??? Ik weet het niet. Wel zag ik in de verte een nette heer op leeftijd lopen, vergezeld door een dame. De baron met barones.....???

Ophemert

Neem het eerste pad RA. Op een kruising van paden ga je een klein stukje RA en daarna meteen LA een pad over. Bij de verharde weg ga je LA. Er ligt een fraai onverhard pad naast

De Waal

Tot in tiende eeuw was de Waal een meanderende rivier die dan eens hier en dan eens daar zijn weg vond. Alleen de hoger gelegen gedeeltes, de stroomruggen werden bewoond. Vanaf de elfde eeuw werden pas dijken rondom de bewoonde gedeeltes aangelegd. Deze stukjes 'rivierdijk' werden in de drie volgende eeuwen met elkaar verbonden. Dit gebeurde het eerst in het westen van het land waar waterstaatkundige organisaties waren ontstaan. De bedijking verschoof vervolgens op naar het oosten. De Betuwe was in 1327 aan de beurt.

De uiterwaarden, immers het gebied tussen de rivier en de dijk, zijn pas na deze periode ontstaan. De Stiftsche uiterwaard is een aanwaswaard die pas na 1767 is ontstaan. In de buitenbocht van de rivier, vlak na een vernauwing was de stroomsnelheid lager en ontstond door menselijk ingrijpen, door aanleg van kribben en afdamming van strangen, nieuw land.

In deze uiterwaarden loopt sinds kort ook een wandelroute: 'Struinen door de Uiterwaarden'. Het StER (Stimuleringsprogramma Economie Rivierenland) nam het initiatief voor de route. De Recreatiemaatschappij Rivierenland zorgde voor de uitvoering. Deze route loopt van Tiel door

de uiterwaarden naar Varik. Bij Varik ga je met het voetveer naar de overkant en door de Dreumelsche waard kom je weer bij het veer naar Tiel. We gaan een stukje van deze route volgen en maken een uitstapje naar het achterland.

de weg. Op het einde van deze weg RA. Je passeert de St. Maartenskerk.

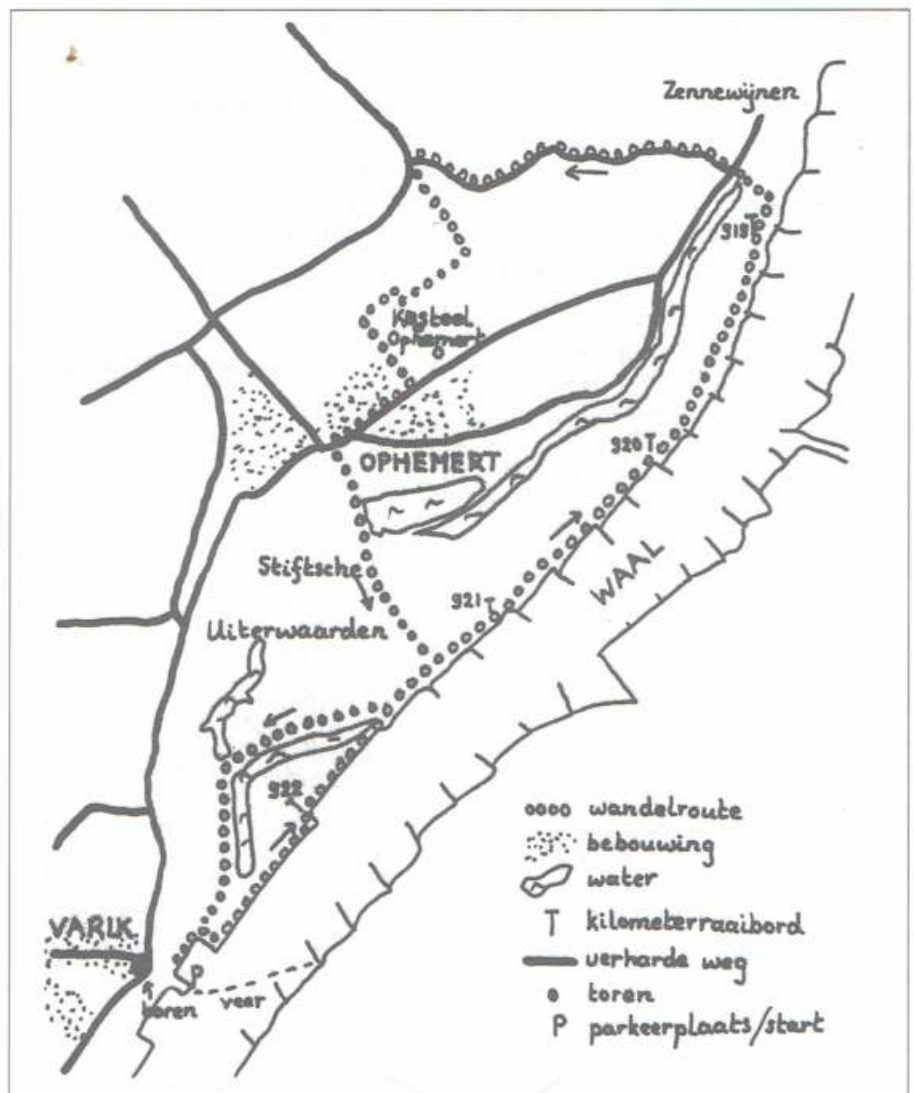
Deze kerk is gesticht in 1028, verbouwd in 1856 en verwoest in de Tweede Wereldoorlog. Als je goed kijkt zie je op de toren een referentiepunt van de Rijksdriehoeksmeting.

Om land te kunnen meten zijn vaste punten nodig waarvan de coördinaten bekend zijn. Deze vaste punten zijn de referentiepunten waarnaar de overige metingen en karteringen kunnen verwijzen. De referentiepunten maken deel uit van een netwerk dat is vastgelegd in het systeem van de Rijksdriehoeksmeting (RD). Dit netwerk wordt beheerd en onderhouden door het Kadaster. Van oorsprong waren de punten van dit netwerk, kerktorens die met hoekmeting werden ingemeten. Vandaar de naam Rijksdriehoeksmeting. Momenteel wordt vooral gebruik gemaakt van de 400 punten waarop met het Global Positioning System (GPS) kan worden gemeten. Op een vijftal stations wordt zelfs permanent met GPS gemeten. GPS wordt onder andere gebruikt in de landmeetkunde, maar vooral in de navigatie van bijvoorbeeld (zeil)boten en auto's. Omdat GPS een mondiaal systeem is, valt de positie van GPS niet standaard in het Nederlandse RD-stelsel. Op de website van de Rijksdriehoeksmeting, www.rdnap.nl, is een module opgenomen voor de omrekening van mondiale naar nationale posities en vice versa.

Je gaat RD de dijk op. Volg het fietspad. Na 100 m linksaf. Dit zandpad gaat na een poosje over in weiland. Nog steeds RD tot je vlakbij de Waal een pad kruist. Hier RA. LET OP. Je volgt het pad dat rechts langs het wilgenbosje loopt. Daar waar rechts de strang ophoudt, kun je links tussen de wilgenbosjes door. (Soms zal het hier te nat zijn en volg je het pad tot de dijk. Daar ga je LA en kom je weer bij de dikke toren.) Al struinend tussen de strangen door doemt de toren weer op.

Ov-info. Varik is bereikbaar met bus 48 vanuit Tiel; vertrek van maandag t/m zaterdag om 9.33, 11.03 en 12.33 uur. Ook vanuit Zaltbommel kun je er komen, met een overstap in Waardenburg (vertrek op zaterdag om 10.05 uur, op werkdagen om 11.32 uur). Op zaterdag 13 september wordt vertrokken na aankomst van de bus uit Zaltbommel/Waardenburg.

Het pontje van Varik naar Heerewaarden vaart dagelijks in juli en augustus. In de maanden mei, juni en september wordt **alleen in de weekenden** gevaren.

Nieuwe service Wandelplatform

Wijzigingen LAW's op site

Het Wandelplatform in Amersfoort gaat zijn website vernieuwen. Een van de verbeteringen die worden doorgevoerd is het creëren van een plekje waarop de wijzigingen in de LAW's ten opzichte van de laatste druk staan vermeld. Iets waar TeVoet als vereniging die opkomt voor de belangen van de wandelaars, al herhaalde malen op had aangedrongen. Om die reden hebben we ook in het recente verleden zelf in Lopend Vuur van enkele paden de doorgevoerde wijzigingen vermeld.

PR-medewerker Anita Bakker van het Wandelplatform verwacht dat de vernieuwde site in oktober in de lucht komt. Stap voor stap zullen dan de wijzigingen worden opgenomen. "Alle tussentijdse wijzigingen zijn bij ons wel in kaart, maar het vergt het nodige werk om alles goed te beschrijven."

Binnenkort kun je voordat je op pad gaat, dus nog even checken op www.wandelnet.nl of je voor verrassingen komt te staan. Die dan, als het goed is, voor jou geen verrassingen meer zullen zijn. Overigens wordt de service beperkt tot de LAW's van het Wandelplatform. Voor de lange-afstandspaden en streekpaden die bij het NIVON in beheer zijn, moet je naar de NIVON-site (www.nivon.nl). Op dit moment zijn daarop wijzigingen opgenomen van het Pieterpad, het Vennekespad en het Maas-Schwalm-Nettepad.

TeVoet hoopt dat Wandelplatform en NIVON er in slagen hun site actueel te houden, liefst ook voor tijdelijke routewijzigingen. De organisatie zou zo moeten zijn dat als nieuwe tekens worden aangebracht, dit ook op de site is af te lezen

Nieuwe routes in Midden-Delfland

Ingeklemd tussen de steden Delft, Vlaardingen en Schiedam en de kassen van het Westland ligt Midden-Delfland. Midden in een druk stukje Nederland één van de oudste poldergebieden van Zuid-Holland. De reconstructie in Midden-Delfland nadert zijn voltooiing. Een mooie gelegenheid voor een wandeling door het gebied, onder andere over nieuwe wandelpaden en -routes.

TeVoet Groene Maand-wandeling
Zaterdag 13 september, vertrek om 10.45 uur bij station Delft (met bus 132 naar Den Hoorn)
Afstand: 18 km, terug met tram 1 HTM naar Delft
Informatie: Eef Boeve, tel. 015-2126833

Een typisch Hollands polderlandschap. Dat is de beste omschrijving van Midden-Delfland. Uitgestrekte weilanden, doorsneden door vaarten, sloten en dijken. Oude jaagpaden en dijkes bieden heel aardige onverharde wandelmogelijkheden, al kan het altijd beter. Bedreigingen zijn er ook, onder andere van de door te trekken A4.

Werkgroep wandelpaden

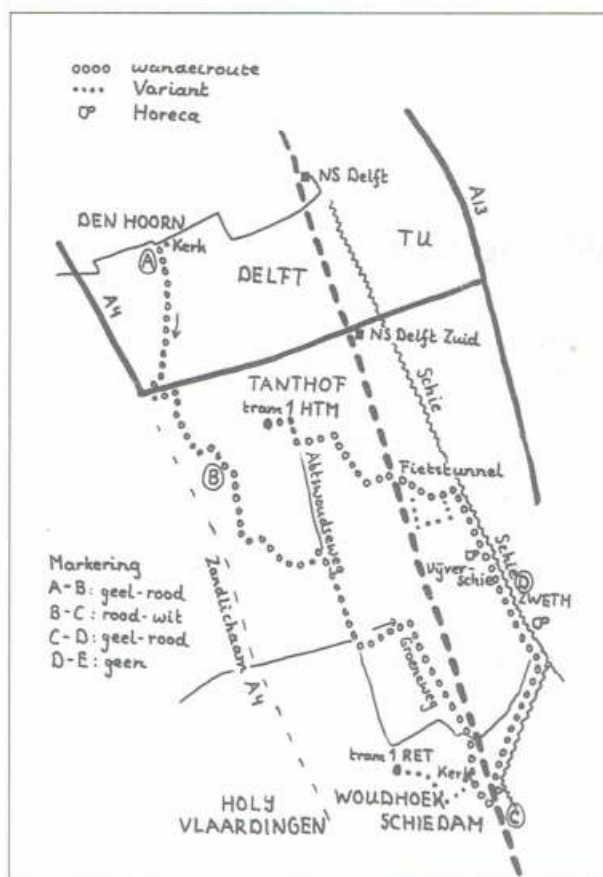
Drie jaar geleden is in Midden-Delfland de werkgroep wandelpaden opgericht. Deze had als opdracht een wandelstructuur op te zetten.

Vanuit verschillende verenigingen zijn leden gerecrueteerd, waaronder twee TeVoet-leden. Het heeft 15 routes in de driehoek Delft, Vlaardingen en Schiedam opgeleverd. De lengte varieert van 8 tot 16 km. Vanuit de omliggende woonkernen lopen ze het Midden-Delflandgebied in. Koppeling van de routes is goed mogelijk. Zo zijn er meerdere routes van zo'n 24 km ontstaan.

Volgend jaar verschijnen de routefolders, in kleur, met kaartjes 1:25.000 en een routebeschrijving. De routes worden niet in het veld gemarkeerd. De Groene Maand-wandeling volgt een van de nieuwe Midden-Delflandroutes.

Start bij de bushalte bij de RK-kerk van Den Hoorn. Bij stoplichten Hoornseweg oversteken. RA en langs de kerk. Na ca. 100 m LA de Tanthofkade opgaan. Fietspad blijven volgen, asfaltweg oversteken en de graskade opgaan. Dit pad blijven volgen. Weg oversteken en onder viaduct door. Direct LA en na ca. 70 m

RA het halfverharde pad op. Blijf dit volgen. Eerst linksaf en dan rechtsaf tot aan bank met infobord. Fietspad oversteken en bij de bosjes waar het pad naar links gaat RD de graskade op: Tanthofkade. Door enkele klaphekken tot aan geasfalteerde Abswoudseweg. Hier LA en na ca. 40 m RA tot aan fietspad. RA (links blijven houden of de graskade nemen). Broertjespad gaat over in Octave de Coninckpad. Voorbij Oostveenseweg RA, met boerderij. Na ca. 125 m LA door draaiportje en klaphek. Pad door vogelweidegebied blijven volgen tot volgend draaiportje en klaphek. RA Groeneweg. Bij spoorwegovergang rechts aanhouden., de Kerkweg opgaan. Bij driesprong LA, Joppelaan, bruggetje over en LA fietspad. Spoorwegviaduct onderdoor en waar fietspad naar links

ANWB: meer paden in Midden-Delfland

De ANWB vindt dat het Recreatieschap Midden-Delfland prioriteit moet geven aan de aanleg van nieuwe, onverharde wandelpaden door de polders in het groengebied tussen Delft, Vlaardingen en Schiedam. Dat stelt de afdeling Algemeen Ledenbelang van de toeristenbond naar aanleiding van het Routestructuurplan voor Midden-Delfland.

Naar de mening van de ANWB is Midden-Delfland van groot belang als stedelijk uitloopegebied voor de woongebieden er omheen. „Een optimale inrichting voor het bieden van recreatiemogelijkheden dicht bij huis dient het uitgangspunt te zijn. Dat hierbij rekening wordt gehouden met natuurwaarden in kwetsbare delen is evident en ook van belang is voor de kwaliteit van het gebied. Dat betekent naar onze mening zeker niet dat er geen enkele nieuwe verbinding meer mogelijk is. We stellen dan ook voor om de in het plan nieuwe, onverharde wandelpaden hoge prioriteit te geven.”

Niet altijd is TeVoet het met de ANWB eens, maar dit keer wel én hartgrondig.
Bron: Rotterdams Dagblad, 12 mei 2003

afbuigt RA halfverharde pad langs poldervaart opgaan. Je passeert een oude sluis. Aan het eind LA, jaagpad langs de Schie. LA tussen woningen door en gelijk RA (pas op: drukke weg) tot aan de ophaalbrug. Hier het jaagpad weer nemen. Je passeert restaurant Vijverschie. Na woningen nr. 70/72/74 LA, het Vlakoverpad.

Variant: In de zomer kun je na ca. 30 m LA het halfverharde pad oplopen en RA Mandjekade. Voor het spoor RA en vóór de brug kom je weer op het fietspad.

In het Stadsrandpark RD, over 2 bruggen en op driesprong LA. Fietstunnel onder spoor door en RD tot aan driesprong. Hier RA en bij infobord LA halfverhard wandelpad. Bij de driesprong (voor je het kunstwerk 'Moeder aarde') RA, over twee houten bruggetjes. Bij fietspad LA, fietsbrug over en fietspad blijven volgen tot aan de viersprong (Abswoudseweg) RA. Je passeert een bunker en verbouwde boerderij. Dan LA, Vietnampad. RA, bruggetje over en direct schuin links het grasveld over tot aan het beginpunt van tram 1 naar station Delft.

OV-info. Het startpunt in Den Hoorn is bereikbaar met bus 128 en 132. Vanaf het eindpunt kun je weer terug met tram 1 naar het station.

Bedreigde doorgangen in het cultuurlandschap

Deze begeleide rondwandeling zal gaan door het gebied rond Lieveelde in de Achterhoek. TeVoet-Gelderland heeft deze omgeving gekozen omdat óók daar een aantal overwegen op de nominatie staat te worden afgesloten.

TeVoet Groene Maand-wandeling

Zondag 14 september, verzamelen 11.00 uur in Hotel-restaurant Reyrink tegenover station Lichtenvoorde-Groenlo.

Voorafgaande aan de wandeling zal een korte toelichting worden gegeven op de problematiek van de overwegen.

Afstand: 13 km. Eenmaal horeca onderweg.

Informatie: Annie Jaspers, tel. 026-4460156, Ton Schipper, tel. 0317-617644 of Dick Westerbeek, tel. 0318- 617107

Bedreigde overwegen

De bedreigde overwegen liggen grotendeels ten noordwesten van station Lichtenvoorde-Groenlo maar ook richting Winterswijk liggen er enkele. Het sluiten van overwegen gebeurt niet alleen in de Achterhoek: NS-Railbeheer is voornemens en doende overal in het land een groot aantal overwegen met gelijkvloerse kruisingen, vaak met onverharde wegen, te sluiten. Het gaat veelal om kleine, onbewaakte - maar soms ook met knipperlicht beveiligde - overwegen. Het zijn in de meeste gevallen voor de wandelaar, fietser, trimmer of ruiter belangrijke verbindingen naar of tussennatuurgebieden en soms ook belangrijke schakels in het landelijke netwerk van wandelroutes. Voor zover het een overgang in een openbare weg is zal de betreffende gemeente goedkeuring moeten geven. Het is de vraag of de betreffende gemeenten zich dat wel realiseren als men met Railbeheer om de tafel zit. Wees dus waakzaam en lees de plaatselijke pers en reageer naar de politiek zeker als sluiting van overwegen in uw omgeving aan de orde gaat komen en informeer het Wandelplatform-LAW.

Het Wandelplatform-LAW, waar TeVoet deel van uitmaakt, pleit voor het zoveel mogelijk behouden van overwegen. In veel gevallen zou best gekozen kunnen worden voor het handhaven van kruisingen voor wandelaars en fietsers in de vorm van een smalle overgang met bijvoorbeeld zigzaghekken (Z-sluizen).

Door mee te lopen met deze wandeling kun je ervaren wat het sluiten van overwegen in de omgeving van Lieveelde voor gevolgen kan hebben. We passeren 3 overwegen. De wandeling gaat door cultuurlandschap met boerderijen en enclaves met wat bos en struikgewas.

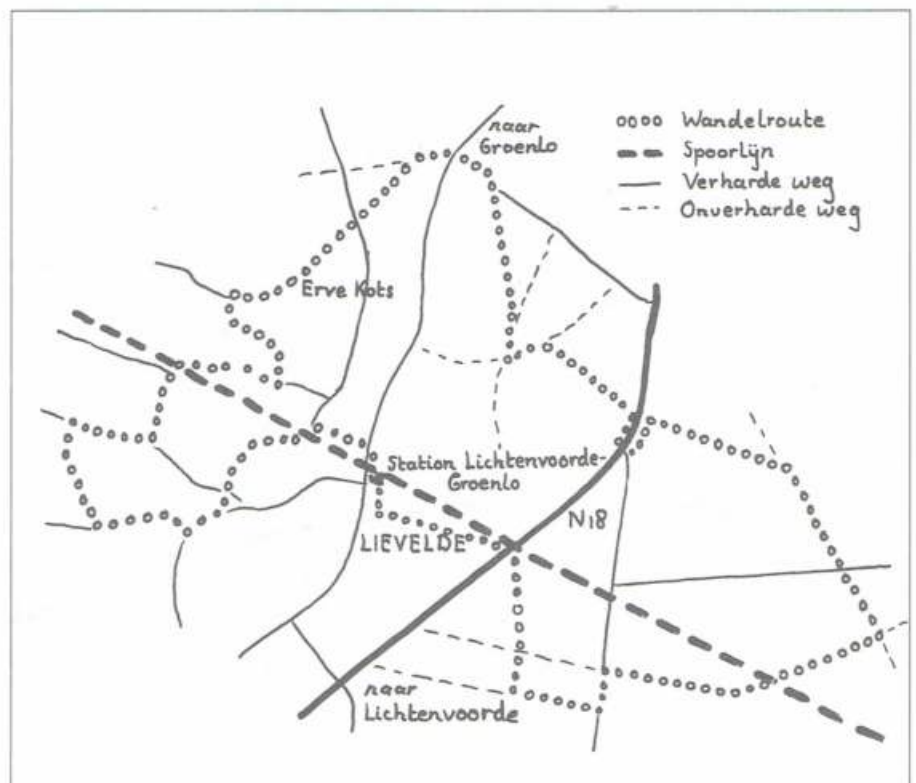
Ongeveer de helft van de route gaat over onverharde paden.

Routebeschrijving

- tegenover het station het Koningsplein in
- op splitsing LA (Bergstraat, later Parallelweg)
- onder viaduct door
- RA, klinkerweg, even verder zandweg
- einde weg RD langs picknickbank, zandpad
- einde pad LA, zandweg met fietspad
- einde weg LA, asfaltweg
- op kruising RA, Huttendijk
- op splitsing RD, Huttendijk verlaten
- bocht naar links volgen, klinkerweg op
- kort daarna RD, halfverharde weg, bedreigde overweg over (overweg 969, met knipperlicht-installatie)
- op viersprong LA, Scheidingsweg
- op kruising met asfaltweg RD, even verder op kruising met zandweg (Landwehrweg) RD
- na ca. 400 meter, bij bankjes, schuin LA, eigen weg in
- einde weg LA over parallelweg, bij Grolsedijk verkeersweg oversteken
- aan overkant RA, parallelwegri. Groenlo
- te weg LA, zandweg met fietspad

- op kruising LA, zandweg met fietspad
- na 50 m op volgende kruising RA, Brakerweg
- na 900 m op 5-sprong links, Scheidingsweg
- verkeersweg oversteken
- aan de overkant van de weg LA, onverharde Bellenbroeksdijk op
- op splitsing LA, onverharde weg, Avinkweg, later asfaltweg
- op T-splitsing RA, Eimersweg (museum Erve Kots: LA)
- na 400 m LA, Paskersdijk, 'Kolsteepad' volgen
- op T-kruising RA, Tankweg
- overweg 966 over, met knipperlichten beveiligd
- RD, Ebberinkweg
- einde RA, Landmeter Wittweg
- volgende zandweg LA, Boskermansweg
- einde LA, asfaltweg
- op T-splitsing LA (De Stegge)
- volgende splitsing links aanhouden, De Stegge vervolgen
- over bedreigde overweg 968, met knipperlichten beveiligd
- op splitsing RA
- einde weg RA, over overweg, dan LA, station

OV-info. Station Lichtenvoorde-Groenlo ligt aan de Syntus-spoorlijn van Zutphen naar Winterswijk. Vertrektijden voor de Groene Maand-wandeling vanuit Zutphen om 10.04 uur, vanuit Winterswijk om 10.49 uur.

Oude paden en stiegelkes in Altembroek

Een dagje buitenland. Een groot deel van deze wandeling gaat door de Voerstreek. Centraal staat het grensoverschrijdende natuurgebied Altembroek en het riviertje de Voer met zijn zijstromen. In Altembroek zijn de afgelopen tijd nieuwe wandelmogelijkheden bijgekomen als welkome aanvulling op de vele uitgezette routes in de streek. Heem en Natuur Voeren ijvert voor het opnieuw in gebruik kunnen nemen van enkele oude paden. De draaihekjes zijn vaak nog aanwezig. Een wandeling heuvel op en heuvel af en als het lukt steken we op een doorwaadbare plaats de Voer over.

TeVoet Groene Maand-wandeling
Zondag 14 september, vertrek 10.45 uur
bij de St. Brigidakerk in Noorbeek (Pleij).
Afstand: 20 km
Informatie: Harry Benschop, tel. 0413-
212692

Op het kaartje staan tochten van verschillende lengte ingetekend. Op de Groene Maand-wandeling zal deels een iets andere route worden gekozen, afhankelijk van de nog te verkrijgen toestemmingen. Wie meer over de inspanningen van Heem en Natuur Voeren wil weten, wordt verwezen naar *Lopend Vuur* 2003/3. In dat nummer ook meer informatie over Altembroek.

D'r Baeëndel en Hoogbos

Vanaf de St. Brigidakerk omlaag de Klompestraat in, wordt Wesch. Langs de hoofdbron van de beek de Noor.

Variant 1: Bij het einde bebouwde kom LA, weggetje naar natuurgebied D'r Baeëndel. Via sluisje weiland inlopen. Helaas is de verbinding naar 's-Gravenvoeren nog niet hersteld (worden wel pogingen voor gedaan door Heem en Natuur Voeren); je moet dus teruglopen naar verharde weg en daar LA.

Na camping De Grensheuvel LA, verharde Koetsweg. Op kruispunt RA Stallestraat. In Mheer eerste mogelijkheid LA. Na ca. 1 km – je bent net de grens gepasseerd – op Y-splitsing schuin rechts, wordt smal pad. Eerste pad LA. Aan het eind RA, holle weg. Op viersprong bij groepje bomen LA de helling op. Boven RA en bij het Denijskapelletje LA naar beneden. Langs herberg De Swaen over de Voer naar de Pleij, het oude dorpsplein.

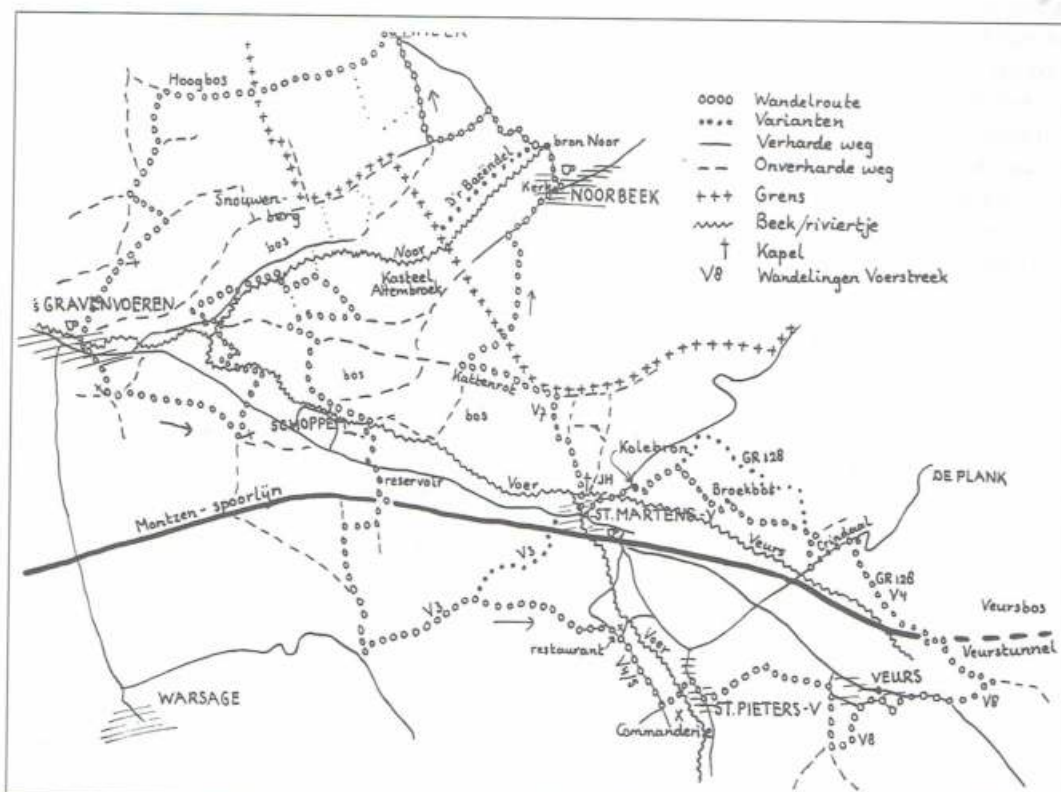
De Voer

Op de Pleij LA, de weg naar Sint-Martens-Voeren. Na 100 m RA (weg langs garage),

onverhard pad volgen. Op viersprong LA, direct erna op driesprong rechts aanhouden. Bij Steenboskapel LA. De weg van 's-Gravenvoeren naar Sint-Martens-Voeren oversteken. LA smal pad langs de Voer volgen. Bij huizen RA en direct weer LA. Je steekt de Noor over. Even LA en tegenover huis nr. 296 RA, door groen klaphekje. Schuin links naar boven lopen (geen pad). Boven vind je iets links van vier bomen opnieuw een groen klaphekje. Op

het pad RA, route V7. Mooi zicht op het Voerdal. Na volgend hekje langs draad naar beneden, om afgezette wei heen. De verharde weg schuin oversteken, door een stiegelke (draaihekje) en langs de beek de Noor stroomopwaarts lopen. Over het bruggetje en door wei omhoog naar trap en stiegelke. Langs draad LA en ter hoogte van volgend draaihekje RA pad door weiden volgen (links ligt kasteel Altembroek en de Molenhoeve, nu vakantiecentrum). Boven RA, een oude onverharde weg van Noorbeek naar 's-Gravenvoeren. Op T-splitsing LA, onverharde weg omhoog. In bocht pad RA. Beneden LA langs rand van bos en wei met zicht op enkele fraaie boerderijen van Schoppen. Bij verhard weggetje RD. (Om de doorwaadbare

plaats te vermijden echter RA, door Schoppen heen en op grote weg LA en na 300 meter RA naar het Reservoir). Paadje komt bij de Voer uit. Omdat delen van het pad zijn weggespoeld, bij het eerste klaphekje LA, paadje door oude hoogstamboomgaard. Op onverharde weg RA; deze ca. 50 meter door de Voer volgen of in het weiland aan de overzijde kijken of er plank over de Voer ligt. Aan de overzijde van de Voer de onverharde weg uitlopen tot T-splitsing. Daar LA en bij woning weg naar rechts volgen. De grote weg schuin naar links oversteken, onverhard pad langs het Reservoir 's-Gravenvoeren. Onder de spoorweg door. Onverharde weg naar rechts en naar links volgen. Uiteindelijk bij bord 'Warsage' scherp LA, langs boerderij. Bij bocht naar links RD, langs het veldweggetje. Even verderop een prachtig zicht op twee Voerdorpen.

Variant 2: Wie direct langs Sint-Martens-Voeren terug wil naar Noorbeek, wandelt het best naar beneden in de richting van het imposante spoorwegviaduct over de Voervallei (251 meter lang en 23 meter hoog). De lijn is in de Eerste Wereldoorlog aangelegd; hij doet nu alleen dienst als goederenspoorlijn. Onder het viaduct door en RA, de weg door Sint-Martens-Voeren. Bij de Voer over bruggetje LA.

Veurs

Als je nog via Sint-Pieters-Voeren en Veurs wilt bij driesprong RD, op twee achtereenvolgende viersprongen RD. Bij restaurant RD. Voor de commanderie LA, langs forellenkwekerij. In het dorp LA en na speeltuintje LA, onverharde weg naar boven. Op viersprong RA. Aan het eind RD, verharde weg en na 20 meter RA, onverharde weg. Voor weiland met kersbomen LA, door hekje, paadje de helling af naar het

De Noor in Altembroek

gehucht Veurs. Hier vind je tal van typische oude, gerestaureerde huizen in vakwerk en silex. Tweemaal RA en eenmaal LA. Op de grote weg door Veurs RA en na 500 meter bij een kruisje LA, onverharde weg. Op eerste kruising LA. Langs bosrand blijven lopen. Nadat je links het spoor hebt gezien (onder je rijdt de trein door de tunnel van Veurs, met zijn 2072 meter de langste spoorwegtunnel van België) LA onverharde weg naar beneden en op eerste splitsing RA rood-witte tekens van de GR129).

Kolebron

Op verharde weg, Crindaal, LA en na enkele huizen scherp RA, nog vóór het viaduct. Weg wordt onverhard. Op splitsing LA. Na ca. 30 m op Y-splitsing linksaf (tot aan de Kolebron is niet helemaal duidelijk of de beschreven route belopen kan worden; je kunt er ook voor kiezen de tekens van de GR129 tot aan de bron te blijven volgen. Ga daarvoor op Y-splitsing rechtsaf). Na hekje langs bosrand lopen en bij volgend hekje het bos weer in. Pad aflopen en LA. Na 100 meter RA, dit pad ca. 500 meter volgen (je blijft ongeveer op hetzelfde niveau). Door weiland heen, naar de zuidelijke punt, tussen paal en boom door en bij bankje LA. Na de Kolebron (deze voorzorg eeuwenlang de mensen in de buurt van drinkwater) op verharde weg RD. Bij de kerk RD. Op de doorgaande weg door Sint-Martens-Voeren RA. Bij bruggetje over de Voer RA. Je loopt eerst langs de Voer; iets verder stroomt de Veurs in tegenovergestelde richting. Aan het eind LA weggetje, wordt onverhard pad omhoog. Bij draaihekje LA, pad over open helling. Kijk even achterom naar het dorp met het spoorwegviaduct. Op een grotere onverharde weg, Kattenrod LA. Eerste onverharde weg RA. Na 200 meter steek

je de grens weer over (grensboom met bankje), weg naar beneden aflopen en RA over verharde weg naar Noorbeek.

OV-info. Noorbeek is goed bereikbaar vanaf station Maastricht met bus 57 (uurdienst). Op 14 september wordt gestart na aankomst van de bus die om 10.15 uur uit Maastricht vertrekt.

Polder Beschoot

Het artikeltje over het weilandpad in Polder Beschoot in de omgeving van Hoorn (juni-nummer Lopend Vuur) heeft er in elk geval voor gezorgd dat de gemeente Oosterkoggenland contact opneemt met de betrokken landbouwer. Deze is volgens recente informatie van kastelein Peter Geel van Les Deux Ponts nog steeds bereid een route over zijn land toe te staan. De tijd was te kort om in het kader van de Groene Maand ter plekke een wandeling te organiseren, met een tijdelijke toestemming. Hopelijk is het pad volgend jaar buiten het broedseizoen permanent toegankelijk.

Wandelingen rond Oudendijk

In de komende maanden zijn er wel andere mogelijkheden voor een begeleide wandeling in de omgeving van Oudendijk. Veelal maakt het weilandpad van Oudendijk naar Beets (zie het vorige nummer van Lopend Vuur) er onderdeel van uit. Lengte tussen 5,5 en 7 km, honden niet toegestaan. Kosten € 2,50 p.p. Vertrek steeds om 14.00 uur vanaf café Les Deux Ponts, Slimdijk 2 in Oudendijk. Bereikbaar met bus 114 (halte Tolhek) en 128 (halte Het Hoog). Voor meer info: tel. 0229-541275.

Zondag 7 september: Werelderfgoed-wandeling polder Beemster

Zondag 21 september: Weilandpad, kijken naar het otterproject in polder Beetskoog

Zondag 5 oktober: Noordelijke Beemsterringdijk langs natuurgebied Het Troontje; met bezoek aan NH-stolpboerderij Zonnehoek (anno 1869). Kosten € 3,00 p.p.

Woensdag 15 oktober: Polder Beetskoog, kijken naar vogels op najaarstrek

Zondag 19 oktober: Langs oude veenpolder Kruisoord en weilandpad

Zondag 2 november: Uilenhoekroute

Zondag 16 november: Weilandpad, kijken naar eerste wintergasten

Zondag 30 november: Noordelijke Beemsterdijk, kijken naar wintergasten op het Troontje bij Avenhom

Meppel en z'n Ommelanden

Met het tweede deel van de rondwandeling 'Meppel en z'n Ommelanden' volgen we vanaf het station de Reest tot aan de Nieuwe Hoogeveensevaart en kruisen de Reest waar hij onder de vaart doorgaat. Hier is een fraai zicht op het Reestdal. Het onverharde Kuipersdijkje is de zuidgrens van een oud cultuurlandschap met o.a. een boerderij uit de 18e eeuw. Dit privé terrein is niet vrij toegankelijk maar TeVoet wil graag in dit fraaie gebied één pad voor de rustige wandelaar. Het zandgat Engelgaarde en het Meppelerbos zijn goede voorbeelden van het gebruik voor natuur en wandelen van bestaande ruimten die te klein zijn of ingesloten liggen. Hier komen we ook de Wold A weer tegen die samen met de Oude Vaart en de Reest een groot deel van het water van het Drentse plateau afvoert via Meppel.

TeVoet Groene Maand-wandeling
Zaterdag 20 september, vertrek 10.00 uur bij bushalte NS-station Meppel.
Afstand: 13 km, rondwandeling
Informatie: Eduard Korpel, tel. 0522-251304

18e eeuw en eerder. Het is prive-eigendom en tot 'cultuur/rustgebied' verheven. Toch is het een goede zaak als er gewandeld zou kunnen worden.
Op de T-kruising LA, Broekhuizerweg. Deze asfaltweg langs de linkerberm

volgen. Spoorweg oversteken en na een bocht RA over het fietspad naar de minirotonde. Hier RD richting Blijdestein. Voor de brug LA langs het water gaan, de Wold A. Bij het bos de eerste ingang LA. In dit bos (Engelgaarde) steeds links het brede fietspad aanhouden waardoor je met een ruime bocht naar rechts gedeeltelijk om het zandgat loopt. Na een lang recht stuk wordt het een onverhard wandelpad dat uitkomt op een geasfalteerd fietspad. Dit pad LA volgen tot er links een smal tunneltje is. Dit ingaan en met het verharde fietspad iets verder weer een tunneltje door gaan. Op kruising RD het ringpark Oosterboer ingaan. Het park doorlopen en daarbij de woonwijk steeds links laten liggen tot de (oude) Hoogeveense vaart. Hier RA. Bij stoplichten RD en over het spoor. Bij stoplichten LA en deze weg volgen tot het links gelegen station.

Routebeschrijving

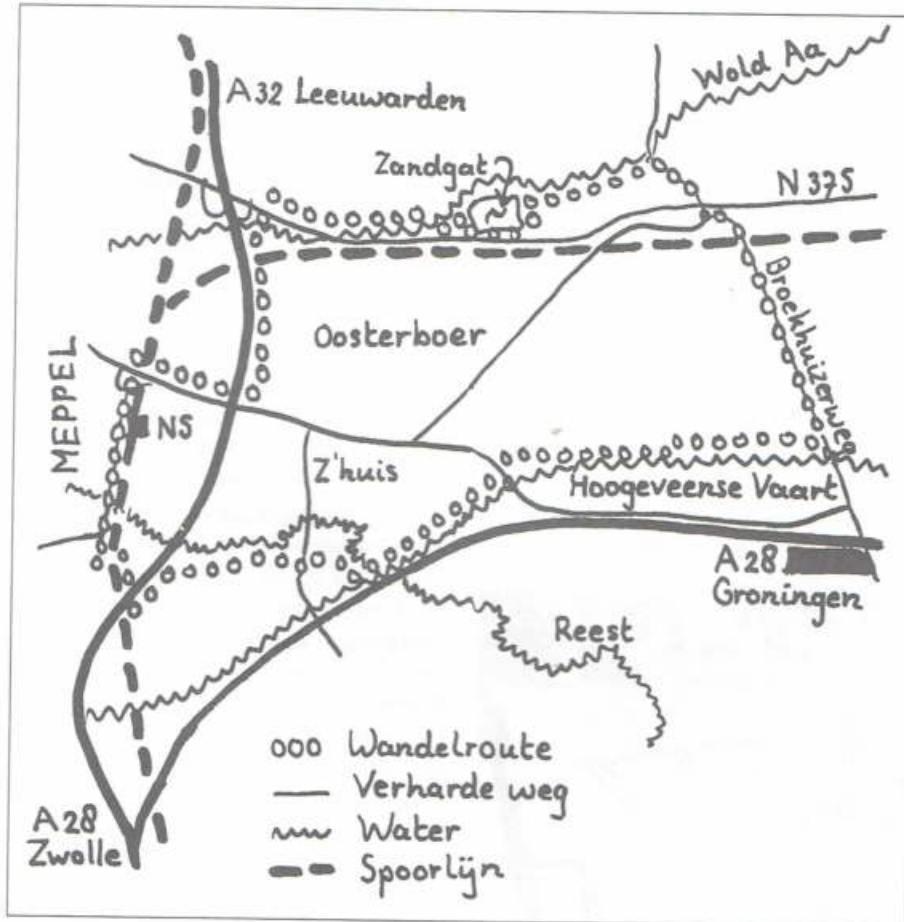
Vanuit het station LA. Na de brug over de Reest de onverharde wegberm volgen om vóór het eerste gebouw LA naar het voetpad te gaan. Dit pad volgen tot de weg. Reeststouwe. LA en over het spoor RA.

De zandweg recht door was vroeger de doorgaande Noord-Zuidweg maar is nu onderbroken door een moderne verbinding. De natuur op de zandweg is een bezoek waard.

De asfaltweg over het viaduct vervolgen waarna deze al snel een zandweg wordt. Asfaltweg van rechts negeren en op T-kruising LA. Na 50 m RA een klinkerweg ingaan. Deze komt uit op de Nieuwe Hoogeveensevaart. Hier LA het fietspad volgen. Einde RA de weg op en onder het viaduct door.

Dan direct RA over een hek om de dijk weer te volgen. Deze onverharde grasdijk komt uit op de weg en die verder volgen. De eerste inrit naar een boerderij voorbijgaan maar de tweede inrit LA ingaan. Eerste weg RA (Kuipersdijkje) en deze geheel tot het eind volgen! De laatste 25 meter kan sterk begroeid zijn.

Het links gelegen gebied is een oud cultuurlandschap met o.a. boerderijen uit de

GEVRAAGD: MEEDENKERS IN WERKGROEPJES 'MOUNTAINBIKE', 'TOEGANKELIJKHEID NATUURGEBIEDEN' EN 'ZANDWEGEN'. INFO: BIJ BESTUURSLEDEN TEVOET

Langs Grecht en Kromme Mijdrecht

Deze tocht is in juni al uitgebreid beschreven. Toch had het weinig gezeeld of hij had niet in het rijtje Groene Maand-wandelingen gestaan. De reden: de slechte begaanbaarheid van de Westveensekade. De gemeente Liemeer heeft eind juli plechtig beloofd er tijdig voor te zorgen dat er nu wel goed kan worden gelopen (zie rubriek 'Uit de regio'). Niets staat dan ook een 'weidse wandeling' langs Grecht – asfaltering jaagpad is door TeVoet voorkomen – en Kromme Mijdrecht in de weg. Voor meer achtergrondinformatie zie Lopend Vuur van juni 2003

TeVoet Groene Maand-wandeling
Zaterdag 27 september, vertrek 10.30 uur
vanaf voorplein station Woerden.
Afstand: 19 km; terugreis met bus naar
Alphen.
Informatie: Gijs Kuil, tel. 0348-402377

Verkorte routebeschrijving

Vanaf voorplein station richting centrum, de brug over de Oude Rijn over. Na verkeerslichten Oudelandseweg RA en tussen de twee zuilen LA, Rijnoordpad. Vanaf hier de Groene Hart-Grechtroute volgen: door de stadsrand, over fietspad richting Kamerik en bij 'de

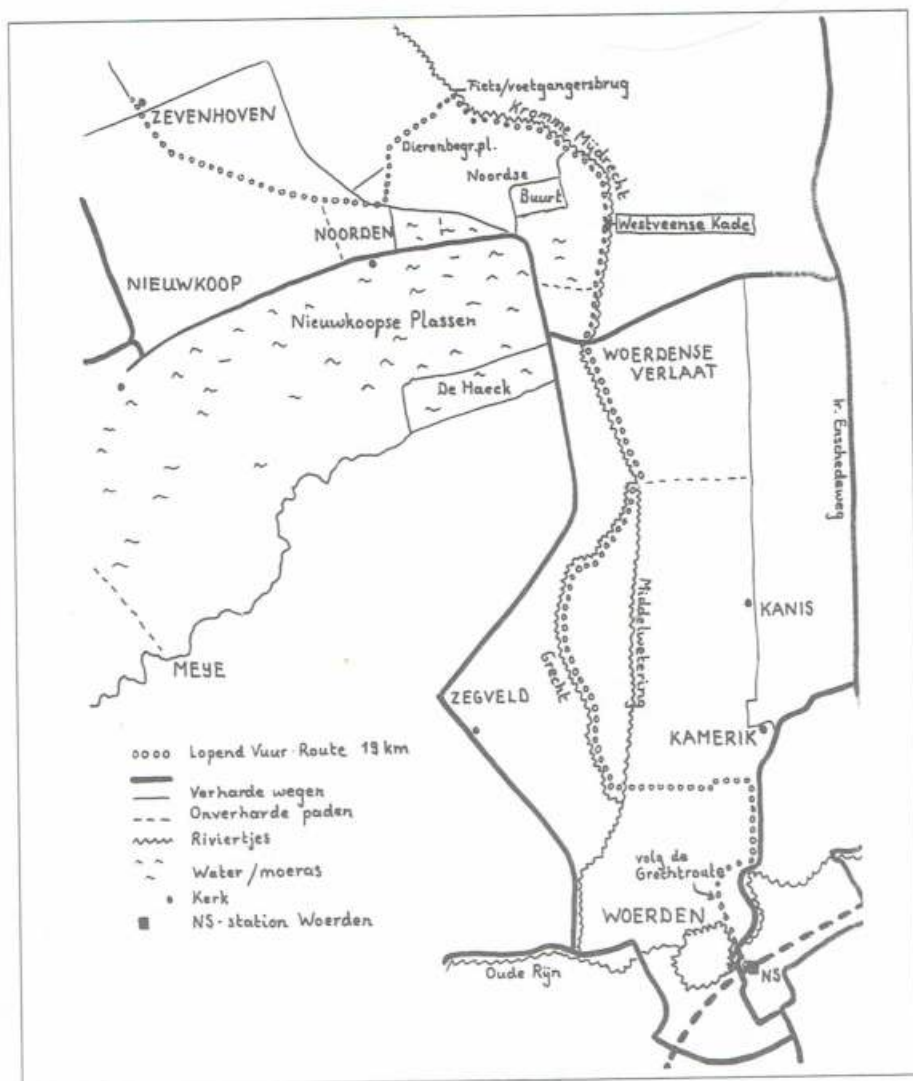

Jaagpad langs de Kromme Mijdrecht

Boerinn' LA tot aan de Grecht
Over jaagpad RA. In Woerdense Verlaat over
de brug LA en direct erna RA de

Westveensekade op. Pad langs de Kromme Mijdrecht volgen tot houten fiets/voetbrug. LA Sluikade en Hoge Dijk. Na dierenbegraafplaats RD via houten bruggetje, fietspad. Aan het eind RA, fietspad langs Molendijk. Deze dijk helemaal uitlopen naar Zevenhoven. Voor een uitgebreidere route beschrijving wordt verwezen naar Lopend Vuur van juni 2003.

OV-info. Vanaf Zevenhoven kun je met bus 147 naar Alphen a/d Rijn of Uithoorn/Amstelveen. De bus rijdt elk half uur, zondags uurdienst.

Struinstoel

In het Wilderniscafé De Waard van Kekerdom in het Gelderse Kekerdom is een struinstoel te leen. Het is een rolstoel met dikke ronde luchthanden waarmee ouderen en gehandicapten dwars door de wilde natuur van de Millingerwaard kunnen struinen. Het is een initiatief van de Stichting Ark, een organisatie die zich inzet voor natuurontwikkeling langs rivieren, beken en kusten. De Millingerwaard is het grootste en belangrijkste werkgebied van Ark. Staatsbosbeheer heeft het in eigendom, maar Stichting Ark treedt op als beheerder.

Voor Ark is de Millingerwaard tegelijk een voorbeeldgebied waar nieuwe initiatieven en ideeën worden uitgetoet. Zoals het 'wilderniscafé', waar je niet alleen alle informatie over het natuurgebied De Millingerwaard kunt krijgen, maar je ook kunt lunchen met wilderniskruiden en wildernisvlees kunt kopen, consumptievlees afkomstig van de Konikpaarden en Gallowayrunderen die er vrij rondlopen.

Voor meer informatie bel het wilderniscafé (0481-431385) of kijk op www.wilderniscafe.nl.
Bron: De Limburger, 27 juni 2003

Tiendwegen op de onverharde grens van Holland en Utrecht

Over tiendwegen en kades kun je heerlijk wandelen 'achter in de polder'. En zeker over de onbekende en weinig belopen Steinse Tiendweg en de Ruige Weidse Achterkade.

De Steinse Tiendweg vraagt om een avontuurlijke inslag. De tiendweg is op een aantal plaatsen smal, heeft veel hekken en soms zijn er gaten....

TeVoet Groene Maand-wandeling
 Zondag 21 september 2003, vertrek 10.30
 vanaf Station Gouda-Goverwelle
 Afstand: 20 km, eindpunt in Oudewater,
 met bus terug naar Gouda of naar Utrecht
 Informatie: Eeffien Huizing, tel. 0182-
 501483

Start op het stationspleintje van Gouda-Goverwelle. Tunnel in, onder het spoor door en fietspad volgen. Net na de bocht weg oversteken en RA richting tuincentrum. Achterwillense weg in. Waar deze weg naar links buigt, RA het tunneltje in. Gelijk na tunneltje LA over houten bruggetje. Volg het schelpenpaadje (houd rechts aan). Aan het einde van het schelpenpaadje LA fietspad op, de brug over en fietspad verder volgen. Je loopt nu door het Steinse Groen met links uitzicht over polder Stein-Noord. Na 200 m kruist het fietspad de Steinse Tiendweg. Hier LA de Tiendweg op.

Deze onverharde Tiendweg is in zeer slech-

te staat. Op sommige plaatsen is de weg bijna in het water verdwenen. Door lobbywerk van TeVoet zullen herstelwerkzaamheden worden verricht, gefinancierd door o.a. de gemeente Vlist en de provincie Zuid-Holland.

Volg de Steinse Tiendweg bijna 3 kilometer. Rechts in de verte zie je Haastrecht met de witte kerktoren.

Aan het eind van de Tiendweg kom je op een asfaltweg. Volg die RD. Na 500 meter, vóór de brug over de Enkele Wiericke, RA de grasdijk op; volg de LAW-markering. Aan het eind van de grasdijk LA de asfaltweg op. Je loopt nu Hekendorp binnen. Doorlopen tot je aan je linkerhand vlak voor de sluisbrug over en direct LA, het grindpad op langs het water van de Ruige Weidsche Boezem.

Hekendorp is bij velen beter bekend onder de naam Goejanvervellesluis. Hier werd in 1787 Wilhelmina van Pruisen gevangen gehouden. Dit gebeurde in de (nu verbouwde) boerderij links direct na de sluis.

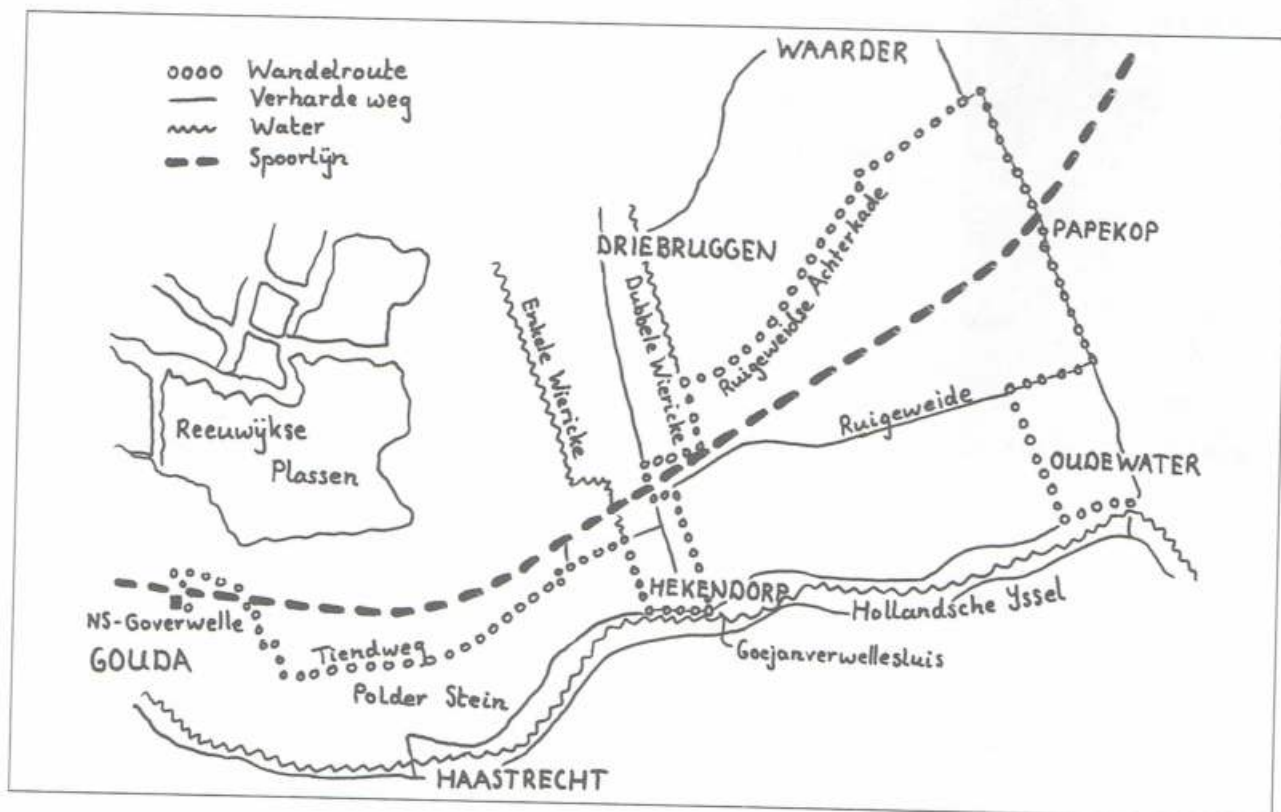
Op het grindpad loop je dus in de lengte langs de boerderij. Het grindpad gaat over in een graspad. Dit blijven volgen tot je de asfaltweg parallel aan het spoor bereikt. Vroeger kon je hier recht door het spoor oversteken, maar nu moeten we LA over de asfaltweg tot je de onderdoorgang onder het spoor kunt nemen. Daarna le weg RA. Je loopt nu door Hogebrug. Na het einde van de bebouwing aan de linkerzijde kun je de grasdijk op, parallel aan de weg.

Toegankelijkheid van dit stukje grasdijk staat in de landinrichting Driebruggen ter discussie. TeVoet zet zich in voor behoud ervan.

Volg het water dat een haakse bocht naar links maakt. Je loopt hier (in de bocht) min of meer bij iemand door de tuin (klaphekjes, goed sluiten). Het water is de Dubbele Wiericke.

De Dubbele en de Enkele Wiericke werden in het midden van de 14e eeuw gegraven. Beide Wierickes verbinden de Oude Rijn en de Hollandse IJssel met elkaar. Ze waren en zijn nog belangrijk voor de waterhuishouding in dit gebied. In het Rampjaar 1672 werd door stadhouder Willem III langs de westoever van de Enkele Wiericke de Prinsendijk aangelegd. Hierdoor werden de Wierickes opgenomen in de Oude Hollandsche waterlinie.

Na 500 meter RA de dijk af en de Ruigeweidsche Achterkade op. Let op! Er is niet een echt dui-

Het raadsel van de tiendweg

In het West-Nederlandse veenweidegebied komen veel wegen voor met de benaming Tiendweg. Lang is gedacht dat ze dienden voor het vervoer van tienden. Dat wordt over het algemeen niet meer geloofd. Maar wat dan wel?

Te oordelen naar de wegen die als tiendweg bekend staan, bestaan ze in de regel uit een lange kade die aan beide zijden wordt begrensd door een wetering. Je ziet ze vrijwel alleen in de direct langs de rivieren gelegen polders. Dat leidt tot de veronderstelling dat ze vroeger als kwelkade hebben gediend: de aan de rivierzijde gelegen wetering zou dan het kwelwater van de rivier hebben afgevoerd, terwijl de andere wetering voor de afvoer van het water uit de meer landinwaarts gelegen gronden diende. Die verklaring van kwelkade wordt ondersteunt door de veronderstelling dat tiend is afgeleid van het werkwoord tien. Tien betekent trekken, zuigen, zijgen; in de Lopikerwaard komen ook veel zijgkaden voor. Dat op zeventiende eeuwse kaarten tiendwegen soms als tienweg worden aangeduid duidt ook in de richting van de betekenis 'kwelkade'.

Het blijft gissen. We weten zelfs niet hoe oud tiendwegen zijn. Ze kwamen al voor in de late Middeleeuwen. Maar ook later zijn ze aangelegd. De Tiendweg van Spijk, aan de Linge bij Gorinchem, dateert bijvoorbeeld uit 1760. Het is voorzover bekend de enige Tiendweg waarvan de aanleg schriftelijk is vastgelegd: in een resolutie vastgesteld op een algemene vergadering van de ingelanden van de heerlijkheid Spijk op 16 augustus 1760. Daarin werd besloten tot het maken van een 'binnelantsche kade met den naam van tiendweg'. Het is geen kwelkade, want die was er al, de Kweldijk, iets noordelijker gelegen. Bij de Tiendweg van Spijk gaat het dan ook niet om kering van het rivierwater, maar om een waterstaatkundige scheiding waardoor de polder in tweeën wordt gedeeld. Waarom een dergelijke kade tiendweg wordt genoemd, blijft vooralsnog een raadsel.

Bron: *Landschap in archieven, themanummer t.g.v. 200 jarig bestaan van het Alg. Rijks Archief, 2002*

Door lobby van TeVoet zullen herstelwerkzaamheden worden verricht

delijk begin. Aanvankelijk is het niet meer dan een wal langs het weiland. Op deze open plek heeft in de middeleeuwen een molen gestaan. Aan het eind van de wei een hek over.

De Ruigeweidse Achterkade wordt in de lengte doorsneden door een laagte. Hier lag vroeger een greppel. Dit is de grens tussen de provincie Zuid-Holland en Utrecht. De kade heeft een grote soortenrijkdom. Ontstaan doordat de boeren allemaal hun eigen stukje op hun eigen manier beheerden. De vereniging Lange Ruige Weide doet nu het beheer.

Na ongeveer 2,5 km kom je op een kruispunt van onverharde kades. Het is hier drassig. Hier moet je je weg een beetje zoeken. Eerst even naar links en vervolgens weer rechtdoor. De overstapjes wijzen de weg. We zijn nu op de Oostkade van Waarder. Volg deze 1 km tot aan een fietspad. Fietspad in dezelfde richting vervolgen. Het fietspad maakt na 100 m een bocht naar rechts en gaat dan over in een parallelweg.

Deze weg ruim 1 km volgen tot in Papekop. Spoor oversteken. Na 200 meter de parallelweg op en deze over 1 km volgen tot aan het bord Oudewater (Tappersheul). Hier RA de Ruigeweide op (asfaltweg). Na 800 m LA Zuringkade op: smal asfaltpadje door het weiland. Aan het eind van dit pad LA asfaltweg op. Neem na 50 m het pad op de dijk aan de rechterkant van de weg. Pad blijven volgen. Oude Hekendorperweg. Bij keus tussen fietspad en voetpad, voetpad volgen. Je loopt nu langs de Hollandsche IJssel. Weg oversteken of tunneltje nemen. Langs water blijven lopen, rechts langs de NH kerk. Via het Helletje en de Wijdstraat kom je op de Visbrug. Deze oversteken. LA gaat naar het centrum van Oudewater, RA naar het busstation.

Oudewater heeft een aardig historisch centrum. Het bekendst is de Heksenwaag. Hier kon men een bewijs krijgen dat men geen heks was. Oudewater was de enige plek in Europa waar dit 'Certificaat van Weginghe' verkregen kon worden. De waag is nu een museum. Men kan zich nog steeds op de originele weegschaal laten wegen.

OV-info. Station Goverwelle is met de stoptrein te bereiken vanuit Den Haag, Rotterdam, Utrecht en Amsterdam. Vanuit Oudewater kun je met bus 180 naar Gouda of Utrecht reizen: ma-vr 2 x per uur, za-zo 1 x per uur.

Op de koffie op het Drentse platteland

Eén dag lopen in de omgeving van Zuidwolde in Zuidwest-Drenthe en af en toe binnenwippen voor een praatje op een boerderij. Volgens de formule van 'Wandelen door het Drentse boerenland'; zie het artikel in deze Lopend Vuur.

TeVoet Groene Maand-wandeling
Zaterdag 27 en zondag 28 september, vertrek vanaf 9.00 uur bij Kaasboerderij Benning, Hoogeveenseweg 11, Zuidwolde.
Afstand: 22 km, individuele rondwandeling, met enkele stops op boerderijen
Informatie: Jo Muller, tel. 0528-370638

Let op: Deze wandeling kan **alleen in het weekend van 27 en 28 september** worden gelopen. Vanaf 9.00 uur kan dan worden gestart bij Kaasboerderij Benning. Er wordt individueel gelopen. Voor leden van TeVoet en hun gezinsleden bedragen de kosten 8 euro p.p.; hierin zijn enkele consumpties onderweg inbegrepen.

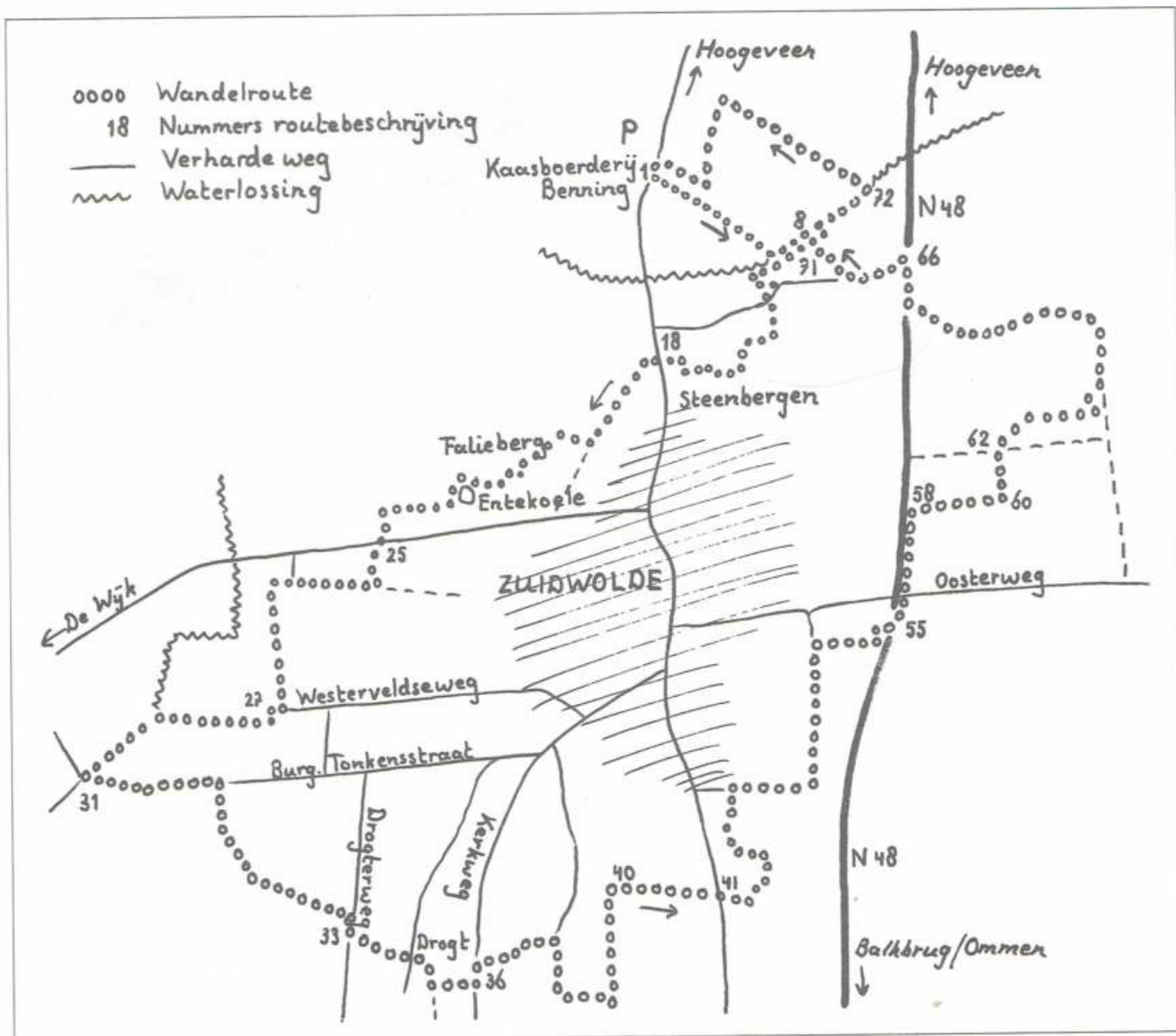
1. Start bij kaasboerderij Benning.
2. Weg, fietspad, over sloot en afrastering het weiland inlopen
3. Rechtdoor langs afrastering richting bos lopen. Je wandelt hier over de Lubbingeres.
4. In de hoek van het perceelgaan we over de afrastering het perceel weer verlaten en steken een zandweg over. Dit is het oude kerkepad tussen de buurtschap Ten Arlo en het dorp Zuidwolde.
5. Pad tussen bos en grasland inlopen.
6. Op de hoek van het grasland RD het bospad inlopen.
7. Voor waterlossing LA.
8. Eerste dam in waterlossing oversteken en aan de andere oever het pad terug langs water volgen
9. 2e paadje LA het bos in en in bos rechts aanhouden, dit moet je een eindje verderop nog een keer doen.
10. Eerste pad LA en wanneer je de sloot bent gepasseerd nogmaals LA.
11. Pad volgen tot verharde weg en hier RA.
12. Eerste zandweg LA inlopen.
13. In bos bospad RD, pad in dezelfde richting volgen.
14. Op hoek van weiland RA langs weiland en bos. Hier zijn mooie doorkijkjes naar de boerderijen van het buurtschap Steenberges.
15. Het pad komt via een bocht naar links uit op een zandweg, hier RA, langs de Steenberges.

16. Deze weg aflopen tot klinkerweg, en hier RA.
17. Daarna eerste weg LA. De boerderijen die we links en rechts zien staan horen bij de buurtschap Steenberges.
18. Fietspad en asfaltweg oversteken en Faliëberglaan inlopen.
19. In bos wordt de laan zandweg, hier RA het fietspad oplopen.
20. Na ± 80 meter het 2e bospad RA inlopen.
21. Over heuvel (Faliëberg) en dan bospad LA. Tot de stenen bank bij het meertje de Entekoele de gele paaltjes route volgen. Deze bank is een geschenk van de bevolking van Zuidwolde aan de toenmalige burgemeester en eigenaar van dit bos de heer Tonckens.
22. Na stenen bank 2e bospad RA.
23. Op T-splitsing RA langs bosrand.
24. Wanneer er aan weerszijden weer bos is LA een bospaadje in.
25. Doorlopen tot asfaltweg en hier oversteken, we komen hier bij een partycentrum met daarachter een bungalowpark, we nemen de weg door het park tot asfaltweg.
26. Op asfaltweg RA, de weg gaat over in klinkerstraat.
27. Bij 2e bocht naar links in klinkerstraat RD een puinweg in.
28. Eerste pad LA, door tuin inlopen tot waterlossing. In tuin, of bij schuurtje is gelegenheid om uw lunchpakket te verorberen.
29. Bij waterlossing RA over het schouwpad dat langs de waterlossing loopt.
30. Wanneer de waterlossing in een bredere waterlossing stroomt LA tot asfaltweg.
31. Op asfaltweg LA.
32. Eerste zandweg RA inlopen, bij bordje 'verboden vuil te storten'.
33. Einde weg RA en daarna eerste weg LA, richting Wemmenhoveweg.
34. Kruising oversteken.

35. Pad in bosje links inlopen.
36. Op asfaltweg LA en na ±100meter RA een bospad in.
37. Waar het bos smaller wordt LA tot bosrand.
38. Aan bosrand RA en langs bos en verderop langs bomenrij doorlopen tot klinkerstraat, hier RA
39. Weg maakt een bocht naar links en even verderop een bocht naar rechts, hier LA een zandweg in.
40. Eerste asfaltweg RA.
41. Fietspad en asfaltweg oversteken en weg volgen richting witte boerderij.
42. Voor boerderij LA.
43. Klinkerstraat schuin rechts overstekenen, zandweg naar bos ingaan.
44. Voor camping LA over pad langs afrastering.
45. Op de hoek van de camping RA en na heuveltje het pad dat naar links loopt volgen.
46. Bredere zandweg overstekenen weg volgen naar grafheuvel, er komt een nieuw pad langs de grafheuvel.
47. Aan de andere kant van grafheuvel het pad in dezelfde lijn vervolgen, buiten het bos komt aan de rechterkant de camping weer in zicht.

Lubbingeres

- 48. Pad buigt mee met camping en gaat over in bredere weg, deze volgen.
- 49. Links aanhouden over klein paadje naar verharde weg en daarna richting 'Alteveer' lopen
- 50. Bij het volgende ANWB-bord nogmaals richting Alteveer.
- 51. Eerste bospad RA.
- 52. In bos eerste bospad LA.
- 53. Op T-splitsing RA.
- 54. Sloten en verkeersweg oversteken en op klinkerweg LA.
- 55. De eerste boerderij aan de rechterkant is de boerderij van Wessel en Klaasje Doldersum, Slagenweg 3
- 56. Via erf van boerderij, op klinkerstraat RA.
- 57. Op driesprong LA (Slagenweg).

- 58. Bij bos RA bospad inlopen, langs bosrand.
- 59. Na hek het daarachter liggend bospad ±250 meter aflopen.
- 60. Na die 250 meter LA het bos inlopen tot weiland.
- 61. Over sloot en afrastering en weiland recht oversteken naar dam.
- 62. Fietspad oversteken en bospad inlopen, in dezelfde richting.
- 63. Einde pad op bredere zandweg LA.
- 64. Dit pad blijven volgen tot hek langs snelweg, alle zijwegen negeren.
- 65. Bij hek rechts aanhouden.
- 66. 1e weg LA en autoweg oversteken.
- 67. Op driesprong rechts aanhouden.
- 68. Asphaltweg oversteken.
- 69. Voor weiland links aanhouden.

- 70. In bos 1e pad RA.
- 71. Voor beek RA, over schouwpad.
- 72. Over dam in beek en aan de andere kant verder lopen over puinweg.
- 73. Bij bord 'camping De Bulte' LA.
- 74. Einde pad LA.
- 75. 1e zandweg, door weilanden RA richting kaasboerderij.

OV-info. Kaasboerderij Benning is bereikbaar met bus 31 vanaf station Hoogeveen, vertrek op zaterdag om 8.29 (lijntaxi tel. 0900-1961), 9.29, 10.29 en 11.29, op zondag met lijntaxi om 9.29 en 11.29 uur. Ook vanuit Meppel kun je er met de bus komen, vertrek om 8.18, 9.18 en 10.18; in dit geval vanaf halte Tonckenshuis ca. 1,5 km lopen of overstappen bij het busstation van Zuidwolde op lijn 31.

ELK WEEKEND DE GRENS OVER LUKT NIET
TEVOET ZORGT IN EIGEN LAND VOOR WANDELGENOT

Zondag 7 september 2003

Wandelcafé Arnhem

Wandeling naar en door uiterwaardenpark Meinerswijk, en verder langs de zuidoever van de Rijn naar de Bakenhof, waar de dijk naar buiten is verlegd en een kunstmatig eiland is gevormd als overloopgebied met bestemming natuur en recreatie. Onderwegtoelichting over ontstaan, inrichting en gebruik van het landschap. Terug per bus. Totale afstand ca. 12 km.

Vertrek: om 11.00 uur vanaf het Bezoekerscentrum De Watermolen, Zijpendaalseweg 24a, 5 minuten lopen vanaf station Arnhem (Sonsbeekzijde). De Watermolen is vanaf 10.30 uur geopend. Deelname is gratis.

Informatie: Jan Altena, tel 026-4450028

Zondag 28 september 2003

Vroege Vogels Festival

TeVoot is een van de ruim 100 organisaties die deelnemen aan het Vara's Vroege Vogels Festival. Je kunt ons vinden op het themaveld Stad en Platteland.

Locatie: van 10.00 tot 17.00 uur in natuurpark Berg en Bos in Apeldoorn. De entree is gratis. Vanaf station Apeldoorn rijden er pendelbussen.

Zondag 5 oktober 2003

Flevoland

Wandeling van Ens naar Kampen (14 km), over de dijken langs de IJssel. In samenwerking met IVN-Noordoostpolder. Geen horeca onderweg.

Start: 11.15 uur vanaf busstation Ens, bereikbaar met bus 141 vanuit Kampen of Emmeloord.

Informatie en aanmelden: Jan Frederik Lubbers tel. 0527-697706

Zondag 12 oktober 2003

Zuid-Holland

Vandaag staat al weer de vijfde etappe van het Groene Hartpad op ons programma. We lopen deze zondag via Linschoten en Montfoort van Woerden naar IJsselstein. De afstand bedraagt ca. 21 km; in Montfoort zal een horecastop zijn. Verzamelen in de hal van station Woerden om 10.30 uur. Terugreis vanuit IJsselstein met de sneltram naar Utrecht CS of met bus 195 naar metrostation Rotterdam Capelsebrug.

Informatie en opgave: Gijs Kuil, tel. 0348-402377

Zondag 26 oktober 2003

Wandelcafé Arnhem

Alle wandelcafés hebben in dit internationale jaar van het water met water te maken. Dit keer is het onderwerp 'Ruimte voor de rivier'.

Wandeling naar voltooide projecten in het rivierengebied ten Westen van Arnhem, met een inleiding, waarschijnlijk vooraf in De Watermolen. Lengte van de wandeling ca. 14 km, vanaf het eindpunt met de bus terug naar Arnhem.

Aanvang: 11.00 uur in het Bezoekerscentrum De Watermolen, Zijpendaalseweg 24a, 5 minuten lopen vanaf station Arnhem (Sonsbeekzijde). De Watermolen is vanaf 10.30 uur geopend. TeVoot-Gelderland organiseert samen met NIVON en de Watermolen het Wandelcafé. Het laatste Wandelcafé dit jaar is op 14 december (over de Sint Jansbeek).

Informatie: Jan Altena, tel. 026-4450028

Groene Maand-activiteiten

Wandelingen TeVoet

Op 11 plaatsen organiseert TeVoet in het kader van de Groene Maand begeleide wandelingen. Deelname aan deze tochten kost 2 euro, voor leden. TeVoet en hun gezinsleden gratis op vertoon van dit nummer van Lopend Vuur. Voor de wandeling rond Zuidwolde (niet-begeleid) wordt onder andere voor enkele consumpties een bijdrage van 10 euro gevraagd, leden TeVoet 8 euro.

Van alle tochten is in deze Lopend Vuur een routebeschrijving opgenomen. Daar vind je ook meer informatie over startplaatsen e.d. Aanmelden is niet nodig.

- 6 september **De Gouden Halsband**, over de eeuwenoude beschermingsdijk rond Pingjum (Fr) vertrek 11.00 uur Witmarsum, 18 km
- 6, 7, 13 en 14 september **Rond de Slootwaardpolder bij Oudkarspel**, over de dijk (NH) vertrek 11.15 uur Oudkarspel, 15 km
- 7 september **Kortgevel en langevel**, langs cultuurhistorisch waardvolle boerderijen (NB) vertrek 10.45 uur Nistelrode, 20 km
- 13 september **Nieuwe routes in Midden-Delfland** (ZH) vertrek 10.45 uur Delft, 18 km
- 13 september **Struinen door de Stiftsche Uiterwaarden** (Gld) vertrek 10.45 uur Varik, 14/20 km
- 14 september **Bedreigde doorgangen in het cultuurlandschap**, over wegen in de Achterhoek (Gld) vertrek 11.00 uur Station Lichtenvoorde-Groenlo, 13 km
- 14 september **Oude paden en stiegelkes in Altembroek** (Li) vertrek 10.45 uur Noorbeek, 20 km
- 20 september **Meppel en z'n Ommelanden** (Dr) vertrek 10.00 uur Meppel, 13 km
- 21 september **Tiendwegen op de onverharde grens van Holland Utrecht** (ZH) vertrek 10.30 uur Gouda Goverwelle, 20 km
- 27 september **Langs Grecht en Kromme Mijdrecht**, een 'weidse wending' (U) vertrek 10.30 uur Woerden, 19 km
- 27 en 28 sept **Op de koffie op het Drentse platteland** (Dr) vertrek vanaf 9.00 uur Zuidwolde, 22 km

Vlak voor het ter perse gaan van deze Lopend Vuur werd duidelijk dat de Groene Maand-wandeling langs de Kromme Rijn geen doorgang kon vinden. Op het laatste moment kwamen de benodigde toestemmingen niet af.

Wandelplatform

Ook het Wandelplatform organiseert begeleide rondwandelingen in de Groene Maand. Alle wandelingen starten op de hieronder aangegeven plaatsen om 10.30 uur. Meer info op 033-4653660.

- Kinderdijk** 6 en 20 sept., parkeerplaats Molens, Molenkade. Langs molens, boezems en sluisjes, 8 km
- Breukelen** 7 en 27 sept., bushalte Markt. Langs de Vecht (kastelen Fort Tienhoven, 10 km)
- Uithuizen** 13 en 21 sept., parkeerplaats Menkemaborg. Het Hoge en Uithuizemeedstermaar, 11,5 km
- Heinkenszand** 14 sept., infocentrum De Kamerse Kooi, Nieuwkamersweg. Door de Zak van Zuid-Beveland, 8 km
- Haastrecht** 20 sept., bushalte Dorp. Langs Hollandse IJssel en Tiendweg, 7 km
- Markelo** 27 sept., VVV-kantoor. Door een glooiend landschap, 11 km
- Nijkerk** 28 sept., NS-station. Door het kenmerkende hoevenlandschap, 11,5 km